

TARTU ÜLIKOOL
ERAÕIGUSE INSTITUUT
TSIVIILÕIGUSE ÕPPETOOL

Edgar Grünberg

PÄRANDI OMANDAMINE

Magistritöö

Juhendajad: prof P. Varul, mag iur U. Liin

2008

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Pärandi omandamise mõiste ja põhimõtted	8
1.1. Pärandi omandamise mõiste	8
1.2. Pärimissüsteemid pärandi omandamisel	13
1.3. Pärandi avanemine ja pärandi omandamise aeg	19
2. Pärandi omandamine pärija tegevusega	34
2.1. Pärandi vastuvõtmine pärimisavaldusega	34
2.2. Pärandi vastuvõtmine tegudega	55
2.3. Pärandi vastuvõtmise tähtaeg	64
3. Pärandist loobumine ja pärandi „vaikimisi” omandamine	70
3.1. Loobumine ja selle tagajärjed	70
3.2. Loobumise mõju pärija võlausaldajatele	78
3.3. Pärandi omandamine „vaikimisi” <i>versus</i> mittevastuvõtmine	80
Kokkuvõte	88
Zusammenfassung	92
Kasutatud allikad	100
Kirjandus	100
Normatiivmaterjalid	104
Muud materjalid	105
Kohtulahendid	106

Sissejuhatus

Tänapäevases üha mitmekesisemaks muutuvus elus on õigussuhetes osalevad ühiskonnaliikmed oma mistahes omadustelt järjest erinevamad, kuid vaatamata sellele kehtib ikka edasi juba iidsetest aegadest pärit tõetera, et surm teeb kõik inimesed võrdseks. Seega omavad pärimisõiguse printsiibid ja regulatsioonid põhimõtteliselt ühesugust tähendust meie kõigi jaoks. On avaldatud arvamust, et seoses ühiskonna ühe kõrgema arengutasemega ning üldise heaolu tõusuga ei ole surm meie kultuuriruumis võrreldes endiste aegadega enam inimeste jaoks nii traagiline kui varem, tavainimene ei puutu enam lähedaste surmaga nii tihedalt kokku ja surm justkui kaugeneks meie elust. Sellele vaatamata tundub, et materiaalsete väärtuste suurenemisega ei ole pärimisõiguse osatähtsus õiguslikus elus siiski vähenenud, vaid võib tingituna meie maal viimastel aastakümnetel toimunud ühiskonnakorralduse suurte muudatuste järellainetena hakata hoopis suuremat tähendust omandama. Sellest annavad märku üha keerukamaks muutuvad pärimisasjad, millega käesoleva töö autor oma igapäevases praktilises töös pidevalt kokku puutub, ja ka meie riigi juhtkonna jätkuv kõrgendatud huvi kehtiva pärimisõiguse arendamise vastu. Just need aspektid ongi peamised põhjused, mis on tinginud allakirjutanu huvi pärimisõiguse vastu, mis sai alguse juba bakalaureuseõppes ja on püsinud siiani. Ka Eesti seadusandja on viimasel ajal pööranud suurt tähelepanu pärimisõiguse arendamisele. Pärast mitmeid aastaid kestnud arutelu võttis Riigikogu 17. jaanuaril 2008.a. vastu uue pärimisseaduse, millega muudeti pikka aega Eestis kehtinud pärimissüsteemi. Uue pärimisseaduse kohaselt hakkab Eestis alates 01. jaanuarist 2009.a. kehtima vastuvõtusüsteemi asemel loobumissüsteem, mis muudab üsnagi palju senist pärimisasjade lahendamise praktikat. Seega on pärimisõigusega ja eriti pärimissüsteemidega ning pärandi omandamisega seotud küsimused käesoleval ajal Eestis kahtlemata aktuaalsed. Samas tundub allakirjutanule, et arvestades teema olulisust on selle kohta kirjanduses ja meedias avaldatud põhjendamatult vähe ettepanekuid ja arvamusi. Kõigest eelpooltoodust on põhjustatud ka käesoleva magistritöö teema valik.

Magistritöö eesmärgiks ongi käsitleda vastuvõtusüsteemilt loobumissüsteemile ülemineku ja uue pärimisseaduse vastuvõtmise põhjendatust, uurida sellega seoses pärandi pärijale üleminekut mõlemas süsteemis ning analüüsida nii vastuvõtusüsteemi kui ka loobumissüsteemi tugevaid ja nõrgemaid külgi. Käesoleva töö koostaja ja ka paljude teiste Eesti juristide jaoks on pärimissüsteemi muutmise põhjendus endiselt kahtluse all ja paljud sellega seotud aspektid tegelikult veel ebaselged. Magistritöö koostamisel on lähtunud hüpoteesist, et kuigi Eestis senikehtivas vastuvõtusüsteemis on mitmeid puuduseid, ei ole loobumissüsteemile ülemineku ainus ega kõige otstarbekam lahendus nende kõrvaldamiseks. Sellega seoses ongi töö kirjutamisel pööratud põhitähelepanu nendele asjaoludele, mis tunduvad süsteemi muutmise pooldajatele loobumissüsteemis olevat paremini lahendatud ja mis on seega olnud ka peamisteks põhjendusteks loobumissüsteemile üleminekul. Loobumissüsteemi pooldajate arvates on Eestis kehtiv vastuvõtusüsteem ülimalt formaliseeritud ning jätab tihti kaitseta pärijad, kes ei ole pärandaja surmast või pärandi vastuvõtmise vajadusest teadlikud. Pärandi vastuvõtmise tähtaeg möödub nende jaoks sõltumata sellest, kas nad said pärandi avanemisest ja tähtaja määramisest teada või mitte, seega võivad nad kaotada õiguse pärandivarale. Samuti heidetakse vastuvõtusüsteemile ette liiga pikka ja sageli ebamäära tähtaega pärandi vastuvõtmiseks ja pärimisasja lahendamiseks, millega võib sattuda ohtu pärandvara säilimise ja kolmandatel isikutel ei ole teada, kes on surnust järele jäänud vara omanik. Töö autor on seadnud endale eesmärgiks näidata, et selliseid probleeme on võimalik edukalt lahendada ka vastuvõtusüsteemi raames, mistõttu on võimalik jõuda samade või veelgi paremate tulemusteni ka vastuvõtusüsteemi täiustades, mis kokkuvõttes annaks võimaluse vältida pärimissüsteemide vahetusega kaasnevat segadusi ja loobumissüsteemi puudusi.

Jõudmaks püstitatud eesmärgini on töö kirjutamisel kasutatud nii ajaloolist, formaal- loogilist, süstemaatilist kui ka võrdlevat meetodit: käsitletud on pärimissüsteemide kujunemist ja selle põhjuseid, samuti tänapäeval eksisteerivate süsteemide ülesehitust, eesmärke ja toimimist, sh ka praktikas läbiviidavat pärimismenetlust ning seda nii Eesti kui ka mõnede teiste riikide õiguskordade näitel.

Kooskõlas töö eesmärgiga on teema koostamisel lähtunud põhimõttest üldiselt üksikule ning sellest tulenevalt on kujundatud töö struktuur. Töö koosneb kolmest peatükist, millest igasse on koondatud töö koostaja arvates omavahel kõige enam seotud teemad: pärandi omandamise alused, pärandi omandamine pärija tegevusega ning pärandist loobumine ja pärandi „vaikimisi” omandamine. Üksikute küsimuste lähemaks käsitlemiseks ja probleemide analüüsimiseks on iga peatükk omakorda jaotatud alapeatükkideks. Selline jaotus võimaldab allakirjutanu arvates kõige paremini süveneda töös käsitletud erinevatesse küsimustesse ja üksikuid probleeme iseseisvalt analüüsida.

Esimese peatüki alguses on käsitletud pärimise kui õigusinstituudi mõistet ja sisu ning üldpõhimõtteid, mis on aluseks erinevate pärimissüsteemide kujunemisele ja toimimisele. Teises alapeatükis käsitletakse kahe pärimissüsteemi (loobumissüsteemi ja vastuvõtusüsteemi) põhilisi erinevusi, keskendudes nende päritolule ja ajaloolisele arengule, eelkõige Eestis kehtiva vastuvõtusüsteemi kujunemisele. Selles alaosas on välja toodud ka töö autori arvates esmased vastuvõtusüsteemi positiivseid külgi näitavad ja meil kehtiva pärimissüsteemi säilitamist pooldavad argumendid. Seoses edaspidise keskendumisega pärimise käigule ja pärandaja õiguste ja kohustuste pärijale üleminekule on kolmandas alapeatükis käsitletud pärandi avanemise mõistet ning pärandi omandamise ajahetkega seotud küsimusi, sealhulgas võimalusi reguleerida pärandi pärijale üleminekut vahenditult läbi nn lamava pärandi mõiste või vahetult pärandi avanemisest.

Teise peatükis keskendutakse kahe põhilise pärandi omandamise viisi analüüsimisele toomaks seeläbi välja loobumis- ja vastuvõtusüsteemi tugevamaid ja nõrgemaid külgi. Klassikalisele vastuvõtusüsteemile iseloomulikku pärandi vastuvõtmist pärimisavaldusega on käsitletud teise peatüki esimeses alapeatükis ning sellega seoses on siin analüüsitud ka pärija väljaselgitamiseks ja kinnitamiseks läbiviidavat pärimismenetlust. Teises alapeatükis analüüsitakse pärandi vastuvõtmist tegudega ehk pärandvara valdama ja kasutama asumisega, mis on vastuvõtusüsteemis teine pärandi omandamise viis. Mõlema pärandi aktiivse tegevusega omandamise kohta käiva alapeatükiga haakub kolmas alapeatükk, mille teemaks on küsimus pärandi vastuvõtmise tähtsusest. Viimane on töö autori arvates pärimissüsteemi muutmisega seoses üks

tundlikumaid teemasid, kuna seda on kaasajal Eestis elavate inimeste eluajal juba korduvalt muudetud ning sellega seoses on ka üsna palju segadusi tekkinud.

Kolmas peatükk on pühendatud pärandist loobumise ja pärandi mittevastuvõtmisega seotud pärandi omandamise küsimuste uurmisele. Kolmanda peatüki alapeatükkides on eraldi käsitletud pärandist loobumist ja selle tagajärgi, loobumise mõju pärija võlausaldajatele ja pärandi omandamist „vaikimisi” ning pärandi mittevastuvõtmist. Allakirjutanu arvates on ka loobumise ja pärandi mittevastuvõtmise käsitlemine kogu töö kontekstis möödapääsmatu, sest need on pärandi omandamisega vahetult seotud – arvestades loobumissüsteemile üleminekut hakkavad pärandist loobumise küsimused pärandi omandamise kontekstis meil tulevikus ilmselt senisest suuremat tähendust omama Muuhulgas annab selle peatükis käsitletud teema võimaluse võrrelda loobumis- ja vastuvõtusüsteeme võlausaldajate kaitse seisukohast, kuid omab olulist tähendust ka tulenevalt loobumise ja mittevastuvõtmise erinevatest õiguslikest tagajärgedest praegu kehtivas vastuvõtusüsteemis võimaldades seda kõrvutada olukorraga, mis tekib pärast loobumissüsteemile üleminekut.

Lähtudes töö eesmärgist ja valitud meetoditest on valitud ka töö kirjutamiseks vajalik allikmaterjal, kusjuures lisaks Eestis ilmunud ja Eesti pärimisõigust käsitlevale allikmaterjalile on kasutatud ka Saksa, Šveitsi, Austria, Itaalia ja Läti pärimisõiguse allikaid. Välismaa õiguse käsitlemise eesmärgiks on selle kõrvutamine Eesti õigusega toomaks välja neis leiduvaid sarnaseid jooni ja erinevusi ning analüüsimeks, kuidas on samu küsimusi erinevate maade pärimisõiguses lahendatud. Saksa ja Šveitsi õigus on võetud võrdlemisel aluseks seetõttu, et need maad on meile geograafiliselt ja kultuuriliselt kõige lähedasemad, kus on kõrgelt väljaarenenud klassikalisel loobumissüsteemil põhinev pärimisõigus, mida ka meil süsteemi muutmisel eeskujuks tuuakse. Vastuvõtusüsteemi kasutatavatest välismaadest on analüüsitud lisaks Eesti õigusele Austria ja Itaalia pärimisõigust, kuivõrd nendes maades kehtivad ajalooliselt väljakujunenud vastuvõtusüsteemid, mis paljuski sarnanevad meie pärimissüsteemiga. Lisaks on vastuvõtusüsteemi kasutatavatest maadest analüüsitud ka meie lähima naabermaa

Läti pärimisõigust, mis pakub muuhulgas huvi ka seetõttu, et erinevalt Eestist kehtib Lätis ka praegu juba enne Teist maailmasõda kehtinud tsiviilõigus.

Allikmaterjalidest on töö koostamisel kasutatud kirjandusallikaid, normatiivmaterjale, kohtupraktikat ja muid materjale. Rohkem on kasutatud Saksa ja Austria kirjandust, samas tuleb nii nende kui ka teiste maade puhul üheks peamiseks ja asendamatuks allikaks pidada kogumikku M. Feridi, K. Firschingi jt poolt koostatud kogumikku „Internationales Erbrecht. Qellensammlung mit systematischen Darstellungen des materiellen Erbrechts sowie des Kollisionsrechts der wichtigsten Staaten.“, mis annab küllaltki põhjaliku ülevaate enamiku suuremate riikide pärimisõigusest. Eesti pärimisõiguse allikatest on kasutatud enamikku kättesaadavaid Teise maailmasõja eelsel ajal Eestis trükis (eeskätt juriidilises ajakirjas „Õigus“) ilmunud materjale, samuti ka põhilisi Nõukogude perioodil pärimisõiguse kohta avaldatud raamatuid ning taasiseseisvumise ja kehtiva pärimisseaduse jõustumise järel avaldatud raamatuid ja artikleid. Varasema Eesti õiguse kohta käivatest materjalidest tuleb olulisemaks pidada 1940.a. tsiviilseadustiku eelnõud ning Balti eraseadust, tänapäevastest allikatest aga pärimisseaduse eelnõu autorite E. Silveti ja I. Mahhovi ning Tartu Ülikooli pärimisõiguse õppejõu U. Liini erialaseid kirjutisi. Muude allikmaterjalide hulgas on kõige enam kasutatud uue pärimisseaduse eelnõud ja selle seletuskirja, samuti ka eelnõu menetlusega seotud materjale, mis on kättesaadavad peamiselt internetist.

Kohtupraktikast on kasutatud käsitletava teemaga seotud Riigikohtu lahendeid, samuti ka mõningaid teise ja esimese astme kohtu lahendeid, mis aitavad töös analüüsitud asjaolusid paremini mõista ja praktikas ettetulnud probleeme iseloomustada. Alama astme kohtulahendite valikul on viidatud eelkõige paaril viimasel aastal tehtud lahenditele, välja arvatud mõned varasemad ringkonnakohtu lahendid, millele on viidatud juba autori bakalaureusetöös. Kohtulahenditele viitamine võimaldab keskenduda lühidalt nende resolutiivosades toodud seisukohtadele ja on sobilik näidete toomiseks praktika pinnalt. Enamikel juhtudel pärimisasjade lahendamine meil hoolimata vastuvõtusüsteemi kehtimisest raskusi ei valmista. Küllap näitab viimast ka see, et kasutatud allikate loetelus olev teemakohaste kohtulahendite hulk, mida käesoleva töö autor suutis leida, ei ole kuigi suur.

1. Pärandi omandamise mõiste ja põhimõtted

1.1. Pärandi omandamise mõiste

Inimese surmaga lõpevad paljud tema õigussuhted, kuid mitte omandisuhted ega mitmed muud õigused ja kohustused. Ühiskonnale on oluline, et need suhted oleksid stabiilsed ning et inimese surm häiriks siin võimalikult vähe väljakujunenud olukorda. See saavutatakse sel teel, et omaniku surma puhul astuvad tema kohale neis õigussuhetes teised isikud, kes jätkavad vastavate õiguste teostamist ja kohustuste täitmist. Sellist õiguste ja kohustuste üleminekut ühe isiku surma korral teistele reguleerib pärimisõigus. Omandiõiguse üleminekust pärimise korras pole huvitatud mitte ainult ühiskond tervikuna, vaid ka isikud ise. Pärandaja ja tema lähedased on reeglina huvitatud vara jäämisest perekonnale ja surnu poolt täitmata kohustuste täitmisest.¹

Eesti Vabariigi Põhiseaduse² II peatükki (põhiõigused, vabadused ja kohustused) kuuluva § 32 viimane lõige sätestab: “Pärimisõigus on tagatud.” Seega on rahvas kui kõrgeima riigivõimu kandja pidanud pärimisõigust sedavõrd oluliseks, et on omistanud sellele põhiõiguse tähenduse. I. Tjutjumirov on pärimisõigust nimetanud üheks suuremaks mõjuriks inimesele, et töötada iseenda ja oma lähedaste kasuks. Esinedes ülemaailmse nähtusena on see õigus ühtlasi inimhinge sügavaim ja tõsiseim omadus.³

Võib eristada pärimisõiguse kahte tähendust. Objektiivses mõttes tähendab see vastavate õigusnormide kogumit, miks ei hõlma sugugi mitte kõiki isiku surmaga tekkivaid õigusjärelmeid, vaid reguleerivad üksnes varaliste suhete üleminekut.⁴ Subjektiivses mõttes mõistetakse pärimisõiguse all seevastu õigust pärandada oma vara soovitud isikule

¹ Gassmann, Ber, Silvet, Erki. Mida peab teadma pärimisõigusest. Tallinn: Eesti Raamat, 1977, lk 6.

² Eesti Vabariigi Põhiseadus. Vastu võetud 28.06.1992. RT 1992, 26, 349; RT I 2007, 33, 210.

³ Tjutjumirov, Igor. Märkmeid Tsiiviilseadustiku eelnõu pärimisõiguse üldeeskirjade kohta. – Õigus, 1936, nr 8, lk 437.

⁴ Leipold, Dieter. Grundzüge des Erbrechts. 5. Auflage. Tübingen: J.C.B. Mohr, 1984, lk 1.

ning pärija õigust saada selle vara omanikuks ehk pärija absoluutset pärandvara omandamisõigust.⁵

Pärimisõiguse kõige üldisem mõiste on pärimine. Pärimisseaduse (PäS)⁶ § 1 kohaselt on pärimine isiku surma korral tema vara üleminek teisele isikule. Siit tuleneb, et pärimise korral toimub vara üleminek ühelt isikult (pärandajalt) teisele isikule (pärijale). Seega on pärimine üks vara omandamise ja õigusjärgluse viis. Teistest vara omandamise viisidest erineb pärimine eelkõige selle poolest, et pärimisel toimub omandi üleminek ainult seoses ühe subjekti (pärandaja) surmaga, ehk teisiti öeldes, vara omandamine pärija poolt eeldab pärandaja surma. Senikaua kuni pärandaja vara omanikuna on elus, ei saa omandi üleminekut pärimise teel toimuda ning seega peab vajaduse korral valima selleks mingi teise aluse. Vara omaniku surm, millega kaasneb tema õigusvõime lõppemine, teebki pärimise omandi ülemineku alusena spetsiifiliseks ja välistab selle õigustehingulise olemuse.

Pärandajaks saab olla vaid füüsiline isik. Üldjuhul mõeldakse pärandaja all surnud isikut, kuid näiteks PäS § 95 lg 1 peab pärandaja kui pärimislepingu ühe poole all silmas elavat inimest. Pärimisleping kui tehing saabki olla sõlmitud vaid elavate isikute vahel, pärimine saab siiski toimuda alles pärandaja surma korral. Enamasti aga kasutatakse pärimisseaduses terminit “pärandaja” isiku tähistamiseks, kes on surnud ja kelle vara pärimise menetlus on käimas.⁷ Austria ja Saksa õiguse termin *Erblasser* vastab sisult pärandajale, mille all võib olenevalt kontekstist mõista samuti nii elavat kui ka surnud isikut.⁸

Vara all mõistetakse tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS)⁹ § 66 järgi isikule kuuluvate rahaliselt hinnatavate õiguste ja kohustuste kogumit. Tsiviilõigused ja -kohustused võivad üle minna ühelt isikult teisele (õigusjärglus), kui need ei ole seadusest tulenevalt isikuga

---

⁵ Olscher, Werner. *Erbrecht für jedermann*. Salzburg: Andreas Verlag, 1993, lk 10; Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Juura, Tallinn 2002, lk 277 (komment P. Roosma).

⁶ Pärimisseadus. Vastu võetud 15.05.1996. RT I 1996, 38, 752; RT I 2007, 67, 413.

⁷ Silvet, Erki, Mahhov, Ivo. *Kuidas pärida ja pärandada*. Juura, Õigusteabe AS, Tallinn 1997, lk 9.

⁸ Leibold (viide 4), lk 6; Olscher (viide 5), lk 10.

⁹ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Vastu võetud 27.03.2002. RT I 2002, 35, 216; RT I 2007, 24, 128.

lahutamatult seotud, kusjuures õigusjärgluse aluseks võib olla tehing või seadus (TsÜS § 6). Erinevalt tehingulisest õigusjärglusest, mille puhul tuleb iga õigus ja kohustus üle anda eraldi, on pärimisel tegemist seaduse alusel tekkiva täis- ehk universaalse õigusjärglusega (*successio universalis*). Pärimise kui universaalse järgluse olemus, kujutades tsiviilõiguste kogumi üleminekut, seisneb nimelt selles, et surm, hävitades isiku, ei hävita tema varanduslikku sfääri, mis jääb püsima tema õigusjärglaste isikus.¹⁰ Täisõigusjärgluse põhimõte on mandrieuroopa pärimisõiguse olulisemaid põhimõtteid. See tähendab esiteks seda, et pärandaja vara läheb pärijatele üle kui tervik, ja teiseks, et pärijal puudub võimalus oma suva kohaselt valida, mida ta pärandvarast võtab ja mida mitte. Samuti tuuakse siin ära pärandi aktiva ja passiva ühtsus, s.t koos positiivse varaga ehk õigustega lähevad pärijatele üle ka pärandaja kohustused.¹¹

Saksa pärimisõiguses kehtib üksnes täisõigusjärgluse printsiip (*Universalsukzession oder Gesamtrechtsnachfolge*). BGB § 1922 lg 1 järgi läheb pärand pärijale üle kui tervik, osaõigusjärglust pole võimalik saavutada ka tehingutega.¹² Erandi sellest moodustavad vaid mõned eriregulatsioonid, nagu näiteks talundite pärimisel kehtiv *Höfeordnung* ning *qualifizierte Nachfolgeklausel* ühinguõiguses (siin saab ühingulepingu alusel ühingu osa pärida vaid üks või mõned pärijatest, erand täisõigusjärglusest tehakse äriühingu huvides). Pärandaja saab aga testamendiga määrata, millised konkreetset esemed peab iga pärija saama. Pärijad muutuvad pärandvara suhtes kaasomanikeks, pärandaja korralduse täitmiseks peavad nad sõlmima pärandi jaotamise lepingu. Võimalik on ka annakute määramine, kuid sel alusel omandab annakusaaja vaid nõude pärija vastu vastavate asjade üleandmiseks.¹³

Austrias on pärija proportsionaalselt talle üleläänud pärandi ulatuses pärandaja täisõigusjärglane, kõik pärandiga seotud õigused ja kohustused lähevad talle üle *uno actu*. Pärand ei tähenda üksikuid esemeid, vaid tervikut või selle murdosa. Annakusaaja ei ole pärija, vaid osaõigusjärglane, kes ei vastuta pärandaja võlgade eest ning omab vaid

¹⁰ Tjutjumirov (viide 2), lk 385.

¹¹ Liin, Urve. Pärimisõiguse põhimõtetest. – *Juridica*, 1999, nr 3, lk 145.

¹² Friedrich, Walther J. *Testament und Erbrecht*. 16., neuberarbeitete Auflage. München: Verlag C. H. Beck, 1991, lk 27.

¹³ Leipold (viide 4), lk 9-10.

võlaõiguslikku nõuet pärijate vastu.¹⁴ Ka enamik teisi autoreid eristab Austria pärimisõiguses täis- ja osaõigusjärglust.¹⁵ Seevastu leiab Ch. Bielefeld, et tänapäeva Austria pärimisõiguses esineb vaid universaalsuktsessioon nagu Saksamaalgi, legataare ei vaadelda pärandaja õigusjärglastena.¹⁶ Universaalse õigusjärgluse ideel põhinevad ka Itaalia, Šveitsi ja Läti pärimisõigused.¹⁷

Eesti kehtiv õigus põhineb samuti täisõigusjärglusel ja pärandi ülemineku absoluutsusel. Pärandi osaline vastuvõtt ja osaline loobumine ei ole lubatud, sama kehtib ka tingimusliku vastuvõtu ja loobumise kohta. Sellised avaldused on tühised. Kui pärija asub valdama ja kasutama mingit osa pärandvarast, loetakse et ta on võtnud vastu kogu pärandi (PäS § 121). Ainsaks tingimuseks pärandi vastuvõtmisel võib olla pärija vastutuse piiramine (vastuvõtt inventuuriga). Teisi tingimusi pärija pärandi vastuvõtmisel või ka sellest loobumisel esitada ei saa.¹⁸ Pärijate osad määratakse kindlaks pärandi mõtteliste osadena ja pärijatele üle läinud pärandvara jääb esialgu pärijate kaasomandisse (PäS § 141). Pärandaja võlgade eest vastutavad pärijad solidaarselt. Täis- ja osaõigusjärgluse eristamine on oluline surnule kuulunud vara ülemineku korraldamisel, aga ka testamendi või pärimislepingu sõnastamisel.¹⁹ Osaõigusjärglus (*successio singularis*) esineb pärimisel näiteks annakute korral. Annakusaajale ei lähe üle mitte mõtteline osa pärandist, vaid mõni materiaalne hüve ja annakusaajal ei teki kohustust tasuda pärandaja võlgu, kui need ei ole annaku eseme koormisteks. Annakusaaja õigus annakule tekib küll pärandi avanemisel ning annakutäitjaks võivad lisaks pärijale olla ka

---

¹⁴ Krejci, Heinz. Privatrecht. 2. Auflage. Wien: Manz, 1995, lk 189.

¹⁵ Ferid, M., Firsching, K., Lichtenberger, P., Dörner, H., Hausmann, R. Internationales Erbrecht. Quellensammlung mit systematischen Darstellungen des materiellen Erbrechts sowie des Kollisionsrechts der wichtigsten Staaten. C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München 2000; Österreich lk 45; Kropiunig, Sigrid. Ausgewählte Fragen der Nachlass-Separation. Wien: Verlag der Österreichischen Staatsdruckerei, 1993, lk 19; Olscher (viide 5), lk 10.

¹⁶ Bielefeld, Christian. Die Entwicklung des Erbschaftserwerbs nach österreichischem Recht seit Inkrafttreten des ABGB im Jahre 1812. Münster 1997, lk 9.

¹⁷ Vt näiteks Ferid jt (viide 15), Italia, lk 13; Drucy, Jean. Grundriss des Erbrechts. Stämpfli Verlag AG, Bern 1997, lk 10; International Succession. Edited by Louis Grab und Union Internationale du Notariat Latin. Kluwer Law International. Hague London New York 2002: Italy, lk 14 (F. Cardillo), Switzerland (R. Loretan), lk 13; Krauze, Rolands, Gencs, Zigmants. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības (382.-840.p.). Mans Ipašums, Rīga 1997, lk 10 jj; Krauze, Rolands. Mantojuma tiesības. 2. papildinātais izdevums. KIF „Biznesa kompleks“, Rīga 1997, lk 13.

¹⁸ Mahhov, Ivo. Pärimise käik uues pärimisseaduse eelnõus. – Juridica, 1995, nr 7, lk 290.

¹⁹ Silvet ja Mahhov (viide 7), lk 9.

teine annakusaaja või testamenditäitja.²⁰ Kuigi ka Nõukogude pärimisõiguses nimetati annakusaajat singulaarseks õigusjärglaseks, ei saanud ta seda õigust mitte vahetult pärandajalt, vaid pärija kaudu. Sarnaselt Saksa õigusele tekkis pärandi vastuvõtnud pärija ja singulaarse õigusjärglase vahel kohustusõigussuhe. Pärandaja kreditoridel ei olnud annakusaaja vastu nõudeõigust. See oli küll aga pärijal, kui ilmnes, et pärast annaku täitmist ei piisanud järelejäänud pärandvara osast pärandaja võlgade tasumiseks.²¹ Tulenevalt pärimisseadusest on annak ka Eesti kehtivas õiguses üksnes nõudeõigus pärija vastu, mitte otsene õigusjärglus. Ülalkirjeldatud printsiipidest lähtuvalt on käesoleva töö koostaja arvates põhimõtteliselt ebaõige kehtestada autonoomne regulatsioon teatud liiki vara või õiguste pärimiseks, kuigi praktikas on selliseid katseid tehtud.²² Üheks põhimõtteliseks ebaõnnestumiseks tuleb Eesti õiguspraktikas pidada lühendatud tähtaja määramist maa tagastamise nõudeõiguse pärimisele (maareformi seadus § 19² lg 3),²³ mis võis olla vajalik küll omandireformi kiirendatud läbiviimise seisukohast, kuid vastuolus pärimisõiguse absoluutsuse põhimõttega ja küsitav on koguni selle kooskõla Põhiseadusega.²⁴

Täisõigusjärgluse ehk pärandi ülemineku absoluutsuse põhimõtte olulisus seisnebki pärandvara kui terviku vahetus üleminekus pärijale kui õigusjärglasele vältimaks olukorda, kus surnu õigused ja kohustused jääksid mingiks ajaks ilma õiguskandjata. Peremehetu vara tekkimise vältimine on läbi aegade olnud pärimisõiguse üheks tõsisemaks ülesandeks.²⁵ Seda eesmärki täidabki pärandi omandamine ehk pärimise teel üleminevate surnu õiguste ja kohustuste omandamine pärija poolt. Pärandi omandamisel on allakirjutanu arvates kitsam tähendus kui pärimisel, sest pärimise all võib mõista ka pärandi üleminekut kui protsessi, pärandi omandamise all aga pärandvara omandi pärijale

---

²⁰ Silvet ja Mahhov (viide 7), lk 31.

²¹ Laasik, Endel. Loenguid Nõukogude tsiviilõigusest II. Tartu: TRÜ tsiviilõiguse ja -protsessi kateeder, 1971, lk 106.

²² Vt näiteks pärimisseaduse § 118 täiendamise seadus. Eelnõu 735 SE I koos seletuskirjaga. Algab Kadi Pärnits 21.09.2005.

²³ Maareformi seadus. Vastu võetud 17.10.1991. RT 1991, 34, 426; RT I 1995, 10, 113; 1996, 41, 796; 2000, 70, 441; 2001, 52, 304; 2006, 30, 232.

²⁴ Grünberg, Edgar. Pärandi vastuvõtmine ja selle vormistamine. – Juridica, 2001, nr 10, lk 701-706.

²⁵ Liin, Urve. Pärandi üleminek pärijale: vastuvõtusüsteem versus loobumissüsteem. – Juridica, 2003, nr 1, lk 46.

üleminekut, millega kaasneb alati ka subjektiivne külg ehk pärija tahe pärandit omandada.

1.2. Pärimissüsteemid pärandi omandamisel

Rooma õiguses esines kahte liiki pärijaid: *sui heredes* (pärandaja perekondliku võimu alla kuulunud isikud) ja *extranei heredes* (kõik muud pärijad). Perekonnapea võimu all olnud pärijad, esmajoones lapsed, muutusid tema surmaga *persona sui iuris*’teks. Pärandi omanikeks said nad pärandi avanemise momendist *ipso iure*, ilma et selleks olnuks vaja mingit nendepoolset sooviavaldust või teadaannet, pärand läks neile koguni nende teadmata. Pärandaja võimu alla mittekuulunud pärijatelt nõuti pärandi saamiseks vastavat tahteavaldust pärandi vastuvõtu kohta (*aditio hereditatis*) ja neid nimetati vabatahtlikeks pärijateks (*heredes voluntarii*). Roomas ei saanud perekonnapea võimu alla kuulunud pärijad vanima *ius civile* järgi pärandist loobuda, neid nimetati paratamatuteks pärijateks (*sui et necessari heredes*).²⁶ Sellest vahetegemisest on tuletatud kaks erinevat tänapäeval kehtivat pärimissüsteemi: germaani õiguse ehk loobumise süsteem ja vastuvõtusüsteem.²⁷

Loobumissüsteem kehtib Saksamaal, Prantsusmaal, Hollandis, Šveitsis jmt maades. Seda nimetatakse ka pärandi iseenesliku vastuvõtmise süsteemiks. Selles süsteemis langeb pärandi avanemine kokku pärandi vastuvõtuga, s.t pärand kuulub juba selle avanemise momendist pärijatele, sõltumata nendepoolsest eriliselt väljendatud tahteavaldusest või vastuvõtuaktist. Surnu õigused ja kohustused lähevad pärijatele üle surma momendist – *mortuus aperit oculos viventis*.²⁸ Isiku surmaga astuvad automaatselt tema asemele lähipärijad. Prantsuse õiguses nimetatakse seda süsteemi *saisine*-põhimõtteks. Erinevalt Saksa süsteemist, kus pärijad pärivad iseeneslikult sõltumata nende sugulusastmest pärandajaga, nõutakse Prantsuse õiguses kaugematelt pärijatelt erilist vastuvõtuakti.²⁹

---

²⁶ Ilus, Elmar, Kask, Peeter. Rooma tsiviilõiguse alused. Tartu: TRÜ tsiviilõiguse ja -protsessi kateeder, 1987, lk 192.

²⁷ Ilus, Elmar. Tsiviilõiguse eriosa. Autoriseeritud konspekt. Mag. iur. E. Ilusa loengute järgi koostanud A. Rammul ja E. Talvik. Tartu: Akadeemilise Kooperatiivi kirjastus, 1938, lk 59.

²⁸ Leesment, Leo. Pärandi avamise kuulutamine. – Õigus, 1936, nr 4, lk 189.

²⁹ Ilus (viide 27), lk 59.

Samas on pärijatel teatud aja jooksul tagasiulatuvalt õigus pärandist loobuda, millega pärijaid kaitstakse neile kahjulike või soovimatute pärandite eest.³⁰

Vastuvõtusüsteem oli maksev hilisemas Rooma õiguses, tänapäeval põhinevad sellel Austria, Itaalia, Hispaania ja Portugali pärimisõigused. Seega ei kehti siin traditsiooniline õigusperekondadesse jaotamine.³¹ Vastuvõtusüsteem annab pärijale vaid seadusliku võimaluse saada pärand selle vastuvõtu teel, mis tähendab tagasiulatuva jõuga erilist tahteavaldust või õigustoimingut, millega pärija väljendab soovi pärand vastu võtta. Klassikalises vastuvõtusüsteemis ei lange pärandi avanemise moment ühte pärandi vastuvõtu momendiga. Isiku surma korral ei lähe pärand kohe pärijale üle, vaid muutub nn pärandustombuks (*hereditas iacens*), mis läheb pärija omandisse alles pärast temapoolset pärandi vastuvõtu tahte avaldust. Seega on pärandi üleminekuks vaja kahte tingimust: 1) pärandi avanemine; 2) pärija tahteavaldus pärandi vastuvõtuks. Kui pärimisele kutsutud isik pärandi vastuvõtmiseks oma tahet ei avalda, kaotab ta oma õigused pärandile. Tahteavaldus pärandi vastuvõtmiseks võib seejuures olla otsene või kaudne (nn konkludentsete faktide kaudu tehtud).³²

Nüüdisaegsetes õigussüsteemides on pärimine vabatahtlik, sellepärast võib pärija pärandi vastu võtta või sellest loobuda. Kedagi ei saa kohustada omandada vara või vastu tahtmist peale suruda võlgu. Pärimisõigus on pärima õigustatud isikule kuuluv subjektiivne õigus ja pärandi omandamine selle õiguse vabatahtlik teostamine, mis eeldab seega ka vastava tahteavalduse esitamist. Siinjuures ei oma põhimõttelist tähendust ka asjaolu, millisel alusel pärimisõigus pärijale kuulub – vaatamata pärandajaga sõlmitud kokkuleppele on ka lepingujärgsel pärijal õigus pärandi vastuvõtmise üle vabalt otsustada. Selles mõttes on pärandi vastuvõtmine alati üksnes pärija enda tahtest sõltuv ühepoolne tehing.³³

Vältimaks vara peremehetuks jäämist ei ole ainult riik seadusjärgse pärijana õigustatud pärandist loobuma, kui muid pärijaid ei ole või kui nad kõik on loobunud. Kui riigile on

---

³⁰ Ebenroth, Carsten Thomas. Erbrecht. München: Verlag C. H. Beck, 1992, lk 231.

³¹ Liin (viide 11), lk 145

³² Ilus (viide 27), lk 59-60.

³³ Liin, Urve. Pärimisõigus. Ilo, Tallinn 2005, lk 186.

pärandvara jäetud aga testamendiga, võib ta loobuda testamendijärgsest pärimisest ja selle asemel pärida seaduse järgi. See on oluline selles mõttes, et riik ei vastuta pärandaja võlgade eest rohkem kui pärandvara maksumuse ulatuses. Sarnaselt on see reguleeritud nii loobumis- kui ka vastuvõtusüsteemis.³⁴

Kahe pärimissüsteemi olemuse ja nende erinevuste väljaselgitamiseks tuleb lähtuda pärandi omandamiseks esitatava tahteavalduse liigist. Tsiviilõiguses eristatakse isiku tahte väljaselgitamiseks kolme põhilist viisi – otsene ja kaudne tahteavaldus ning vaikimine, kui sellele on omistatud tahteavalduse tähendus. TsÜS § 68 järgi on tahteavaldus otsene, kui selles sõnaselgelt avaldub tahe tuua kaasa õiguslik tagajärg. Kaudne on tahteavaldus, mis väljendub teos, millest võib järeldada tahet tuua kaasa õiguslik tagajärg. Vaikimist või tegevusetust loetakse tahteavalduseks, kui vaikimise või tegevusetuse lugemine tahteavalduseks tuleneb seadusest, isikute kokkuleppest või nendevahelisest praktikast. Loobumis- ja vastuvõtusüsteemi põhiliseks erinevuseks ongi see, millise tahteavalduse alusel saab pärima õigustatud isik pärandit omandada või sellest loobuda.

Vastuvõtusüsteemis ehk aktiivses pärimissüsteemis eeldatakse pärida sooviva isiku poolt pärandi omandamiseks kas otsese või kaudse tahteavalduse tegemist. Vaikimist loetakse seevastu tahteavalduseks, mis väljendab soovi pärandit mitte omandada. Loobumissüsteemis ehk iseenesliku pärimise süsteemis on olukord vastupidine: siin on pärima õigustatud isikul vaja esitada otsene tahteavaldus vaid juhul, kui ta ei soovi pärida (s.t soovib pärandist loobuda). Vaikimise korral aga eeldatakse soovi pärand vastu võtta. Mõlema süsteemi puhul on olenevalt konkreetsel maal kehtivast õiguskorrast ka mitmeid üldisest põhimõttest kõrvalekalduvaid erandeid, mida käesolevas töös allpool ka käsitletakse. Viimased ei muuda aga kummagi süsteemi põhiolemust.

Mõlemad pärimissüsteemid on oma olemuselt Rooma õigusest alguse saanud tehnilised lahendused, mille põhjal on kaasaja Euroopa riigid pika ajaloolise arengu tulemusel välja kujundanud igaüks oma halduskorralduse jaoks optimaalse pärimismenetluse.

---

³⁴ Hetmeier, Heinz. Grundlagen der Privaterbfolge in der Bundesrepublik Deutschland und in der DDR. Berlin: Duncker & Humboldt, 1990, lk 50.

Traditsiooniliselt põhineb iga riigi pärimissüsteem küllalt olulisel määral ühiskonna põlvest põlve edasiantaval kogemusel ja halduskorraldusel.³⁵

Ka Eestile on ajalooliselt olnud omane aktiivne pärandi vastuvõtusüsteem. Pärimise käik ja pärandi vastuvõtmine olid juba 1. jaanuaril 1865. a jõustunud ja Eestis kuni 1940. aastani kehtinud Balti eraseaduse (BES)³⁶ järgi üles ehitatud pärandi vastuvõtusüsteemi alusel. Ka Eesti Vabariigi tsiviilseadustiku 1940. aastaks valminud eelnõu (TsSE)³⁷ sisaldas sarnaselt BES-iga pärandi vastuvõtusüsteemi. TsSE § 569 sätestas: “Pärimisele kutsumine annab pärimiseks ainult õiguse. Selleks et pärida, peab pärimisele kutsutud isik avaldama tahet pärandit vastu võtta.” Eelnõu koostamisel lähtuti senikehtinud süsteemi ülevõtmise ja täiustamise põhimõttest. Professor Jüri Uluotsa sõnul käsitles eelnõud koostav komisjon „üksnes materiaalsoiguslikke norme puudutades protsessuaalnorme üksnes niivõrd, kui need on hädatarvilikud materiaalnorme määrustamiseks... Päranduse üleminekul võeti vastu praegu maksev süsteem, s.o päranduse üleminekul toimub *universal succession*’i teel, mille järgi pärand läheb üle terves ulatuses nii aktiivses kui ka passiivas.”³⁸

Hoolimata Nõukogude okupatsiooniga kaasnenud Eesti rahvusliku õiguskorra arengu peatumisest säilis pärandi vastuvõtmise õiguslikus regulatsioonis järjepidevus ka Nõukogude ajal, sest vastuvõtusüsteemil põhines ka Nõukogude pärimisõigus. Kuigi kogu õiguskord kardinaalselt muutus, säilis siiski järjepidevus põhimõtte, et pärandi omanikuks ei saanud mitte keegi iseenesest, vaid pärija õiguste ja kohustuste saamiseks tuli pärima õigustatud isikul endal seadusega ettenähtud vormis oma tahet avaldada. Pärimisseaduse eelnõu koostamisel lähtuti Eesti NSV Ülemnõukogu 6. juuli 1992.a. otsuse *Eesti Vabariigi pankrotiseaduse rakendamise kohta* alapunktis 7 sõnastatud juhiseist, et tsiviilseadustiku ettevalmistamisel tuleb aluseks võtta 1940. aastal valminud

---

³⁵ Liin (viide 33), lk 187.

³⁶ Liv-, Est- und Curländisches Privatrecht. Zusammenge stellt auf Befehl des Herrn und Kaisers Alexander II. St. Petersburg. In der Buchdruckerei der Zweiten Abtheilung Seiner Kaiserlichen Majestät Eigener Kanzlei. 1864.

³⁷ Tsiviilseadustik [Eesti Vabariigi Tsiviilseadustik (eelnõu EV Riigivolikogu erikomisjoni 12. III 1940. a. redaktsioon)]. Faksiimileväljaanne. Tartu 1992, 276 lk.

³⁸ Uluots, Jüri. Tsiviilseadustiku eelkava alusmõtteist. Seaduse sünn. Eesti õiguse lugu. Koostanud H. Runnel. Tartu 2004, lk 206 ja 213.

tsiviilseadustiku eelnõu. Samuti tuli arvestada Riigikogu 1. detsembri 1992.a. otsust seadusloome järjepidevuse kohta. Selles on öeldud, et seaduseelnõude ettevalmistamisel tuleb arvestada Eesti Vabariigis enne 1940. aasta 16. juunit kehtinud seadusi. Vastavalt sellele on pärimisseaduse eelnõu ettevalmistamisel etendanud suurt osa tsiviilseadustiku 1940. aasta eelnõu kriitiline läbivaatamine.³⁹ Arvestati ka mitmete teiste riikide pärimisseaduste seisukohti ning pärimisõiguse arengutendentse.⁴⁰ Nii tundub olevat üsnagi loogiline, et vastuvõtusüsteem jäi kehtima ka pärast Eesti taasiseseisvumist ning see võeti ka 1. jaanuarist 1997.a. jõustunud pärimisseadusesse.

Juba üsna varsti pärast pärimisseaduse vastuvõtmist hakati mõtlema selle muutmisele, kuna leiti, et pärimisseaduse juures puuduvad ühtsed kontseptuaalsed lahendused ning seaduse vastuvõtmisel ei saavutatud kontseptuaalset ühtivust tsiviilseadustiku üldosa seadusega ega asjaõigusseadusega – saavutamata jäi seega kogu kodifitseerimisidee põhiline eesmärk.⁴¹ Uue pärimisseaduse vastuvõtmiseks esitati Riigikogule menetlemiseks kolm eelnõud, milles kõigis oli muude muudatusettepanekute kõrval läbivaks ettepanek põhimõtteliseks muudatuseks – kehtivas seaduses sisalduva vastuvõtusüsteemi asendamine loobumissüsteemiga.⁴² Viimase eelnõu vastuvõtmisega 17. jaanuaril 2008.a. leidiski pärimissüsteemide vahetus seadusandja heakskiidu ja alates uue pärimisseaduse (uus PäS)⁴³ jõustumisest 01. jaanuaril 2009.a. kehtib ka Eestis loobumissüsteem.

Uue pärimisseaduse eelnõu seletuskirja järgi oli muudatuste eesmärgiks õiguskorra korrastamine, kusjuures „pärimisõigust täiendatakse ja muudetakse sätetega, mis aitavad seda paremini mõista ja rakendada, muudatustega kaotatakse kehtivas õiguses esinevad seniilmnenud vastuolud ja kitsaskohad.” Põhiliste argumentidena pärimissüsteemi muutmiseks toodi välja, et „senine regulatsioon on põhjustanud palju segadust ja

---

³⁹ Silvet, Erki. Pärimisseaduse eelnõu põhijoontest. – *Juridica*, 1995, nr 7, lk 282.

⁴⁰ Silvet ja Mahhov (viide 7), lk 5.

⁴¹ Mikk, Harri. Tsiviilõiguse reformist Eestis võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse eelnõude valguses. Kinnistusraamatu- ja notaripäevad. Ettekanded. Eesti Vabariigi Justiitsministeerium 1999, lk 122.

⁴² Pärimisseaduse muutmise seadus. Eelnõu 1073 SE I 23.05.2002 nr 1-6/50; Pärimisseadus. Eelnõu 761 SE I 26.10.2005 nr:1-6/103; Pärimisseadus. Eelnõu 56 SE II. 28.05.2007 nr 1-6/27.

⁴³ Pärimisseadus. Vastu võetud 17.01.2008. RT I 2008, 7, 52.

probleeme pärandvaraga, kuna ohtu satub pärandvara säilimine ja kolmandatel isikutel ei ole teada, kes on surnust järele jäänud vara omanik.” Vastuvõtusüsteemi puuduseks on seletuskirja järgi selle ja sellega seoses kogu pärimismenetluse ülim formaliseeritus, mis jätab tihti kaitseta pärijad, kes ei ole pärandaja surmast või pärandi vastuvõtmise vajadusest teadlikud. Leiti, et kuigi põhiseadus garanteerib pärimisõiguse, jätab väljakujunenud õiguspraktika tegelikud pärijad tihti reaalse kaitse ja garantiideta. Vastuvõtusüsteemi kasuks rääkivaks argumendiks on õigusajalooline ning järjepidevuslik argument.⁴⁴

Kuigi käesoleva töö autor ei nõustu mitmete ülalnimetatud seletuskirjas väljatoodud loobumissüsteemi puudutavate seisukohtadega, on puudused kehtiva seaduse pinnalt väljakujunenud õiguspraktika puuduste osas paljuski õiged. Viimane aga ei pruukinud olla kaalukaks põhjuseks kogu süsteemi muutmiseks. Iseenesest ei ole Eestis vastuvõtusüsteemi asemel loobumissüsteemile ülemineku idees midagi uut, diskussioonid selle üle toimusid meie juristkonnas juba enne Teist maailmasõda.⁴⁵ Nagu aga ülalpool juba mainitud, jäädi 1940. aasta tsiviilseadustiku eelnõus siiski vastuvõtusüsteemi juurde. Prof Paul Varul on märkinud: “Eesti õigussüsteemi taastamisel on meie edu üks aluseid see, et me ei kulutanud liiga palju aega põhimõtete ja suundade otsingutele, vaid võtsime aluseks sama mudeli, millest oli lähtunud enne 1940. aastat.”⁴⁶ Kooskõlas selle seisukohaga ja ka uue pärimisseaduse eelnõu seletuskirjas märgitud vastuvõtusüsteemi pooldava argumendiga leiab ka allakirjutanu, et õiguslikul järjepidevusel on üsnagi kaalukas roll otsustamiseks, kas ühe praktikas ennast tegelikult õigustanud süsteemi väljavahetamiseks teise vastu on ikka piisavalt põhjendatud. Just pärimisõiguse kui sügavalt rahva õigusteadvusesse juurdunud ja pikaageid traditsioone kandva õigusharu süsteemi muutmise üle otsustamisel peaks arvestama tõeteraga: „Rahvas ei austa seadusi, mida nende eluajal muudetakse.”⁴⁷

---

⁴⁴ Pärimisseaduse eelnõu seletuskiri. Kättesaadav:

http://www.riigikogu.ee/?page=pub_ooc_file&op=emsplain&content_type=text/html&file_id=95821

⁴⁵ Vt näiteks Jaakson, Jüri. Pärandusõiguse eelnõu arvustused. – Õigus, 1926, nr 7, lk 183 jj; Pung, Mihkel. Pärimisõigus tsiviilseadustiku eelkava järele. – Õigus, 1926, nr 4, lk 93-107.

⁴⁶ Varul, Paul. Eesti õigussüsteemi taastamine. – Juridica, 1999, nr 1, lk 2.

⁴⁷ Rask, Märt. Tsiviilõiguse päev – mis asi see veel on? – Postimees, 25.10.2006.

Rahvuslikus õiguskorras väljakujunenud pärimissüsteemi muutmisel ei saa olla argumendiks uue pärimisseaduse eelnõu seletuskirjas toodud väide, et Euroopa riikide õiguskorrad kasutavad valdavalt loobumissüsteemi. Euroopa Liidus on igal liikmesriigil oma rahvuslik õiguskord ja sellel põhinev pärimissüsteem, millest tulenevalt on pärimisõigusnormide ühtlustamine võimalik vaid näiliselt. Iga liikmesriigi õigus jääda pärimisõiguses oma materiaalõigusnormide juurde on osa tema suveräänsusest, mida on rõhutanud ka Euroopa Komisjon. Euroopa õiguse raames on oluline ja vajalik üksnes ühtsete kollisiooninormide kehtestamine, mis võimaldavad pärimisasjade menetlemisel erinevates maades jõuda õigete tulemusteni.⁴⁸

Käesoleva töö autor arvamusel, et need eesmärgid, mille saavutamiseks peeti vajalikuks loobumissüsteemile üleminekut, oleksid olnud võimalikud ka senikehtivat vastuvõtusüsteemi täiendades, eelkõige aga selle rakenduspraktikat muutes. Samade tulemusteni jõudmiseks on võimalik kasutada mõlemaid süsteeme, mida näitavad ilmekalt ka käesolevas töös käsitletavat teiste maade pärimissüsteemid. Süsteemi muutmisega läks meie praegune seadusandja erinevalt oma eelkäijatest välja pärimisasjade lahendamise keerukamaks muutumise riskile, mida peavad paraku kandma kõik pärimisega kokkupuutuvad isikud.

1.3. Pärandi avanemine ja pärandi omandamise aeg

Et pärimine üldse oleks võimalik, peab pärandaja olema surnud, millega koos toimub ka pärandi avanemine. Pärimisõiguse tekkimise eeldused – pärimisvõime, pärimise alus ja pärandaja üleelamine – on seotud pärandi avanemise hetkega ja nende olemasolu üle ei saa varem otsustada. Pärimisõiguse teke eeldab pärandaja surma. Enne seda võib eksisteerida vaid väljavaade pärida. Sel ajal on tulevane pärimisõigus vaid loodetav õigus, mille suhtes iseenesest oleksid võimalikud ka õigustehingud, ometi loetakse tulevase pärimisõiguse võõrandamine heade kommetega vastuolus olevaks ja seega

---

⁴⁸ Roheline Raamat. Pärimisõigus ja testamendid. Euroopa Ühenduste Komisjon. Brüssel 01.03.2005. Kättesaadav: http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/civil/doc/com_2005_065_et.pdf

tühiseks. Küll aga on lubatud loodetavast pärimisõigusest loobumine kokkuleppel pärandajaga, toimugu see siis tasu eest või tasuta.⁴⁹

Pärandi avanemisega tekib subjektiivne pärimisõigus. Seoses pärandaja surmaga toimub muudatus tsiviilõigussuhete subjektilises koosseisus, lõpevad endised õigussuhted ja tekib pärimisõigussuhe. See on absoluutne õigussuhe, kus õigustatud subjektideks on pärijad ja kohustatud subjektideks kõik muud isikud. Pärandi avanemisega võivad aga subjektiivsed õigused ja juriidilised kohustused tekkida ka teistel isikutel (nt testamenditäitja, pärandaja võlausaldajad ja võlgnikud). Nemad ei muutu aga pärimisõigussuhete subjektideks, vaid võivad olla pärimisõigussuhetele tugineva iseseisva õigussuhete subjektideks. Pärimisõigussuhe on õigussuhe pärija ja kolmandate isikute vahel. Pärandaja on küll pärimisjärgluse subjektiks, kuid mitte enam õigussuhete subjektiks, kuna tema õigusvõime on surmaga lõppenud. Pärija õigusjärglus pärandaja suhtes tekib pärandi vastuvõtmisega. Pärandi üleminekuga lõpeb ka pärimisõigussuhe.⁵⁰

Pärandi vastuvõtmata jätmine on pärandi vastuvõtmise kõrval teine subjektiivse pärimisõiguse teostamise viis. Selle all mõeldakse olukorda, kus pärija seadusega ettenähtud vormis ja tähtaja jooksul ei avalda oma tahet, millest oleks järeldunud soov pärandvara vastuvõtmiseks. Pärandi vastuvõtmata jätnud või pärandist loobunud pärija suhtes saabub alati üks ja seesama tagajärg – pärimisõigussuhete lõppemine tema õigustatud subjektide ringist väljalangemise tõttu ilma pärandaja õigusjärglaseks muutumiseta.⁵¹

Pärimisõigussuhete tekkimise aluseks on pärandaja surm kui juriidiline fakt.⁵² Juba Rooma õiguses loeti pärandi avanemiseks (*delatio hereditatis*) pärandaja surmamomenti.⁵³ Vanasti võis füüsiline isik õigussubjektina lõppeda aga ka enne surma – orjastamisel.

---

⁴⁹ Ehrenzweig Adolf, Ehrenzweig, Armin. System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. 3., vollkommen neubearbeitete und erweiterte Auflage. 4. Buch. Das Erbrecht. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1983, lk 31.

⁵⁰ Laasik (viide 21), lk 116.

⁵¹ Laasik, Endel. Nõukogude tsiviilõigus. Eriosa. Tallinn: Valgus, 1975, lk 468.

⁵² Gassmann ja Silvet (viide 1), lk 8.

⁵³ Ilus ja Kask (viide 26), lk 192.

Tänapäeval lõpeb inimese õigusvõime ainult surmaga.⁵⁴ Päs § 3 lg 1 ja BGB § 1922 lg 1 järgi langeb pärandi avanemine kokku pärandaja surmaga. Isiku surm fikseeritakse meditsiiniliste kriteeriumide järgi või surnukstunnistamisega.⁵⁵

Pärandi avanemise ajaks loetakse pärandaja surmapäev (Päs § 3 lg 2). Pärimisküsimuste lahendamisel esineb juhte, kus pärijate kindlaksmääramiseks tuleb surmaaeg surmapäevast täpsemini tuvastada. Seda on näiteks vaja teha siis, kui pärandaja ja eeldatav pärija on surnud ühel ja samal päeval. On ju sellisel juhul oluline teada, kumb neist suri varem. Pärandi avanemise ajast sõltub pärima õigustatud isikute ring ja pärandvara koosseis, sest pärida saavad ainult need, kes pärandi avanemise ajal olid elus ning pärandvara hulka loetakse pärandi avanemise ajal olemasolevad asjad, õigused ja kohustused. Pärandi avanemise päevast hakkavad kulgema paljud pärimismenetluse tähtajad. Kehtib ka reegel, et pärimise suhtes kohaldatakse pärandi avanemise päeval kehtinud seadust.⁵⁶ Seoses Eesti lähiajaloo toimunud rohkete poliitiliste muutustega on see meie maal ka tänapäeval üsna oluline.

Pärimisseaduse jõustumise järel avanenud pärimisasjad lahendatakse pärimisseaduse järgi, enne 1997. aasta 1. jaanuari avanenud pärandit päritakse aga Eesti NSV tsiviilkoodeksi (TsK)⁵⁷ sätete kohaselt, mis kehtisid Eestis 1. jaanuarist 1965. Analoogne regulatsioon on ka uue pärimisseaduse rakendussätetes (uus Päs § 180), millest tulenevalt tuleb ka pärast selle seaduse jõustumist ilmselt veel pikka aega rakendada ka praegu kehtivat pärimisseadust (01. jaanuarist 1997 kuni 31. detsembrini 2008 avanenud pärandite suhtes). Sõltuvalt pärandi avanemise ajast tuleb pärimisasjade lahendamisel praktikas vahetevahel rakendada veelgi varasemaid akte, nagu Vene NFSV 1922.a. tsiviilkoodeks (enne 1965. aastat lõpuni lahendamata jäänud pärimisasjades) ning Balti eraseadus (enne 1940.a. Nõukogude okupatsiooni ning 1941.-1944.a. Saksa okupatsiooni

---

⁵⁴ Uluots, Jüri. Tsiviilõigus. Üldosa konspekt prof. dr. Jüri Uluotsa loengute järgi. Tartu 1936, lk 112.

⁵⁵ Silvet ja Mahhov (viide 7), lk 10.

⁵⁶ Silvet ja Mahhov (viide 7), lk 10-11.

⁵⁷ Eesti NSV tsiviilkoodeks. Ametlik tekst muudatuste ja täiendustega seisuga 1. jaanuar 1988. a. Eesti Raamat, Tallinn 1988, 248 lk.

ajal lahendamata jäänud pärimisasjades). Seega omavad need õigusaktid siiani praktilist, mitte üksnes ajaloolist tähtsust.⁵⁸

Olulise tähtsusega on, millist päeva lugeda surnuks tunnistatud isiku surmapäevaks. TsÜS § 20 järgi loetakse selleks tema eeldatav surmaaeg, kui aga seda ei ole võimalik kindlaks määrata, siis esimese aasta lõpp pärast aastat, mil tema elusoleku kohta saadi viimased andmed. Kui aga mitu isikut jäi teadmata kadunuks olukorras, mis oli ohtlik elule või annab muul põhjusel alust eeldada tema hukkumist õnnetusjuhtumi tagajärjel ja nende täpset surmaaega ei ole võimalik kindlaks määrata, loetakse nad surnuks ühel ajal (TsÜS § 20 lg 3). Seega, kui pärandaja ja pärija on surnud samal päeval ning ei ole võimalik kindlaks teha, kumb neist suri varem, loetakse, et nad on surnud ühel ajal. Sel juhul nad teineteise järel ei päri.⁵⁹ Samamoodi on ka teistes mandrieuroopa õigussüsteemides, samuti oli nii BES-is ja TsSE-s. Rooma õiguses loeti aga nooremat isikut hiljem surnuks ja toimus pärimine.⁶⁰

Kui surnukstunnistatud isik on elus ja ilmub välja, tühistab kohus tema surnukstunnistamise ja isik võib pärijaks peetud isikule üleläänud vara välja nõuda või nõuda selle väärtuse hüvitamist võlaõigusseaduse (VÕS)⁶¹ alusetu rikastumise sätete alusel. Pärijalt võib taasilmunud isik vara või selle väärtuse hüvitamist nõuda igal juhul, sõltumata sellest, kas pärija surnuks tunnistatud isiku elusolekust teadis või mitte. Kui surnuks tunnistatud isiku tegelik surmaaeg on teatavaks saanud, saab kohus surmaaega muuta (TsÜS § 23). Sel juhul võivad pärijateks osutuvad isikud nõuda nendelt isikutelt, kellele surnuks tunnistatud isiku vara on üle läinud, vara tagastamist või selle väärtuse hüvitamist samadel alustel nagu oleks seda saanud teha surnuks tunnistatud isik ise taasilmumise korral. Nii võivad nad seda nõuda isikutelt, kellele pärijana surnuks tunnistatud isiku vara üle läks.⁶²

---

⁵⁸ Mahhov (viide 18), lk 292; Riigikogu õiguskomisjoni 13.12.2005 protokoll eelnõu 761 SE I arutelu kohta.

⁵⁹ Silvet (viide 39), lk 283.

⁶⁰ Uluots (viide 53), lk 59.

⁶¹ Võlaõigusseadus. Vastu võetud 26. 09. 2001. RT I 2001, 81, 487; RT I 2002, 60, 374; RT I 2007, 56, 375.

⁶² Seppik, Malle. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Teadmata kadunuks ja surnuks tunnistamine. Juridica 1994, nr 8, lk 186.

Pärimismenetluses tuleb arvesse võtta ka pärandi avanemise kohta, milleks on pärandaja viimane elukoht (PäS § 3 lg 3). Vastavalt TsÜS § 14 lg 1 on isiku elukohaks koht, kus inimene alaliselt või peamiselt elab. Kui seda ei ole võimalik kindlaks teha, loetakse elukohaks inimese igakordne viibimiskoht. Tsiviilkoodeksi järgi loeti sel juhul pärandi avanemise kohaks vara või selle põhilise osa asukoht (TsK § 532). Pärandi avanemise koht on oluline kohtualluvuse küsimuse seisukohast, millise asukohajärgse riigorganiga pärijad ja muud huvitatud isikud pärimismenetluses suhtlema peavad.⁶³

Pärandi avanemine langeb kokku pärandaja surmaga. Siit tõusetub omakorda küsimus, missugusest ajahetkest omandavad pärijad pärandajale kuulunud õigused ja kohustused, seega tema pärandi laiemas tähenduses? See on tähtis nii pärijate endi kui ka kõigi teiste huvitatud isikute seisukohalt. On ju oluline teada, kes on konkreetsel ajal mingi õiguse või kohustuse subjekt, kes võib teostada omandiõigust ja kes peab täitma kohustusi, kelle vastu esitada nõudeid või kellele täita kohustusi. Erinevates pärimissüsteemides on see reguleeritud erinevalt.

Rooma õiguses nimetati pärandi avanemise ja vastuvõtmise vahel tekkinud ajavahemikul pärandit lamavaks pärandiks (*hereditas iacens*). Vanema õiguse järgi polnud sellisel varal peremeest ja seda võis hõivata igäüks, arvamata seda varguseks (*usucapio pro herede*). Hiljem selline tegevus keelati ja loeti kriminaalkuriteoks. Lamav pärand võis kahaneda, aga ka kasvada (näiteks orjade tehingutega). Selle nähtuse juriidiline konstruktsioon põhjustas rooma juristide vahel lahkarvamusi. Pomponius arvas, et *hereditas iacens* on tulevase pärija isiku ennetamine, Ulpianus seevastu pidas seda endise peremehe isiku jätkamiseks, Florentius aga juriidiliseks isikuks. Roomas jäigi see probleem lahendamata.⁶⁴

Prof Jüri Uluots eristas inimese õigusvõime lõppemise arvestamisel kolme süsteemi: 1) õigusvõime loetakse lõppenuks surma protsessi lõppemisega ning pärand langeb

---

⁶³ Tjutjumirov (viide 3), lk 391.

⁶⁴ Ilus ja Kask (viide 26), lk 177-178.

automaatselt pärijale; 2) inimene loetakse pärast surma õiguse subjektina juriidiliselt edasielavaks, kuni pärijad on pärandi üle võtnud; 3) pärast inimese surma loetakse õigused ja kohustused omaette juriidiliseks isikuks, nn pärandustombuks ehk lamavaks pärandiks.⁶⁵

Viimane seisukoht valitses ka BES-is. Seoses uue tsiviilseadustiku eelnõu väljatöötamisega esines eesti õigusteadlastel kahtlusi päranditombu mõttekuse üle. M. Pung ja I. Tjutjumirov tegid ettepaneku *hereditas iacens* kui ebamäärase sisuga fiktsioon eelnõust välja jätta ja anda selle asemel kohtu poolt määratud hooldajale õigus tegutseda tulevase pärija nimel.⁶⁶ Ometi jäi päranditomp eelnõusse alles. I. Tjutjumirov märkis, et väga oluline on eelnõus seostada pärandi avanemise, pärimisele kutsumise ja pärandi vastuvõtmise moment. Eelnõu süsteemi kohaselt omandatakse pärand mitte pärandi avanemise hetkega, vaid vastuvõtu ajast, kusjuures vastuvõtule antakse tagasiulatuv jõud – see kantakse tagasi pärandi avanemise ajale eeldades surnud isiku tsiviilse isiksuse vahenditult jätkumist.⁶⁷ Otseselt tsiviilseadustiku eelnõu pärandi omandamise momenti siiski ei sätestanud.

Millal tekib pärija õigusjärglus pärandaja suhtes Austria pärimisõiguses, on olnud vaieldav. Kõne alla tuleb kolm ajahetke: 1) pärandi avanemine; 2) pärija avaldus pärandi vastuvõtuks; 3) pärandi kohtuotsuse alusel pärijale üleandmine ehk pärija kohtulik kinnitamine (*die Einantwortung*). Ühe teooria kohaselt toimub õiguste ja kohustuste üleminek järk-järgult. Otsustavaks pidavat seadus pärandaja surma, nõudvat aga pärija otsustusvabaduse kaitse ja üldise õiguskindluse huvides spetsiaalset menetlust. Selle lõppemise järel olevat õigusjärglus tagasiviidav pärandi avanemise hetkele.⁶⁸ Valitseva arvamuse kohaselt omandab pärija Austrias pärandvara siiski alles kohtuotsusega (*Einantwortung*), mida ABGB § 819 järgi võib defineerida pärandi pärija omandisse

---

⁶⁵ Uluots (viide 53), lk 56.

⁶⁶ Pung (viide 44), lk 101; Tjutjumirov (viide 3), lk 389.

⁶⁷ Tjutjumirov (viide 3), lk 390.

⁶⁸ Koziol, Helmut, Welsev, Rudolf. Grundriß des bürgerlichen Rechts. Bd. 2. Sachenrecht, Familienrecht, Erbrecht. 10., neubearbeitete Auflage. Wien: Manz, 1996, lk 396.

andmisena. Pärija omand pärandi suhtes algab kohtuotsuse jõustumisega, sõltumata pärandiesemete valdusest.⁶⁹

Tänapäeval on Austrias peaaegu vaieldamatu, et pärand ei lähe pärandaja surma korral seaduse jõul otsekohe pärijale üle, vaid pärija omandab selle alles hiljem vastuvõtmisega. Vahepealsel ajal nimetatakse pärandit lamavaks pärandiks (*ruhende Nachlaß*). Pärandit käsitletakse nagu oleks see veel pärandaja valduses, keda loetakse edasi õigussubjektiks, pärandatavate õiguste ja kohustuste mõttes on see aga õiguse objekt. Selle sätte on seadusandja formuleerinud fiktsioonina, et oleks võimalik veel tekitada õigusjärelmeid – õigused ja kohustused pole peremehetud, on olemas õigussubjekt. Kui aga mitte lähtuda sellest fiktsioonist, tuleb lamav pärand tunnistada ise õigussubjektiks ja seega juriidiliseks isikuks. Siit tuleneb, et lamav pärand valdab pärandit. Terminoloogiliselt vastuolu siiski ei teki, kui pidada silmas sõna “pärand” kahte tähendust antud kontekstis. Paljud väidavad sellele vastu motiivil, et nii pole pärija pärandaja vahetu õigusjärglane, vaid selleks on pärand ja seega pärija pärib pärandilt! See väide on õige, niivõrd kui see puudutab pärandi hulka kuuluvaid õigusi ja kohustusi. Neid ei omandagi pärija sellistena nagu need olid pärandi avanemise momendil, vaid pärandi omandamise momendi seisuga. Kuna lamava pärandi praktiline funktsioon on pärandvara säilitamine, ei olegi selle juriidiline olemus kõige olulisem. Tänapäeval on see Austria õiguses vaadeldav juriidilise isikuna.⁷⁰ Lamava pärandi õiguste ja kohustuste seisukohalt nagu ei toimugi muutust õigussubjektis, õigusjärelmid on samad nagu oleks pärandaja veel elus. Seepärast ei olegi praktiline probleem, kas lamav pärand on juriidiline isik või pärandaja kui subjekti edasikestmine. Pärand on seega mittelöppenud õiguste ja kohustuste subjekt, ka pärandaja valdus läheb pärandile üle. Kuni pärijale üleandmiseni võib pärand olla ka kohtus pooleks, tema ise ja tema vastu võidakse hagi esitada. Pärijale üleminekuga astub pärija tema õigustesse ja kohustustesse.⁷¹ Iga kolmanda isiku jaoks, kes on osaline pärandiga seotud õigussuhetes, on lamav pärand vaadeldav pärandajaga samase isikuna. Nii saab näiteks pärandaja eluajal tehtud tehingu tulemusena kinnistusraamatusse omanikuna sisse kanda “N.N. pärand”. Ka esindaja poolt pärast esindatava surma tehtud

---

⁶⁹ Bielefeld (viide 16), lk 27.

⁷⁰ Bielefeld (viide 16), lk 69.

⁷¹ Koziol ja Welsev (viide 66), lk 396.

õigustoimingud on kehtivad. Surnukstunnistatu taasilmumisel on ta vaadeldav pärandiga ühe isikuna.

Isikuga lahutamatult seotud õigused ja kohustused seevastu lamavale pärandile üle ei lähe. Ka pärandi teovõime on iseseisev: kui pärandaja oli oma eluajal küll piiramatu teovõimega, ei saa ta pärast surma oma asju siiski ise ajada ja seepärast vajab pärand esindajat. Enne pärijale üleminekut ei vaadelda lamavat pärandit pärijaga ühe isikuna. Kui kohus andis pärijale pärandi eest hoolitsemise ja valitsemise õiguse, on pärija vaadeldav vaid pärandi esindajana. Pärijal pole sel ajal veel õigust pärandvarale ja pärija võlausaldajad ei saa temalt nõuda oma nõuete rahuldamist pärandvara arvel. Pärandaja võlausaldajad, sundosale või sihtkäsundile õigustatud isikud peavad oma nõuded esitama mitte pärija, vaid pärandi vastu. Kui pärandajal oli juba eluajal esindaja, tegutseb esindaja pärast tema surma edasi pärandi esindajana ja kohus ei pea enam pärandile hooldajat määrama. Küll võib kohus määrata pärandile hooldaja juhuks, kui reguleerimist vajavad esindaja ja pärandi vahelised sisesuhted või et hooldaja kui volituse andja valvaks voliniku tegevuse üle, annaks talle korraldusi ja vajadusel tema tegevust piiraks. Hooldajaks määramist üldjuhul vaidlustada ei saa, seda saavad teha vaid teised pärijad.⁷²

Itaalia õigusemõistmine ja -õpetus hakkas juba Itaalia 1865.a. tsiviilseadustiku (Codice Civile; edaspidi: CC) ajast ülekaalukalt maksma panema käsitlust, et pärandi omandamine ei toimu *ipso iure* pärandi avanemisega, vaid pärandi vastuvõtmisega. See vaatenurk ulatub tagasi tugevale romaani traditsioonile ja seda on püütud kaitsta terve rea positiivsete sätetega. Vastuvõtusüsteemil põhinevas Itaalia pärimisõiguses ei toimu pärandi avanemisel pärandaja õigusseisundi vahetut pärijale üleminekut, vaid pärija omandab esmalt üksnes õiguse pärandi vastuvõtmiseks. See põhimõte ulatub tagasi Rooma õigusesse: *Delata hereditas intellegitur, quam quis adeundo possit consequi*. Pärija võib pärandi avanemisel saada küll pärandvara tegeliku valduse, ilma et ta seda veel omandada tohiks. Pärand omandatakse vastuvõtmisega ja pärandvara omanik selgub alles pärandi vastuvõtmisel, kusjuures CC art 459 järgi omandab pärija pärandvara tagasiulatuvalt pärandi avanemise ajast. Vahepeal kestva nn provisoriumi perioodil, s.t

---

⁷² Ehrenzweig (viide 48), lk 26-29.

pärandi avanemise (*delatio hereditatis*) ja vastuvõtmise (*aditio hereditatis*) vahel, on pärandvara ilma õiguskandjata (*hereditas jacens*). Kui pärima õigustatud isik ei viibi pärandvara asukohas, määrab kohtunik huvitatud isiku algatusel või omal initsiatiivil pärandile hooldaja, kes peab teostama pärandi inventuuri ja korraldama pärandiga seotud õiguste ja kohustuste täitmise (CC art 528 jj). Hooldaja volitused lõpevad pärandi vastuvõtmisega. Kui hooldajat ei määrata, on pärima õigustatud isikul õigus esitada hagi pärandi valduse kaitseks ning teha vajalikke toiminguid pärandi säilitamiseks ja valitsemiseks. Pärandi koosseisu kuuluvaid esemeid, mida pole võimalik säilitada või mille säilitamine on seotud suurte kuludega, võib teha siiski üksnes kohtu nõusolekul (CC art 460). Seega on esialgsel pärijal käsutamispädevus pärandvara suhtes üksnes nende abinõude rakendamise raames ning ainult juhul, kui pärandile ei ole hooldajat määratud. See aga ei tähenda veel tema astumist pärandaja õiguslikku seisundisse ja seega ka mitte pärandi omandamist, mida on rõhutanud ka Itaalia kassatsiooniasutuste kohus. Pärandist loobumisel lähevad ülalkirjeldatud tegevusest tulenevad kulutused pärandi võlgade hulka (CC art 461). Provisoorium lõpeb pärandi vastuvõtmisega või vastuvõtuõiguse kaotamisega. Kuivõrd CC art 459 annab pärandi vastuvõtmisele tagasiulatuva jõu, ei saa vaatamata lamava pärandi mõiste olemasolule seda Itaalia õiguses siiski iseseisvaks isikuks lugeda.⁷³

Läti tsiviilseadustiku (Civillikums; edaspidi: CL) järgi ei lähe õigusjärglus vahetult pärandaja surmaga pärijale üle, vaid CL art 688 järgi alles ühe või mitme pärija poolt pärandvara vastuvõtmisega, kes siis tagasiulatuvalt CL art 1034 regulatsiooni järgi omanikuks saavad. Vahepealsel ajal on pärandaja vara lamav pärand (viimast mõistet seadus siiski ei kasuta). CL art 382 kohaselt on pärand kogum (ühendus), mis hõlmab kõike kinnis- ja vallasvara nii nagu ka ülekantavaid õigusi ja kohustusi, mis kuulusid surnud või surnuks tunnistatud isikule tema tegeliku surma või õiguslikult oletatava surma ajal. Selles kontekstis käsitletakse surnud või surnuks tunnistatud isikut kui pärandajat. CL art 383 sätestab, et pärand on juriidiline isik. Pärand võib omandada õigusi ja kohustusi, hageda ja olla hagetud, muuhulgas ka pärandvara vastu võtta. Et pärandi nimel saaks teha õigustoiminguid, on CL art 660 jj kohaselt nõutav pärandile

---

⁷³ Ferid jt (viide 15), Italia, lk 70-72.

hooldaja määramine, millest tulenevalt on testamenditaitja pädev üksnes konkreetseteks, testamendis ettenähtud toiminguteks (CL art 622 1. lause). Kui aga pärandit ei ole vastu võetud ega hooldajat määratud, on testamenditaitjal koos pärandi valitsemise kohustusega pärandi esindamise õigus (CL art 622 2. lause). Pärandi hooldaja amet lõpeb alles siis kui pärija õigused on seadusjõul kindlaks määratud (CL art 666), mistõttu seda regulatsiooni on ka kui liigselt kulusid nõudvat kritiseeritud.⁷⁴

Saksamaal omandab pärija pärandvara automaatselt pärandi avanemise momendist, ilma et oleks vaja mingeid temapoolseid õigustoiminguid. BGB § 1922 lg 1 kohaselt läheb isiku surma korral (pärandi avanemine) tema vara (pärand) tervikuna üle ühele või mitmele pärijale (pärijad). Pärija muutub uueks kõigi pärandvaraga seotud õiguste ja kohustuste kandjaks. Samaaegselt läheb talle üle ka kõigi pärandiesemete valdus, ilma et ta pruugiks üldse teada pärandi avanemisest. Selline *ipso iure* omandamise põhimõte on vältida subjektiivlist, nn lamavat pärandit ja on mõeldud pärija kaitseks, kes pärandi avanemisega samaaegselt saab ka pärandiesemete omanikuks ja valdajaks. See vastab ka reaalsele oludele, sest reeglina jäetakse pärand endale.⁷⁵

Loobumise korral seevastu loetakse, et pärija pole algusest peale pärandit omandanud (BGB § 1953 lg 1). Kuivõrd BGB § 1942 lg 1 järgi läheb pärand pärimisele kutsutud pärijale üle kahjustamata pärija õigust pärandist loobuda, siis on pärija kui loobumistähtaja möödumiseni esialgne ja säilib pärandvara hõljuv seisund. Seega on Saksa õiguse järgi pärandvaral alati omanik, kuid tema isik ei pruugi olla selge. Kuna pärandi omandamine toimub iseeneslikult, on esialgsel pärijal kõik pärija õigused. Ta võib teha kõiki tehinguid, kuid pärandist loobumise korral loetakse need selleks mitteõigustatud isiku poolt tehtud tehinguteks. Esialgse pärija poolt võõrandatud esemeid võib kolmas isik küll heauskselt omandada. Nende kaotsimineku lõplikule pärijale on siiski küsitav, sest teda võib juba alates pärandi avanemisest vaadelda kaudse valdajana ja

---

⁷⁴ Ferid jt (viide 15), Lettland, lk 37-38.

⁷⁵ Ebenroth (viide 30), lk 163.

pärandvara omanikuna ja seega on esialgse pärija poolt võõrandatud vara üle antud omaniku tahte vastaselt.⁷⁶

Saksa õiguse järgi pole esialgne pärija kohustatud pärandi eest hoolitsema. Kui ta seda teeb, käsitletakse teda loobumise korral kui ärijuhti, kellele pole ülesandeid antud (BGB § 1959 lg 1 järgi on ta õigustatud ja kohustatud käsundita asjaajajana). Ta peab niisiis järgima lõplike pärijate tegelikku või oletatavat tahet ja vastutab endale vabatahtlikult võetud valitsemiskohustuste eest. BGB § 1959 lg 2 annab talle õiguse teha edasilükkamatuid tegusid, mis jäävad jõusse ka pärast loobumist.⁷⁷ Edasilükatavad tehingud jäävad aga jõusse vaid heauskse omandamise või lõpliku pärija hilisema heakskiidu korral. Enne lõplikku vastuvõttu ei saa võlausaldajad tema vastu ka oma nõudeid esitada. Nad võivad aga oma nõuded esitada pärandi hooldajale, seepärast on neil õigus nõuda pärandile hooldaja määramist.⁷⁸

Šveitsi õiguses valitseva üldise õigusjärgluse põhimõtte kohaselt toimub pärandaja seisundi vahetu üleminek pärijale. Pärija omandab pärandi pärandaja surmaga (ZGB art 560), millega lähevad pärijale üle kõik pärandaja õigused ja kohustused ning toimub pärandaja vara kokkusulamine pärija varaga. Mitme pärija puhul tekib pärijate ühisus ja võlgade eest solidaarvastutus. See lõpeb pärandvara jagamisega. Šveitsi õigus sarnaneb selles osas Saksa õigusega – pärand läheb üle ühte aktiga automaatselt („*le mort saisit le vif*”), erinevalt Austria õigusest, kus on küll universaalsuktsessioon, kuid pärandi üleminek toimub lamava pärandi kaudu. Sarnaselt Saksa õigusega jääb ka Šveitsis pärijale õigus tagantjärele pärandist loobuda, mispuhul loetakse, et pärima õigustatud isik ei olegi pärandit omandanud.⁷⁹

Ülaltoodud kirjeldustest nähtub, et vaatamata kahe pärimissüsteemi põhimõttelistele erinevustele on neil ka väga palju ühist ning lõpptulemuse saavutamise seisukohast ei

---

⁷⁶ Leipold (viide 4), lk 203.

⁷⁷ Lange, Heinrich, Kuchinke, Kurt. Lehrbuch des Erbrechts. Zweite, neubearbeitete Auflage. München 1978, lk 122.

⁷⁸ Ebenroth (viide 30), lk 245.

⁷⁹ Ferid jt (viide 15), Šveits, lk 45; Tuor, Peter; Schnyder, Bernhard; Schmid, Jörg. Das Schweizerisches Zivilgesetzbuch. Schulthess Polygraphischer Verlag, Zürich 1995, lk 510.

olegi põhimõtteliselt vahet, kumba süsteemi kasutada. Mõlemas pärimissüsteemis järgneb pärandaja surmaga kaasnevale pärandi avanemisele hõljumisaeg (sks k *Schwebezustand*) ning pärandvara pärijale ülemineku korraldamine on õigustehniline probleem.⁸⁰ Vastuvõtusüsteemis omandab pärija pärandaja õigusliku seisundi pärandi vastuvõtmisega ja sellega lõpeb ka hõljumisaeg. Klassikalises vastuvõtusüsteemis, mida tänapäeval esindab Austria pärimisõigus, on pärandvara kuni pärandi vastuvõtmisele järgneva kohtuliku kinnitamiseni ilma omanikuta (*hereditas iacens*). Moodsamas vastuvõtusüsteemis on pärandvaral seevastu juba pärandi avanemisest saadik omanik olemas, kuid hõljumisajal ei ole mitte kellelegi (kaasaarvatud pärijale endale) teada, kes pärijaks osutub. Pärija selgub pärandi vastuvõtmisega ja kuna vastuvõtmisele on antud tagasiulatuv jõud, on ta ühtlasi isik, kellele läksid pärandaja õigused ja kohustused üle juba alates pärandi avanemisest. Loobumissüsteemis peaks pärija olema teada kohe alates pärandi avanemisest. Kuna aga igal pärijal on õigus pärandist loobuda, on teadmine tegeliku pärija olemasolust pigem teoreetiline illusioon ja kuni loobumistähtaja lõppemiseni kestab ka siin hõljumisaeg – praktilises elus jääb pärandi avanemise ja lõpliku pärija selgumise vahele ajavahemik, mil pärandvara on tegelikkuses peremehele.⁸¹

Kahe pärimissüsteemi suurimaks põhimõtteliseks erinevuseks ongi see, et loobumissüsteemis antakse tagasiulatuv jõud pärandist loobumisele, vastuvõtusüsteemis aga pärandi vastuvõtmisele. Samas võib seda pidada ka mõlema süsteemi suureks sarnasuseks, sest mõlemas loodud õigusliku fiktsiooni eesmärgiks on välistada lamava pärandi olemasolu, kindlustades seega pärandvarale alati tegelikult eksisteeriva omaniku.⁸² Samas märgib Ch. Bielefeld, et vahe on vaid traditsioonides ja juriidilises konstruktsioonis ning ei saa väita, et üks süsteem oleks parem kui teine.⁸³

Enne pärimisseaduse jõustumist Eestis kehtinud tsiviilkoodeksi § 551 lg 5 järgi loeti vastuvõetud pärand pärijale kuuluvaks pärandi avanemise ajast. Pärija omandab

---

⁸⁰ Liin (viide 24), lk 46.

⁸¹ Lange ja Kuchinke (viide 76), lk 934; Liin (viide 33), lk 188.

⁸² Liin (viide 33), lk 189.

⁸³ Bielefeld (viide 16), lk 9.

pärandiga seotud õigused ja kohustused, mis olid olemas pärandi avanemise ajaks. Seepärast ei saa keelduda nende võlgade tasumisest, mis tekkisid enne pärandi vastuvõtmist, samal põhjusel on pärijal aga õigus ka enne vastuvõtmist saadud tuludele.⁸⁴ Pärimisseadusest jäeti lamava pärandi kui juriidilise isiku konstruktsioon välja. Asuti seisukohale, et pärandi säilivus on tagatud pärandi hoiumeetmetega ning pärandi hooldaja kaudu saab kasutada pärandi koosseisu kuuluvaid õigusi ja täita kohustusi.⁸⁵ Pärandvara pärijale ülemineku momenti pärimisseadus aga ei sätesta. Seaduse ühe autori Ivo Mahhovi väitel lähevad aga ka praegu pärandaja õigused ja kohustused pärijale üle tagasiulatuvalt pärandi avanemise hetkest – pärandvara näol ei ole tegemist iseseisva juriidilise isikuga, nn päranditombuga) ja seda ka mitte sel juhul, kui pärandit valdab, kasutab ja käsutab pärandi hooldaja või testamenditäitja.⁸⁶ Seda seisukohta on I. Mahhov rõhutanud ka vestluses käesoleva töö autoriga – tema sõnul jäeti pärandi ülemineku ajahetke sätestav norm pärimisseadusest teadlikult välja, sest pärandi vastuvõtmisele tagasiulatuva jõu andmine tuleneb juba selle seaduse mõttest. Võttes aluseks seaduseelnõu autori sellise seisukoha ja kuivõrd pärimisseadus ei käsitle ka lamavat pärandit, võib järeldada, et Eestis kehtiva õiguse järgi läheb omand pärandvarale pärijale üle tagasiulatuvalt pärandi avanemise hetkest ja pärandvara ei ole kunagi peremehele. Kuigi pärija enamasti ei teagi kohe pärandi avanemisest ja ei ole seega jõudnud veel otsustada pärandi vastuvõtmise üle, loetakse teda hiljem tagantjärele siiski omanikuks. Ollakse seisukohal, et kuna pärimisseaduse kohaselt lähevad pärandi vastuvõtmisega pärijale üle kõik pärandaja õigused ja kohustused, on kinnistusraamat kuni surnud isiku omandi kande parandamiseni ebaõige. Kande ebaõigsus ei kehti nende isikute suhtes, kes ei teadnud ega pidanudki teadma kande ebaõigeks muutumist.⁸⁷ Selles mõttes erineb Eesti kehtiv pärimisõigus Austrias valitsevast klassikalisest vastuvõtusüsteemist ja sarnaneb pigem Itaalias ja Lätis kehtiva pärimissüsteemiga.

Pärandi omandamise aja seisukohast tuleb vaadelda veel pärimisseaduse § 117 lg 2 sätestatut, mille kohaselt loetakse pärandvara valdav, kasutatav või käsutatav pärija sisuliselt

---

⁸⁴ Gassmann ja Silvet (viide 1), lk 32.

⁸⁵ Silvet (viide 39), lk 283.

⁸⁶ Mahhov (viide 18), lk 291.

⁸⁷ Pärna, Priidu. Asjaõiguseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Õigusteabe AS Juura, 2004, lk 37.

pärandvara vastuvõtnuks, kellele jääb õigus pärandist tagantjärele loobuda. Selle sätte osas on asunud seisukohale, et Eestis ei kehti sugugi mitte üksnes pärandi vastuvõtusüsteem, vaid pärandvara valdavate, kasutavate või käsutavate (nn kohalviibivate) pärijate osas hoopis loobumissüsteem.⁸⁸ Pärimisseadusest ei tulene otseselt seda, kas pärandvara valdama, kasutama või käsutama asunud isik, kes esitab hiljem pärandist loobumise avalduse, loetakse loobunuks algusest peale või saab teda vahepealsel ajal käsitleda siiski kui pärandvara omanikku. Viimast peaks siiski välistama Päs § 123 lg 1, mis vastab sisult BGB § 1953 2. lõikele, kuid peab ka asendama seda olukorda otsesõnu reguleerivat BGB § 1953 lõiget 1. Tsiviilkoodeks sätestas sellise olukorra veidi selgemini – selle kohaselt tõi pärandist loobumine kaasa samad tagajärjed, mis mittevastuvõtminegi (TsK § 555 lg 3). Päs mõtte järgi tuleks sellist isikut siiski lugeda algusest peale loobunuks, pärima õigustatud isik võib pärandiga tegelda ka ilma soovita ise pärida.⁸⁹ Seega on siin analoogselt Saksa õiguse mõttega tegu esialgse pärijaga, kes tegelikult pärijaks ei osutugi. Sarnaselt Saksa õigusele olid tsiviilkoodeksis küllalt täpselt reguleeritud enne teiste pärijate ilmumist pärandvara valdama või valitsema asunud pärija õigused (TsK § 554). Itaalia õiguses sisaldub vastav regulatsioon CC art 460 lõikes 2, mille kohaselt võib pärandit valdav pärimisele kutsutud isik teha pärandvara suhtes üksnes säilitavaid ja ajutiselt valitsevaid õigustoiminguid, pärandiesemete müük on lubatud vaid kohtu nõusolekul. Päs-is aga vastav regulatsioon (BGB §-le 1959 vastavad sätted) puudub ning seega pole praegu selge, milliseid tehinguid ja kulutusi pärandvara valdama ja kasutama asunud pärija, kes hiljem pärandist loobub, üldse teha võib. Selliseid sätteid ei leia ka uuest pärimisseadusest ning vaatamata loobumissüsteemi kehtestamisele ei sisalda ka uus Päs sätet, mis otsesõnu ütleks, et loobumise korral ei loeta pärandit loobujale ülelänuks (seda võib tuletada üksnes uue Päs § 124 lõikest 1, mis vastab kehtiva Päs § 123 1. lõikele).

Käesoleva töö autor on arvamusel, et sellise ebamäärase olukorra või isegi õigusliku vaakumi lõpetamiseks tuleks pärimisseadusesse sisse viia paragrahv, millega sätestatakse võimalikult täpselt pärandit faktiliselt valdama ja kasutama hakanud ja hiljem loobunud

---

⁸⁸ Liin (viide 33), lk 201; Pärimisseaduse eelnõu seletuskiri seletuskiri; Riigikogu 12.09.2007 istungi stenogramm. Pärimisseaduse eelnõu (56 SE) esimene lugemine.

⁸⁹ Silvet ja Mahhov (viide 7), lk 68.

pärija õigused, kohustused ja vastutus. See on oluline nii loobuja enda, kõigi pärijate ja ka teiste pärandvara või selle osa suhtes õigustatud isikute huvides – et oleks selge, mis tingimustel võib kohalolev pärija teostada pärija õigusi ja täita kohustusi ning millist vastutust ta selle eest kannab. Sarnaselt Saksa õigusega võiks ka meil olla selleks käsundita asjaajaja kohta käiv regulatsioon (VÕS § 1018 – 1026). Samuti tuleks seaduses selgesõnaliselt sätestada (analoogselt BGB § 1953 lõikele 1), et loobumise korral ei ole pärand loobunule algusest peale üle läinud, millest tuleneksid omakorda üheselt mõistetavad õiguslikud tagajärjed tema tegevuse ja võimaliku vastutuse kohta.

Allakirjutanu arvates on pärandi avanemise ja pärijale ülemineku aja seisukohast tänapäevane vastuvõtusüsteem ja loobumissüsteem üsnagi sarnased – mõlemas süsteemis omandab pärija pärandvara hulka kuuluvad õigused ja kohustused vahetult pärandi avanemisest. Samas ei selgu valdava enamuse pärimisasjade puhul tegelik pärija koheselt kummaski süsteemis, kuna loobumissüsteemis on tagasiulatuv jõud antud pärandist loobumisele, vastuvõtusüsteemis aga pärandi vastuvõtmisele. Mõlema süsteemi eesmärk on tagada pärimisaja õige, selge ja võimalikult kiire lahendamine ning kõigi sellega seotud isikute huvide kaitsmine. Käesoleva töö koostaja arvates on nende eesmärkide saavutamine süsteemide õigel rakendamisel hästi võimalik mõlemas süsteemis, samas jääb vaatamata kasutatavale süsteemile pärandi avanemise ja pärija selgumise vahele alati mingi ajavahemik. Seetõttu ei saa nõustuda loobumissüsteemi pooldajate väidetega, nagu kiirendaks loobumissüsteem pärimisasjade lahendamist ja tagaks pärijate huve paremini kui vastuvõtusüsteem – pärijate kohene selgumine loobumissüsteemis on samasugune illusioon nagu kõigi pärima õigustatud isikute leidmine ja nende pärimisõiguse tagaminegi. Käesoleva töö autor on seisukohal, et uus pärimisseadus pakub loobumissüsteemi rakendamise osas pärimisasjade lahendamiseks küll uut, kuid kehtiva pärimisseadusega võrreldes mitte kõrgemat kvaliteeti ning süsteemi muutmine ilmselt ei kiirenda ega paranda senise praktikaga võrreldes pärimisasjade lahendamist. Põhjalikumalt on nendest asjaoludest juttu käesoleva töö järgmistes peatükkides.

2. Pärandi omandamine pärija tegevusega

2.1. Pärandi vastuvõtmine pärimisavaldusega

Vastuvõtusüsteemis tekib pärandi avanemisel potentsiaalsetel pärijatel vaid võimalus pärijaks saada. Et saada täieõiguslikuks pärijaks, peab pärima õigustatud isik pärandi vastu võtma, seadusega kindlaksmääratud toimingutega väljendama otsust üle võtta pärandaja varalised õigused ja kohustused. Otseselt sätestab selle põhimõtte Päs § 4: “Pärimiseks peab pärija pärandi vastu võtma.” See printsiip kehtib kõigis vastuvõtusüsteemil põhinevates pärimisseadustes.

Pärandi vastuvõtt on selline juriidiline fakt, mis toob kaasa pärandi avanemisega tekkinud pärimisõigussuhte lõppemise ja selle suhte õigustatud subjekti pärandaja õigusjärglaseks muutumise. Et muutuda õigusjärglaseks, tuleb tahet avaldada seadusega ettenähtud vormis, s.t teha teatud juriidilise tähendusega tegu.⁹⁰ Juriidilise olemuse poolest on pärandi vastuvõtmine ühepoolne tehing, mille järgi pärija, kasutades oma pärimisõigust, omandab pärandvara ja samaaegselt võtab endale vastutuse pärandvaral lasuvate võlgade eest. Seega on kõigepealt vajalik pärija nõusolek seadusega kindlaksmääratud vormis. Nõusoleku all mõistetakse nii pärandvara valitsema ja valdama asumist kui ka avalduse esitamist pärandi vastuvõtu kohta.⁹¹

Kui pärijal ei ole võimalik hakata pärandvara valdama, kasutama ja käsutama, kuid on soov pärand vastu võtta, tuleb Eestis kehtiva õiguse järgi selleks esitada seaduses sätestatud tähtajal pärandi avanemise koha notarile avaldus, mille notar tõestab (Päs § 117 lg 1). Pärandi vastuvõtmise tähtajad on Päs jätnud reguleeritavaks kahest kuust kuni kümne aastani. Kümme aastat on tähtaeg juhul, kui keegi selle lühendamist ei taotle, kui aga pärimisasjas on vajalik kiirete otsuste tegemine, otsustab notar tähtaja pikkuse olenevalt konkreetsetest asjaoludest. Tegelikult võib pärandi vastu võtta ka kohe pärast

---

⁹⁰ Laasik (viide 50), lk 465.

⁹¹ Plutus, K. Nõukogude pärimisõigus. Tallinn: Eesti Raamat, 1965, lk 55.

pärandaja surma. See on otstarbekas juhtudel, kui pärandaja varalised suhted ja pärijate ring on algusest peale selged ning pärimisasi on vaja kiiresti vormistada.⁹²

Vastavalt Päs § 118 lg 1 võib notar anda pärandi vastuvõtmiseks või sellest loobumiseks tähtaja, saates selle kohta teate pärima õigustatud isikule või avaldades teadaande ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded. Tähtaeg ei tohi olla lühem kui kaks kuud teate kättesaamisest või teadaande avaldamisest. Seadust täpsustab pärimisseadusest tulenevate notariaaltoimingute tegemise kord, mille § 6 kohaselt saadab notar pärima õigustatud isikutele teate pärandi vastuvõtmise või sellest loobumise tähtaja kohta. Pärima õigustatud isiku pärandist loobumise korral saadab notar selle kohta teate isikutele, kellel on õigus astuda pärandist loobunu asemele, ja annab neile teada nende õigusest esitada tähtaja jooksul pärandi vastuvõtmise või sellest loobumise avaldus. Kui pärima õigustatud isikute või nende elukoha kohta puuduvad usaldusväärsed andmed, avaldab notar tähtaja määramise kohta teate väljaandes Ametlikud Teadaanded. Vastavalt Päs § 118 lg 3 ja 4 ei saa pärandit vastu võtta ega sellest loobuda, kui pärandi avanemisest on möödunud kümme aastat. Kui pärandaja on surnuks tunnistatud, ei saa pärandit vastu võtta ega sellest loobuda, kui surnuks tunnistamise kohtuotsuse jõustumisest on möödunud kümme aastat.

TsK kehtestas pärandi vastuvõtuks kuuekuulise tähtaja arvates pärandi avanemise ajast (TsK § 551 lg 3), kusjuures pärandi vastuvõtmiseks tuli selle tähtaja jooksul esitada pärandi avanemise koha notariaalorganile kirjalik avaldus (TsK § 551 lg 3). Pärand võidi vastu võtta ka pärast kehtestatud tähtaja möödalaskmist, kui kõik ülejäänud pärandi vastuvõtnud pärijad olid sellega nõus. Nõusoleku mitteandmisel lahendas vaidluse kohus, kuid kohus võis lugeda pärandi vastuvõetuks vaid siis, kui ta tunnistas tähtaja möödalaskmise põhjused mõjuvateks. Üheaegselt selle küsimuse otsustamisega lahendas kohus ka sellele pärijale kuuluva pärandiosa suuruse küsimuse.⁹³

---

⁹² Silvet ja Mahhov (viide 7), lk 60.

⁹³ Laasik (viide 50), lk 465.

Ka pärimisseaduses on ette nähtud tähtaja pikendamise võimalus ning fakti, et asjast huvitatud isik ei saanud pärandi avanemisest või notari poolt määratud tähtajast teada, tuleks lugeda tähtaja möödalaskmisel mõjuvaks põhjuseks. Notar võib pärima õigustatud isiku avalduse alusel lühendatud tähtaega mõjuvatel põhjustel mõistliku aja võrra pikendada, millest notar teatab kõigile pärima õigustatud isikutele. Tähtaja võib pärima õigustatud isiku avalduse alusel ennistada: 1) vaidluse korral kohus, kui ta loeb tähtaja möödastuks mõjuval põhjusel; 2) vaidluse puudumise korral notar, kui kõik pärandi vastuvõtnud isikud esitavad notariaalselt kinnitatud nõusoleku. (PäS § 118 lg 2 ja 2¹). Kui aga pärandi avanemisest on möödunud üle kümne aasta, ei saa pärandit vastu võtta ega sellest loobuda – seega ei saa ka kohus pärandi vastuvõtmise või sellest loobumise tähtaega pikendada üle selle aja.⁹⁴

Kui pärima õigustatud isik sureb pärast pärandi avanemist, jõudmata pärandit vastu võtta või sellest loobuda, lähevad tema õigused üle tema pärijatele ning neil on õigus see pärand vastu võtta või sellest loobuda sama tähtaja jooksul, mille jooksul neil on õigus pärima õigustatud isikust jäänud pärand vastu võtta või sellest loobuda (PäS § 119). Seda nimetatakse pärimisõiguse transmissiooniks.⁹⁵ TsK järgi võisid isikud, kelle pärimisõigus tekkis ainult pärandi mittevastuvõtmise korral teiste pärijate poolt, esitada kirjaliku avalduse pärandi vastuvõtuks pärandi vastuvõtmise tähtajast järelejäänud tähtaja jooksul; kui see oli lühem kui kolm kuud, siis kolme kuu jooksul.⁹⁶

Kuni 1940. aastani Eestis kehtinud pärimisõigust reguleerivate seaduste (BES; tsiviilkohtupidamise-seadus, edaspidi: TKS) kohaselt rakendas kohus pärast pärandi avanemist vajaduse korral pärandvara hoiumeetmeid ja määras tähtaja pärimisavalduste esitamiseks. Kui pärijad olid teada, kohal ja täisealised, ei võtnud kohus *ex officio* pärandi hoidmiseks mingeid abinõusid ette. Teatud asjaoludel pidi kohus hoiumeetmed tarvitusele võtma omal initsiatiivil, seda võisid paluda ka pärijad, testamendi täitja, pärandustombu hooldaja, pärandaja võlausaldajad vm huvitatud isikud.⁹⁷ Pärast

---

⁹⁴ Mahhov (viide 18), lk 290.

⁹⁵ Mahhov (viide 18), lk 290.

⁹⁶ Laasik (viide 50), lk 465.

⁹⁷ Ilus (viide 27), lk 99.

hoiulevõttu määras kohus pärandustombule hooldaja ning algatas seejärel huvitatud isikute palvel pärandi väljakutsemenetluse (proklaami) avaldades vastava kuulutuse Riigi Teataja Lisas. Seadus nägi ette konkreetsed juhud, millal kohus pidi seda tegema omal algatusel. Need juhud olid järgmised (TKS § 2012): 1) pärijad on teadmata; 2) kui pole teada, et pärandit taotlenud isikud on ainukesed ja lähimad pärijad; 3) kui pärijad on küll teada, kuid nad loobuvad pärandist või nõustuvad seda vastu võtma vaid inventuuriga; 4) kui pärijatele, testamenditäitjatele või pärandi hooldajatele ei ole teada pärandvaral lasuvad võlad. Nende tingimuste olemasolul oli avalik kuulutamine pärandi avanemisest RTL-s kohustuslik aga üksnes siis, kui pärandvara väärtus ületas viissada krooni, väiksema väärtusega pärandite avanemisest võis kuulutada ka kohtu ruumides või vallamajas.⁹⁸ Tähtaeg olenes kohtu äranägemisest, kuid see ei võinud olla alla kuue kuu ega pikem tähtajalisest aastast. Kohtupraktikas oli see peaaegu eranditult kuus kuud.⁹⁹ Kui proklaami ei olnud, kustus pärandihagi esitamise õigus ühe aasta möödudes päevast, mil isik sai teada pärandi avanemisest, kuid igal juhul mitte hiljem kui kümne aasta jooksul. Seega, kui kohtu poolt määratud tähtaja laskis avaldust tegemata mööda pärimisele kutsutud isik, kelle tegelikul valdamisel pärandit ei olnud, loeti ta pärandist loobunuks.¹⁰⁰

Austrias ja Saksamaal kuuluvad pärimisasjad kohtute pädevusse. Tulenevalt Austria pärimissüsteemi eripärast toimub pärimine seal spetsiaalse kohtumenetlusega (*Abhandlungsverfahren* ehk *Verlassenschaftsverfahren*) ning pärija võib pärandi omanikuks saada pärimismenetluse resultaadina tehtud kohtuotsuse (*Einantwortung*) alusel. Ajalooliselt kujunes selline süsteem välja seoses riigi aktiivse sekkumisega pärimisasjadesse, vältimaks pärandite haaramist selleks mitteõigustatud isikute poolt ning tagamaks eelkõige maksude sissenõudmine. Selleks võtsid kirik ja maahärrad, hiljem riigivõim pärast isiku surma tema varanduse oma valdusesse, pärijatele anti pärand üle alles peale riigimaksude tasumist. 1640. aastal kehtestas Ferdinand III Böömimaal esimesena kohustusliku kohtuliku pärimismenetluse. Peale avalike huvide olid selleks ka

---

⁹⁸ Leesment (viide 28), lk 194.

⁹⁹ Grünthal, T. Tsiviil- ja kaubandusprotsessi autoriseeritud konspekt. Riigikohtunik T. Grünthali loengute järgi koostanud Edgar Talvik. Tartu: Akadeemilise Kooperatiivi kirjastus, 1939, lk 220.

¹⁰⁰ Grünthal (viide 98), lk 214.

õigusteoreetilised kaalutlused, sest pärimisõigust vaadeldi kui asjaõigust seoses pärandaja kui omaniku õigusega oma vara ka pärast surma käsutada. Kohtuliku pärimismenetlus pidi teenima kahte eesmärki: 1) pärijate ja nende pärandiosade kindlaksmääramine; 2) pärandaja võlgade tasumine ning pärijaile nende osa üleandmine. Neile vastas Joseph II absolutistliku riigi kõrgpunktil 1795. aastal väljaantud *Instruction* kõigile justiitsorganitele, mis kehtestas kohustusliku pärimismenetluse kogu riigis. Sellega seati pärijatele kohtulik eestkoste ja pärimisasjade üle täielik riiklik järelevalve. Mõnevõrra lihtsustas seda küll *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch* (ABGB; jõustus 01.01.1812), millega jäeti ära pärijatele “puhta pärandi” üleandmine ja säilitati vaid pärijate ja nende õiguste kohtulik tuvastamine.¹⁰¹ Käesoleval ajal reguleerib Austrias pärimismenetlust lisaks materiaaõigusnorme sisaldavale ABGB-le 1.1.2005 jõustunud *Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen* ehk *Außerstreitgesetz* (AußStrG; enne seda 01.11.1854 jõustunud *Gesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen*).

Asukohajärgne *Abhandlungsgericht* algatab ametikohustuste tõttu pärimismenetluse, teatades pärandi avanemisest potentsiaalsetele pärijatele ning määrab tähtaja pärimisavalduste esitamiseks.¹⁰²

Pärandi vastuvõtmiseks tuleb esitada pärimisavaldus kohtukomissarile. Kui surmajuhtumi asjaolude selgitamisel ilmnes, et võib olla veel pärijaid või kui pärija asukoht on teadmata või kui mõni pärija on alaealine või vajab eestkostet, siis määrab kohus nende esindamiseks hooldaja (§ 156). Kohtukomissar teatab kõigile teadaolevatele pärijatele võimalusest esitada pärimisavaldus ja määrab tähtaja, mis ei tohi olla lühem kui neli kuud, kaalukatel põhjustel võib seda pikendada kuni ühe aastani. Pärija võib aga esitada algul ka tingimusliku vastuvõtuavalduse kuni on selgunud, kas pärand on võlgadega üle koormatud. Avalduse mitteesitamisel jääb pärija edasisest menetlusest kõrvale. Kui eestkostetava esindaja avaldust ei esita, tuleb sellest teatada eestkostekohtule (§ 157). Kui mõni pärija ei ole teada, viiakse läbi avalik üleskutsemenetlus tähtajaga esitada pärimisavaldus kuue kuu jooksul (§ 158). Pärimisavaldus peab olema omakäeliselt alla

---

¹⁰¹ Bielefeld (viide 16), lk 10-13.

¹⁰² Kropiunig, Sigrid. *Ausgewählte Fragen der Nachlass-Separation*. Wien: Verlag der Österreichischen Staatsdruckerei, 1993, lk 20.

kirjutatud ega tohi olla seotud muu tingimusega peale inventuurinõude (nõuded pärimisvaldusele sätestab § 159).¹⁰³ Tingimusteta tehtud avalduse puhul vastutab pärija isiklikult ja täies ulatuses pärandaja võlgade eest, seega kogu oma varaga (seda küll alles pärast pärandi omandamist), inventuuriklausliga avalduse puhul samuti isiklikult, aga ainult talle üleläänud pärandvara ulatuses. See piirang kehtib ka pärimismenetluse kestel tekkinud kulude kohta. Kohus võib pärimisavalduse tagasi lükata vaid juhul, kui on ilmne, et selles esitatud alusel ei ole isikul õigust pärandile; ka siis, kui pärandi taotleja poolt viidatud testamendis pole pärijat määratud või kui testamendi tegemisel pole järgitud seaduses ettenähtud vorminõudeid (neil juhtudel on testament tühine). Tingimusteta tehtud pärimisavaldust ei saa tagantjärele enam tingimuslikuks muuta (s.t inventuuri nõuda), küll võib aga inventuurinõudest hiljem loobuda.¹⁰⁴

Pärimisavalduste esitamise järel toimub uurimismenetlus, mille eesmärgiks on pärijate ja pärandiosade kindlaksmääramine. Menetlus viiakse läbi pärijate osavõtul. Sundosale õigustatud isikute õigused on pärimismenetluses piiratumad ja seotud vaid nende õigusega. Annakusaajaid informeeritakse vaid nende annakutest, mille elluviimise eest nad ka ise peavad hea seisma, erand tehakse nn privilegeeritud annakute puhul. Pärandaja võlausaldajad osalevad pärimismenetluses vaid nende õigusi puudutavates küsimustes.¹⁰⁵ Kui esitatud avalduses tunnustatakse ka teiste pärijate pärimisõigust, kantakse see kui pärimisõiguse tunnustamine protokollis. On üsna tavaline, et pärida mittesoovivad isikud esitavad avalduse pärandist loobumiseks, tunnustades sellega ühtlasi teiste pärijate õigusi. See ei ole küll nõutav, sest pärimisavaldus ei tohi olla seotud tingimustega. Samas on võimalik juba enne pärimisavalduse esitamist sõlmida notariaalses vormis kokkuleppeid, mille järgi võib üks pärija tasu eest pärandi vastuvõtmisest loobuda. Mitme üksteisele vasturääkiva pärimisavalduse esitamisel lahendatakse vaidlus pärimismenetluse raames – eraldi hagimenetlust nagu varem kehtiva seaduse järgi enam ei toimu. Menetlus toimub suuliselt, seda reguleerivad AußStrG §§ 160-164. Kui pärandvara väärtus on vähemalt 4000 eurot, peab osalejat esindama advokaat. Muus osas kehtivad tsiviilprotsessi

---

¹⁰³ Sonnleitner, Walter. Erben und erben lassen. Redline Wirtschaft, Redline GmbH, Heidelberg 2006, lk 126-127.

¹⁰⁴ Koziol ja Welsev (viide 66), lk 396.

¹⁰⁵ Koziol ja Welsev (viide 66), lk 395.

tõendamise põhimõtted. Iga pärimisavalduse esitanud isik peab tõendama oma õigust saada pärijaks. Lisaks peab kohtukomissar pärimismenetluses kontrollima ka pärimise aluseks olevaid asjaolusid, eelkõige sugulust ja viimse tahte korraldusi.¹⁰⁶

Varasema Austria õiguse kohaselt algatati juhul, kui kohtule esitatakse mitu sisuliselt teineteisele vastuvaidlevat pärimisavaldust, kohtulik pärimisvaidlus (*Sreitverfahren*). Pärimiskohus otsustas pärast poolte ärakuulamist ja asjaolude selgitamist, kes pärandi taotlejatest on teise suhtes sisuliselt hagejaks ja määras tähtaja vormikohase hagiavalduse esitamiseks (pärimisõiguse tunnustamise hagi). Tavaliselt määrati hagejaks see, kelle pärimisõigus on tõenäolisem ja vastavalt jagunes ka tõendamiskoormus. Seega oli tegu teatud eelotsustusega, kuid kuna kohus lähtus tüüpilisest tõenäosusest, ei ole siin ühe poole subjektiivse eelistamise ohtu. Vaidluse lahendamine ise ei allunud aga enam pärimiskohtule, vaid tavalisele tsiviilkohtule. Vaidlevate poolte kaasabil määras kohus kindlaks, kas kostja pärimisalus, nt testament, on kehtiv või piisav. Muidugi võis kostja alati vastu väita, et hoopis hagejal pole alust pärida. Kohus pidi eelkõige aitama seda taotlejat, kelle pärimisalus on nõrgem. Keerulisem oli olukord siis, kui pärija õiguste taotlejaid oli rohkem kui kaks. Sel juhul tuli nad kõik kaasata protsessi jõudmaks õige lahenduseni.¹⁰⁷

Enne pärija kinnitamist tuleb rahuldada muude isikute nõuded pärandvara vastu, nagu sundosanõuded ja annakud. Kõigile õigustatud isikutele tuleb pärimismenetluses nende õigustest teatada ja anda tähtaeg nõuete esitamiseks. Kui tähtjaks esitatud nõuded on rahuldatud ning pärimisõigus ja pärandiosad tuvastatud, järgneb pärijate kinnitamine kohtuotsusega (*Einantwortung*, ABGB §§ 797 jj, 819). Sellega lõpeb pärimismenetlus ning pärand läheb pärijate omandisse. Pärijad võivad ka juba enne kinnitamist sõlmida pärandvara suhtes kokkuleppeid (nt pärandvara jagada), mis kantakse kohtu protokollis ning jõustuvad kohtuotsusega (AußStrG §-s 181). Nõuded pärijate kinnitamise otsusele ja sellega kaasnevatele toimingutele (piirangute ja kohustuste kirjeldamine jms) on

---

¹⁰⁶ Sonnleitner (viide 102), lk 128-130.

¹⁰⁷ Bielefeld (viide 16), lk 132-134.

sätetatud AußStrG §-s 178. Pärivate kinnitamise otsust hiljem enam ei muudeta.¹⁰⁸ Pärast pärimismenetluse lõppu (päriivate kinnitamist) võivad pärandvarale pretendeerivad isikud, kes pärimisavaldust tähtaegselt ei esitanud, esitada oma nõuded hagimenetluse korras. See on võimalik aga üksnes juhul, kui nende nõudeid ei ole juba pärimismenetluse käigus rahuldamata jäetud ning hagi esitamiseks pärast päriiva kinnitamist on kaalukad põhjused (näiteks tuleb hiljem välja uus testament või muu viimse tahte avaldus või ilmub hiljem välja muu seadusjärgne päriiva). Siis tuleb hagi esitada kinnitatud päriivate, mitte enam pärandvara vastu. Pärimisõigusliku hagi üldine aegumistähtaeg on kolmkümmend aastat, testamendi vaidlustamise hagi aegub aga kolme aasta möödudes päriiva kinnitamisest.¹⁰⁹

Kui Austrias on kohtuotsusega päriivaks kinnitatud isik, kellel tegelikult selleks õigust ei ole, siis üldise arvamuse kohaselt ei saa ta vaatamata sellele siiski pärandvara omanikuks ega pärandaja õigusjärglaseks. Selles mõttes on *Einantwortung*'il ainult protsessuaalne, mitte materiaalsoiguslik tähendus – Austria pärimisõigus tunneb seega vaid pärandi esialgset omandamist ja õige päriiva reservatsiooni. Paremat õigust omav pretendent võib alati esitada päriiva vastu hagi enda päriivaks tunnistamiseks.¹¹⁰ Pärimisõigus aga aegumisele ei allu. Küll võib pärandvara omandada igamisega, viimase välistab muidugi omandaja pahauskus.¹¹¹

Suhteliselt sarnaselt toimus kohtulik pärimismenetlus ka BES-i kehtimise ajal Eestis. Mitme üksteisele vastuvaidleva pärimisavalduse korral lahendati vaidlus võistlusprotsessis.¹¹² Seega leidis sellisel juhul (nagu varem Austriaski) aset kaks erinevat menetlust. Erinevalt aga Austria õigusest ei olnud Eestis sugugi mitte alati vajalik päriivate kohtulik pärimisõigusesse kinnitamine. BES § 2598 järgi tuli pärand kohtuotsusega päriivate omandisse anda: 1) kui tegemist oli testamendijärgsete päriivatega, 2) kui seadusjärgsete päriivate vahel toimus vaidlus; 3) kui päriivad seda ise soovisid ja kohus oli

---

¹⁰⁸ Sonnleitner (viide 102), lk 137-138.

¹⁰⁹ Sonnleitner (viide 102), lk 128-132.

¹¹⁰ Bielefeld (viide 16), lk 156; Ferid jt(viide 15), Austria, lk 114.

¹¹¹ Ehrenzweig (viide 48), lk 338.

¹¹² Grünthal (viide 98), lk 223.

määranud nõuete esitamiseks tähtaja. Muudel juhtudel ei olnud pärijate kohtulik kinnitamine vajalik.¹¹³

Itaalia pärimisõiguses omandab pärija pärandvara pärandi vastuvõtmisega (CC art 459). Vahetu pärimisjärglus kehtib erandjuhul üksnes siis, kui muid pärijaid ei ole ja riik on seaduse alusel pärija (CC art 568). Pärandi avanemisega alanud nn provisooriumi periood võib lõppeda pärandi vastuvõtmisega (CC art 470 jj) või vastuvõtuõiguse kaotusega järgmistel juhtudel: 1) aegumine (CC art 480 järgi kümme aastat pärandi avanemisest); 2) kohtuniku poolt huvitatud isiku avalduse alusel CC art 481 järgi määratud lühendatud vastuvõtutähtaja lõppemine; 3) kui pärandvara valdava pärija nõudis vastuvõtmisel inventuuri, kuid ei ole seda kolme kuu jooksul teinud (CC art 485), ei saa ta enam inventuurisoodustusega vastu võtta; 4) kui pärandvara mittevaldava pärija on inventuuri teinud, kuid ei ole neljakümne päeva jooksul inventuuri tegemisest vastuvõtuavaldust esitanud (CC art 487 lg 3). Vastuvõtuõiguse kaotus on lõplik ja seetõttu, et mitte keegi teine ei ole pärandit vastu võtnud, ei saa hiljem enam vastu võtta (teisti on CC art 525 järgi loobumise puhul). Alaealised, eestkosteadused, piiratud teovõimega jm erilist kaitset vajavad isikud võivad pärandi vastu võtta ainult inventuurisoodustusega, ilma selleta on vastuvõtmine tühine. Kui esindaja inventuuri ei nõua, jääb pärija endiselt pärimisele kutsutuks; esindaja võib aegumistähtaja jooksul CC art 480 jj inventuuriga vastu võtta, kui esindusvajadus ära langeb (nt alaealine saab täisealiseks), võib ta ka tingimusteta vastu võtta või loobuda. Inventuur on kohustuslik ka osadele juriidilistele isikutele (avalik-õiguslikud isikud ja mittetulundusühingud). Pärandi vastuvõtmine võib CC art 474 järgi toimuda selgelt väljendatud tahteavalduse esitamisega või tegudega. Vastuvõtuavaldus ei ole seotud eriliste vorminõuetega, see võib olla avalik või eradokument, võib sisaldada ka nt erakirjas.¹¹⁴ Tingimuse või tähtajaga seotud vastuvõtuavaldus, samuti avaldus pärandi osaliseks vastuvõtmiseks, on tühine (vastavalt põhimõttele „*semel heres, semper heres*” on välistatud ka tähtajaline pärijaks nimetamine, lubatud on aga tingimuslik pärijaks nimetamine).¹¹⁵

---

¹¹³ Melesk, H. Kas on tarvilik pärijate kohtulik pärimisõigustesse kinnitamine hoolekande lõpetamiseks. Maaomavalitsus 1934, nr 9, lk 135.

¹¹⁴ Ferid jt (viide 15), Italia, lk 73-74.

¹¹⁵ Ferid jt (viide 15), Italia, lk 75.

Pärandi vastuvõtmise üldine aegumistähtaeg on CC art 480 järgi kümme aastat; tähtaja algust loetakse ajast, mil pärima õigustatud isik saab oma õigusi maksma panna. Samas võib iga huvitatud isik CC art 481 järgi taotleda kohtult lühendatud tähtaja määramist, mille jooksul peavad pärima õigustatud isikud otsustama pärandi vastuvõtmise või loobumise üle. Lühendatud tähtaja pikkuse määrab preetor oma äranägemise järgi. Seda ei saa kohus määrata omal algatusel, vaid üksnes huvitatud isiku avalduse põhjal (*actio interrogatoria*) Kui pärija selle tähtaja jooksul avaldust ei esita, kaotab ta pärandi vastuvõtmise õiguse.¹¹⁶

Kuna pärandi vastuvõtmine on ühepoolne vastuvõtmist vajav tahteavaldus, eeldab see avaldaja teovõimelisust. Tahtepuuduse korral (pettus või ähvardus) tuleb kohtule esitada tühistamise hagi (*anullamento*, CC art 482; hagi aegub viie aasta möödudes sundolukorra lõppemisest), seega ei piisa tühistamiseks ühepoolsest avaldusest, vaid vajalik on kohtuotsus. Viimasega taastub esialgne olukord, st võib teha uue avalduse vastuvõtmiseks või loobuda. Eksimuse tõttu vastuvõtmist vaidlustada ei saa; kui aga tagantjärele tuleb välja uus testament varem teadmata annakutega, vähendatakse väljamakstavate annakute suurust (CC art 483). Alaealiste, eestkostjaluste ja piiratud teovõimega pärijate puhul on nende seaduslikel esindajatel pärandi vastuvõtmiseks vaja eestkostekohtu nõusolekut ning vastuvõtmine on lubatud ainult inventuurisoodustusega.

Kui pärimisele kutsutu ei viibi pärandvara asukohas ja ei ole pärandit vastu võtnud, määrab kohus huvitatud isiku taotlusel pärandile hooldaja. Hooldaja määramine tuleb avalikustada ametlikus väljaandes ja kanda pärimisregistrisse. Hooldaja peab pärandit valitsema, tegema inventuuri, korraldama kohustuste täitmise ning järelejäänud vara hoiustama. Hooldaja tegutseb kohtu järelevalve all ja peab aruande esitama kohtule. Tema ülesanded lõpevad pärandi vastuvõtmisega või likvideerimisega. (CC art 528-532)

Šveitsi pärimisõigus põhineb enamuses loobumissüsteemil ning pärand loetakse Šveitsis reeglina vastuvõetuks loobumistähtaja möödalaskmisega. Erinevalt Saksa

---

¹¹⁶ Ferid jt (viide 15), Italia, lk 73.

loobumissüsteemist tuleb Šveitsi õiguse järgi kolmel juhul siiski pärand vastu võtta pärimisasja lahendavale ametiisikule esitatava selgeltväljendatud tahteavaldusega:

- 1) Kui pärandaja on surma ajal tunnistanud maksejõuetuks või oli tema maksejõuetus avalikult teada (ZGB art 566 lg 2).
- 2) Kui kõik seadusjärgseteks pärijateks olevad pärandaja alanejad sugulased loobuvad pärandist pärandaja abikaasa kasuks. ZGB art 574 järgi peab pärida sooviv üleelanud abikaasa esitama avalduse pärandi vastuvõtmiseks ühe kuu jooksul vastuvõtuõiguse tekkimisest.
- 3) Kui pärima õigustatud isik loobub järjekorras järgneva pärija kasuks ja viimane soovib pärandit vastu võtta, peab ta esitama selleks avalduse ühe kuu jooksul vastuvõtuõiguse tekkimisest (ZGB art 575).¹¹⁷

Lisaks ülaltoodud eranditele kehtib teistsugune pärimissüsteem ka Šveitsi romaani kantonites (St Gallen, Bern, Luzern ja Graubünden). Seal on pärandi vastuvõtmiseks nõutav otsese või kaudse tahteavalduse esitamine (pärandi vastuvõtmine pärimisavalduse esitamisega või tegudega) ning kes määratud tähtaja mööda laseb, loetakse pärandist loobunuks. Nendes kantonites kehtiva õigussüsteemi järgi jääb pärandi avanemise ja vastuvõtmise vahele ajavahemik ning kehtib seega pärandi vastuvõtusüsteem.¹¹⁸

Austrias antakse pärandvara pärija omandisse üle kohtuotsuse alusel (*die Einantwortung*). Õiguslikus mõttes on sellel deklaratiivne, pärandvara omandamise mõttes aga konstitutiivne tähendus – sellel on konkreetsete materiaalõiguslikud tagajärjed, eeskätt omandi tekkimine pärandiesemete suhtes. Pärija saab pärandi üle kogu õigusliku võimu, ta muutub pärandaja võlausaldaja võlgnikuks. *Einantwortung* teostab *eo ipso* kõigi pärandaja õiguste ülemineku, vajalik ei ole eraldi õiguste ülekandmisakt. Sellega murtakse ka kinnistusraamatusse sissekandmise printsiip ja pärija muutub kinnisasja omanikuks, ilma et ta oleks omanikuna kinnistusraamatusse sisse kantud.¹¹⁹ Vastasel korral muutuks kinnisasi vahepeal peremehetuks, sest lamav pärand lõpeb kohtuotsuse jõustumisel. Seega on üldise õigusjärgluse printsiip kinnistusraamatusse

¹¹⁷ Ferid jt (viide 15), Schweiz, lk 115-116; Tuor jt (viide 78), lk 517.

¹¹⁸ Tuor jt (viide 78), lk 516.

¹¹⁹ Ehrenzweig (viide 48), lk 321-322.

sissekandeprintsiibi suhtes eelisseisundis.¹²⁰ Saksamaal ollakse aga vastupidisel seisukohal – pärandi avanemisel muutub pärija kõigi pärandiesemete, õiguste ja kohustuste omanikuks, välja arvatud kinnisasjad.¹²¹

Läti õiguse järgi tuleb avaldus pärandi vastuvõtmiseks esitada pärandi avanemise koha asukohajärgsele kohtule. Pärimismenetlust reguleerib Lätis 1. märtsil 1999.a. jõustunud tsiviilkohtumenetluse seadustiku (*Civilprocesa likumu*) art 306 – 335. Kuna avaldus tehakse kohtule, ei ole sellele erilisi vorminõudeid kehtestatud, kuid see peab olema selgelt väljendatud ja ilma tingimusteta (CL art 699). Tähtaja pärandi vastuvõtmiseks võib määrata pärandaja; kui seda pole tehtud, tuleb avaldus pärandvara vastuvõtmiseks esitada kohtule ühe aasta jooksul arvates pärandi avanemisest teadasaamisest. Samas võib kohus määrata pärandi vastuvõtmiseks ka lühendatud tähtaja ja viia kas omal algatusel või huvitatud isiku taotlusel pärijate leidmiseks läbi üleskutsemenetluse. Lühendatud tähtaja määramist ja üleskutsemenetluse läbiviimist võib taotleda pärija (ka ase- või järelpärija), annakusaaja, pärandaja võlausaldaja või muu huvitatud isik. Pärandi avanemisest kuulutab kohus väljaandes „Latvijas Vēstnesis”, kui aga pärandvara väärtus on vähem kui 1000 latti, piisab teadaande avaldamisest kohtuhoones. Üleskutse peale avalduse esitajad peavad avaldama kohtule neile teadaolevad andmed muude võimalike pärijate kohta. Kohus peab omalt poolt eraldi teavitama teadaolevaid pärijaid. Tähtaeg oma õigustest teatamiseks peab olema vähemalt kolm kuud. Selleks ajaks mitteteatatud õigused lõpevad, välja arvatud kinnistusraamatusse kantud õigused, enne pärandi avanemist kehtima pandud õigused ja pärijale teadaolevad õigused. Sama menetlustähtaja kestel võib pärija nõuda pärandvara inventuuri.¹²² Pärija, kes pärandvara ei valda, loetakse tähtajaks avalduse esitamatajätmisel pärandist loobunuks (CL art 694). Kui pärima kutsutud isik sureb enne tähtaja möödumist, jõudmata oma tahet avaldada, on tema pärijatel samasugused tähtajad nii tema pärandi kui ka temale langenud pärandi vastuvõtmise üle otsustamiseks. Kui tähtaja määramist nõudis aga võlausaldaja ja pärima õigustatud isik ei esitanud tähtajaks avaldust pärandist loobumiseks, loetakse ta pärandvara vastuvõtnuks (CL art 697). Läti seadus sätestab selgelt, et tähtaeg pärandi

¹²⁰ Bielefeld (viide 16), lk 163.

¹²¹ Leipold (viide 4), lk 206.

¹²² Ferid jt (viide 15), Lettland, lk 50.

vastuvõtmiseks algab ajast, mil pärima õigustatud isik saab pärandi avanemisest teada (CL art 693). Sellega peab olema välistatud võimalus, et mõni pärijatest kaotab oma õiguse seetõttu, et ta tähtaja teadmatusest mööda laseb.¹²³

Ülaltoodust nähtub, et vastuvõtusüsteemis tuleb avaldus pärandi vastuvõtmiseks esitada pärimismenetlust läbiviivale kompetentsele organile kindla pärandi vastuvõtmiseks seadusega ettenähtud tähtaja või pärimismenetlust läbiviiva organi enda poolt selleks määratud tähtaja jooksul. Pärast nimetatud tähtaja möödumist peab olema selge, kes on pärijad ning sellega lõpeb ka pärimismenetlus.

Eesti pärimisseadus jätab võrreldes teistes maades kehtivate seadustega pärandi vastuvõtmise tähtaja suhteliselt vabaks, sest kui notar lühendatud tähtaega ei määra, võib pärija selgumine võtta aega kuni kümme aastat pärandi avanemisest. See on ka üks põhjendusi, miks uue pärimisseaduse eelnõu autorid leiavad, et vastuvõtusüsteemilt on otstarbekas üle minna loobumissüsteemile. Eelnõu autorid märgivad seletuskirjas, et praegune regulatsioon on juba põhjustanud palju segadust ja probleeme pärandvaraga ning ohtu satub pärandvara säilimine, samuti ei ole kolmandatel isikutel teada, kes on surnud isikust järele jäänud vara omanik. Ollakse seisukohal, et „kuigi Põhiseaduse § 32 lõige 4 garanteerib pärimisõiguse, jätab väljakujunenud õiguspraktika tegelikud pärijad tihti reaalse kaitse ja garantiideta. Nimelt kulgeb kehtiva pärimisseaduse kohaselt pärandi vastuvõtmise tähtaeg sõltumata sellest, kas pärima õigustatud isik üldse oma pärimisõigusest teab. ... Eelkõige on eelkirjeldatu põhjustanud olukorra, kus pärimismenetluse peamine tähelepanu ei ole näiliselt suunatud pärima õigustatud isikute ning nende otsustuse (pärand vastu võtta või sellest loobuda) väljaselgitamisele, vaid piirdub tihti formaalse väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmunud üleskutsega teatada pärandi vastuvõtmise soovist selleks ettenähtud tähtaja jooksul; teatamata jätmise faktist järeldeb pärandist loobumine.”¹²⁴

---

¹²³ Krauze, Rolands, Gencs, Zigmants. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. lk 246-249.

¹²⁴ Pärimisseaduse eelnõu seletuskiri.

Käesoleva töö autor on seisukohal, et ülaltoodud väited kehtiva süsteemi puuduste osas on õiged ainult osaliselt ja pole tingitud mitte niivõrd vastuvõtusüsteemi kui sellise puudustest, vaid pigem seaduse ja selle rakendusaktide pinnapealsest regulatsioonist või hoopis regulatsiooni puudumisest. Erinevalt klassikalisest (Austria) vastuvõtusüsteemist ei algata Eestis pärimismenetlust ametikohustuste tõttu, vaid notar algatab pärimismenetluse pärast pärimisavalduse esitamist. Pärimisseadusest ei tulene otseselt, kes võib notarilt taotleda pärandi vastuvõtmiseks või sellest loobumiseks lühendatud tähtaja määramist. Lähtudes seaduse mõttest ja ka teiste maade seadusandlusest tuleb asuda seisukohale, et seda võib teha iga huvitatud isik, seega mitte üksnes pärima õigustatud isik, vaid ka näiteks pärandaja võlausaldaja, annakusaaja või pärimisjärgluses tagapool olev isik, ka kohalik omavalitsus viimase seadusjärgse pärijana.

Erinevalt teiste vastuvõtusüsteemi kasutavate maade õigusest peab pärandi vastuvõtmise avaldus olema Eestis esitatud notariaalselt tõestatud vormis. Vastavalt pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise korra ja pärimisregistri kannete vormi (PäSNotTK)¹²⁵ § 4 lg 1 koostab notar pärandi vastuvõtmise või sellest loobumise avalduse tõestamiseks notariaalakti vastavalt tõestamise seaduse 2. peatükile. Seega peab notar pärimisavalduse tõestamisel tuvastama avaldaja isikusamasuse, tema teo- ja otsusevõime ning esindaja volitused, samuti selgitama avalduse esitamisest tulenevaid õiguslikke tagajärgi ning erinevaid võimalusi pärandvara vastuvõtmiseks. Kui notarile on esitatud notariaalselt tõestamata avaldus, annab notar avaldajale teada uue notariaalselt tõestatud avalduse esitamise vajalikkusest. Notar teeb avaldajale teatavaks andmed pärandvara koosseisu ja pärandaja testamendi või pärimislepingu kohta. Avalduses nimetab avalduse esitaja pärandi avanemise koha ning teiste võimalike pärijate nimed ja elukohad. Notar selgitab avaldajale ebaõigete andmete esitamise tagajärgi (PäSNotTK § 4 lg 3 – lg 5). Viimane tähendab eelkõige seda, et kui isik on teadlikult esitanud notarile või kohtule ebaõiged andmeid või varjanud teavet, võib temalt ebaõigete andmete esitamise või teabe varjamise tõttu pärandvara arvel saadu igal ajal välja nõuda (PäS § 140). Pärimisseaduse kohaselt peab notar pärima õigustatud isikutele pärandi vastuvõtmiseks

---

¹²⁵ Pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise kord ja pärimisregistri kannete vorm. Vastu võetud 25.01.2002. RTL 2002, 19, 244; RTL 2007, 10, 163.

määratud tähtjast teatama või avaldama selle kohta teate ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded. PäsNotTK täpsustab üksnes seda, et Ametlikes Teadaannetes tuleb teade avaldada juhul, kui pärima õigustatud isikute või nende elukoha kohta puuduvad usaldusväärsed andmed. Päs § 118 lg 2 kohaselt algab tähtaeg teate kättesaamisest või pärimisteate avaldamisest, seega loetakse teate avaldamine võrdseks pärimisõigusest teadasaamisega.

Käesoleva töö autori arvates peaks tähtaja kulgemise algus Eestis praegu kehtivas vastuvõtusüsteemis sõltuma siiski pärimisõigusest tegelikust teadasaamisest, põhimõtteliselt tuleb kõigile pärima õigustatud isikutele tähtaja määramisest teatada ning teadaande avaldamine peaks olema nõutav üksnes erandjuhtudel (praktiliselt tehakse seda tegelikult peaaegu kõigi pärimisasjade lahendamisel). Võib oletada, et selline lahendus oli seadusandja mõtte ka kehtiva pärimisseaduse vastuvõtmisel, kuid otseselt seda pärimisseadusest siiski ei tulene. Seega vastab vähemalt osaliselt tegelikule olukorrale uue pärimisseaduse eelnõu seletuskirjas toodud väide, et väljakujunenud õiguspraktika kohaselt piirdub tähtaja määramisest teatamine sageli tõepoolest vaid formaalse pärimisteate avaldamisega, mis tegelikult ju pärimisõigusest teadasaamist ei garanteeri. Allakirjutanu arvates tuleneb see aga pigem asjaolust, et pärimismenetlust reguleerivad normid ei sätesta täpsemalt notarite kohustusi ja volitusi pärima õigustatud isikute, nende andmete ja õiguste väljaselgitamisel. Kui pärimise vastuvõtmise avalduse esitavad notarile lähisugulased, on neile enamasti teada ka teiste pärima õigustatud isikute olemasolu, nimed ja kontaktandmed. Kaugematel sugulastel ja testamendijärgsetel pärijatel on sellist informatsiooni tavaliselt vähem, samuti ei saa selliste andmete teadmist eeldada võlausaldajatelt või muudelt pärimisjärgluse selgusest huvitatud isikutelt. Sageli aga ei soovi juurdekasvuõigusele lootvad pärijad vaatamata seadusest tulenevale kohustusele notarile teiste pärima õigustatud isikute kohta andmeid avaldada, üritades neid nõ maha vaikida. Selle võimaluse välistamist loobumissüsteemis on rõhutanud ka pärimisseaduse eelnõu seletuskirja koostajad: „Seaduse uus redaktsioon kaotab juurdekasvu ning motiveerib kohalolevat pärijat selguse saavutamiseks pärijate ringi osas ka eemaloleva pärija üles otsima ning teda tema õigustest teavitama.”¹²⁶ Kehtiva õiguse järgi on notaritel

---

¹²⁶ Pärimisseaduse eelnõu seletuskiri.

üksnes võimalus küsida pärimisavalduse esitajalt andmeid muude pärima õigustatud isikute kohta ja selgitada andmete esitamata jätmisega kaasnevaid tagajärgi. Kuigi vastavat kohustust ühestki õigusaktist ei tulene, kasutavad notarid teiste pärima õigustatud isikute aadresside otsimiseks lisaks rahvastikuregistri andmeid, mis on aga üsnagi puudulikud. Tagamaks võimalikult väikese võimaluse teiste pärijate mahavaikimiseks ning pärimisasjade õige lahendamise, oleks tulnud seadusega või muude notarite tegevust reguleerivate õigusaktidega kehtestada normid, mis paneksid nii huvitatud isikutele kui ka notarile kohustuse selgitada välja vähemalt kõigi seadusjärgsete ja teadaolevate testamendi- ja lepingujärgsete pärima õigustatud isikute andmed ning sätestada kord, mis tagaks neile pärandi avanemisest ja tähtaja määramisest tegeliku teadasaamise. Uue pärimisseaduse eelnõu autorid leiavad, et „vastuvõtusüsteemi kasutamine eeldab pärimismenetlust, mis on rangelt pärijatest sõltumatu institutsiooni, eelkõige kohtu järelevalve all, kes tegeleb ka aktiivselt pärijate ning nende viibimiskoha väljaselgitamisega ja rakendab pärimismenetluse läbiviimisel uurimisprintsipi ... . Sellise aktiivse rolli täitmist notaritelt ei saa oodata. Arvestades, et on tehtud põhimõtteline otsus jätta pärimisasjade läbivaatamine notarite pädevusse, tundub ka vastuvõtusüsteemi asendamine loobumissüsteemiga põhjendatum.”¹²⁷ Tulenevalt notariaadiseadusest¹²⁸ on aga ka notar pärijatest sõltumatu institutsioon, kellele on käesoleva töö autori arvates võimalik anda pärimisasjade lahendamisel kohtuga sarnane uurimispädevus. Võrreldes teiste maadega, kus pärimismenetlus toimub kohtus ning seda reguleerivad lisaks materiaalsoigusele ka protsessioiguse normid, reguleerib Eestis notarite tegevust pärimisasjade lahendamisel üksnes PäsNotTK, mis vaid vähesel määral materiaalsoigust täpsustab ning ei reguleeri notarite pädevust uurimistoimingute tegemisel ega tõendite hindamisel. Vastavaid norme ei ole ka tõestamiseaduses. Eelkõige tuleks lahendada küsimused pärima õigustatud isikute väljaselgitamisest ja neile teatamisest. Notaril peaks olema õigus nõuda pärimisavalduse esitajalt dokumente, mis tõendavad muude võimalike pärijate olemasolu või mitteolemasolu ja ühtlasi kohustus vajaduse korral vastavaid dokumente ise muretseda, samuti õigus nõuda kahtluse korral võimalikelt pärima õigustatud isikutelt kinnitust tähtaja määramisest teadasaamise ning pärandi vastuvõtmise

---

¹²⁷ Pärimisseaduse eelnõu seletuskiri.

¹²⁸ Notariaadiseadus. Vastu võetud 6.12.2000. RT I 2000, 104, 684; RT I 2008, 3, 21.

või mittevastuvõtmise kohta. Käesoleval ajal sellist pädevust notaritele sõnaselgelt antud ei ole ning kuna sageli puuduvad võimalused kõigile võimalikele pärima õigustatud isikutele tähtaja määramisest teatamiseks, lahendatakse olukord sellisel juhul keskmisest pikema tähtaja määramisega. Kuigi tähtaja määramine on seadusega antud üksnes notari otsustada, tekitab pika tähtaja määramine praktikas pigem probleeme, ei taga enamasti tähtajast rohkem teadasaamist ning ei pruugi sugugi olla kooskõlas asjaga seotud isikute huvidega.

Vastuvõtusüsteemi edukaks toimimiseks on seega oluline pärimisele kutsumisest ja selleks määratud tähtajast teadasaamine. Kuna vastuvõtusüsteem eeldab pärandi omandamisel pärima õigustatud isikute poolset aktiivsust, peab süsteem toimima nii, et asjaosalistel on ka endal huvi pärimisasja kiireks lahendamiseks kõigi teiste võimalike õigustatud isikute protsessi kaasamiseks. Selleks ei ole käesoleva töö autori arvates aga niivõrd vaja kardinaalselt muuta kehtivat süsteemi, vaid piisab üksnes selle täiustamisest pärimisasjade tegelikku lahendamist konkreetsemalt reguleerivate eeskirjadega. Loobumissüsteemi positiivse argumendina on välja toodud väide, et see süsteem kaitseb paremini eemalviibivate, nõrgemate ja passiivsemate pärijate huve ning välditakse põhimõtteline vastuvõtusüsteemis eksisteeriv oht nende mahavaikimiseks.¹²⁹ Samas ei ole see praktikas olnud kuigi suur probleem, pealegi jääb pärima õigustatud isikule, kes tähtajast teada ei saanud, alati õigus taotleda kohtult (teiste pärijate nõusolekul notarilt) tähtaja ennistamist. Uue pärimisseaduse eelnõu seletuskirjas on mainitud, et kohtupraktika on ennistamistaotluste rahuldamisel suhteliselt range ja tihti ei loetavat ennistamist õigustavaks mõjuvaks põhjuseks isegi pärija poolt esitatud pärandi avanemise ja vastuvõtutähtaja mitteteadmist. Samas leiti Riigikogu õiguskomisjonis 13.12.2005 toimunud pärimisseaduse eelnõu arutelul vastupidist¹³⁰ ja kohtupraktikast nähtub, et enamik tähtaja ennistamise taotlusi pigem rahuldatakse.¹³¹ Tuleb nõustuda eelnõu arutelus väljatoodud arvamusega, et seaduse rakendajateni ei pruugi informatsioon tähtajast mitteteada saanud pärijatest ja nende kaotatud õigustest jõudagi, sest paljud neist

---

¹²⁹ Riigikogu õiguskomisjoni 13.12.2005 protokoll eelnõu 761 SE I arutelu kohta.

¹³⁰ Riigikogu õiguskomisjoni 13.12.2005 protokoll eelnõu 761 SE I arutelu kohta..

¹³¹ Vt näiteks Harju Maakohtu 13.02.2007 otsus 2-06-15206/3; Harju Maakohtu 18.09.2006 otsus 2-04-726/1.

ei hakka ilmselt väiksema väärtusega pärandite puhul tähtaja ennistamist nõudma. Samas näitab see aga vastuvõtusüsteemi tugevat külge, mis võimaldab pärandit mittesoovivatelt pärijatel ilma asjaga üldse tegelemata pärimisest kõrvale jääda ja väldib pärandvara killustumist.¹³² Loobumissüsteemi pooldajad väidavad, et see süsteem on parem ja kaitseb pärijate huvi rohkem põhjusel, et enamasti soovitakse pärida ehk reeglina jäetakse pärand endale.¹³³ Käesoleva töö autor on enda pärimisasjade lahendamise praktika põhjal arvamusel, et see seisukoht ei pea meie oludes väga paljudel juhtudel sugugi paika ja seda järgmistel põhjustel:

1. Esimesena surnud abikaasa pärandavara hulka kuuluv vara moodustab enamasti abikaasade ühisvara, seega on pärandvaraks tegelikult üksnes pool sellest varast. Arvestades seadusjärgsel pärimisel üleelanud abikaasale lisaks langevat pärandiosa on teistele pärijatele jäävad osad suhteliselt väikesed, mistõttu lähemad perekonnaliikmed (enamasti esimese järjekorra pärijad) lepivad sageli juba enne pärandi vastuvõtmist omavahel kokku, kellele pärandvara jääb ning teised ei pea seetõttu pärimisest üldse osa võtma ega mitte mingit avaldust notarile esitama. Sageli sõlmitakse sellised kokkulepped lähemate omaste vahel moraalsetel kaalutlustel või ka n.ö suuliste testamentide alusel, mida meie seadus küll ei tunnista, kuid on inimeste jaoks siiski olulise tähendusega. Tõsi küll, kui eeldada, et kõik lähemad pereliikmed võivad olla pärandi tegudega vastu võtnud, tuleks nad pärimisasja õigeks lahendamiseks ikkagi välja kutsuda. Praegu meil sellist kohustust notaril otseselt ei ole ja inimeste teadvuses on pigem arvamus, et kui ise notari juurde ei tule, pole ka põhjust pärimisajaga seoses tülitada.
2. Kui eelmises punktis kirjeldatud olukorras on pärima õigustatud teise järjekorra pärijad, on nende osa samuti suhteliselt väike. Võib üsnagi kindlalt väita, et nendel juhtudel enamasti teise järjekorra pärijad pärida ei soovi. Ka siin on olulised moraalsed kaalutlused ning sageli peetakse sellisel juhul abikaasa kõrval pärandi vastuvõtmist lausa kohatuks.
3. Mõnevõrra küll vähem, kuid siiski üsna sageli on praktika kahes eelmises punktis kirjeldatud olukordades sarnane ka juhul, kui pärandvara ei moodusta ühisvara.

---

¹³² Linde, Väino. Uue pärimisseaduse müüdid. – Postimees, 10.12.2007.

¹³³ Pärimisseaduse eelnõu seletuskiri.

- Tuleb arvestada ka seda, et seaduse alusel päritav vara on tänapäeval keskmise inimese jaoks enamasti küll piisava, kuid sageli siiski mitte erakordselt suure väärtusega ning ka see soodustab pärijate vahel pärimise osas n.ö eelnevate kokkulepete sõlmimist. Tuleb muidugi arvestada, et seoses elatustaseme tõusuga on pidev tendents keskmise pärandvara väärtuse suurenemine.
4. Suurema väärtusega pärandvara puhul on pärijad reeglina ise aktiivsed ning pärandaja surmast ja oma õigustest üldjuhul hästi informeeritud. Sama kehtib ka viimse tahte alusel pärima õigustatud isikute kohta. Üldine tendents näitab seda, et mida suuremaks läheb pärandite väärtus, seda rohkem hakatakse selle kohta tegema viimse tahte korraldusi.
  5. Tänapäeval suurenevad üldjoontes pidevalt küll pärandvara väärtused, kuid koos sellega ka pärandeid koormavad kohustused. Seega ei saa sugugi olla kindel, et üldine soov pärimiseks peaks aja möödudes suurenema.

Kahtlemata peab seaduse eesmärgiks olema eeskätt võimalikult suures ulatuses kohtuvaidluste vältimine. Kuid kui vastuvõtusüsteemis peab pärandit vastu võtta sooviv isik vastuvõtutähtaja möödalaskmisel kohtusse minema ja tähtaja möödalaskmiseks mõjuva põhjuse tõendama, siis loobumissüsteemis peab sedasama tegema pärida mittesooviv isik, kes on mööda lasknud loobumistähtaja. Loobumissüsteemi tugevaks küljeks on pärandit vastu võtta soovivate, kuid seda tegelikult mitte valdavate ja vähemaktiivsete isikute kindlustamine, seega paneb loobumissüsteem rõhku nende pärima õigustatud isikute kaitsmisele, kes sageli pärida ei soovigi. Vastuvõtusüsteemi tugev külge on seevastu pärima õigustatud isikute kaitsmine soovimatute pärandite eest, kuna lähemad ja aktiivsemad pärjad, kes enamasti pärandit vastu võtta soovivad, loobumissüsteemi poolt pakutavat kaitset pigem ei vaja. Praktikas situatsioon pärimisasjade lahendamisel loobumissüsteemile üleminekuga tegelikult ei muutu.¹³⁴

Pärimisõigus kujuneb välja läbi pikaajase praktika, tavade ja harjumuste ning selle põhimõtete muutmine on inimeste jaoks väga keeruline ja mõistetamatu. Eesti õiguslikus elus on juurdunud arusaam, et pärandi vastuvõtmiseks tuleb kaugematel pärijatel ise

---

¹³⁴ Riigikogu õiguskomisjoni 13.12.2005 protokoll.

aktiivne olla ning pigem ei ole alust arvata, et mingi pärandvara koos sellega seotud kohustustega kellelegi iseenesest kaela langeb. Siinkohal tuleks meie oludes vastuvõtusüsteemi eelisena veelkord mainida ajaloolist aspekti, mida on rõhutanud ka kehtiva pärimisseaduse eelnõu üks autoreid Ivo Mahhov. Vastuvõtusüsteem on meil iidne ja ulatub tõenäoliselt tuhandete aastate taha. Pärast peremehe surma jäi talu kohalolevatele perekonnaliikmetele. Saarlased-läänlased saavutasid oma 1255.a. alistumislepingus muuhulgas selle, et pärijad võisid perila (talu) hõivata. Kui pärijad olid asunud maksma pärandaja võlga, ei saanud neilt perilat enam ära võtta. Selline süsteem soosib ka tänapäeval neid sugulasi, kes on pärandajaga lähedastes suhetes. Tahaplaanile jäävad „naervad” pärijad – need sugulased, kes pärandajast kaugeks olid jäänud ning kellele seetõttu päranduse süllekukkumine mitte leinaks, vaid rõõmsaks sündmuseks kujuneb.¹³⁵

Üllatoodust tulenevalt võimaldab vastuvõtusüsteem käesoleva töö autori arvates õige ja korrektse rakendamise korral pärijate huve kaitsta mitte halvemini kui loobumissüsteem. Eeliseid ja puuduseid on mõlemal süsteemil, kuid neid ei saa pidada sedavõrd kaalukaks, et oleks põhjendatud Eestis ajalooliselt väljakujunenud vastuvõtusüsteemi asendamine loobumissüsteemiga. Arvestades meil pärimisasjade lahendamisel väljakujunenud praktikat ning kõigi pärima õigustatud isikute leidmiseks vajaliku rahvastikuregistri andmete ja arhiivandmete puudulikkust ja raskesti kättesaadavust, ei julge allkirjutanu uskuda, et pärimisasjade lahendamine ja kõigi puudutatud isikute õiguste kaitsmine loobumissüsteemis kiirem või parem oleks. Küllap annab pärast uue pärimisseaduse jõustumist kujunev praktika vastuse küsimusele, kas pärimissüsteemi muutmine ennast ka tegelikult õigustab.

Pärandvara vastuvõtmine võib pärimisseaduse järgi olla kahesugune: 1) inventuuriõigusega, mille puhul pärija hoolitseb pärandvara inventeerimise eest ning vabaneb kohustusest tasuda pärandaja need võlad, mis ületavad pärandvara väärtust; 2) tavaline vastuvõtmine ilma inventuuriõigusega, mil pärija vastutab pärandaja võlgade eest

---

¹³⁵ Mahhov, Ivo. Muistne maarahva õigus. – Kultuur ja Elu, 2007, nr 3, lk 71; Mahhov, Ivo. Veel uue pärimisseaduse müütidest. – Postimees 20.12.2007.

täies ulatuses ka oma varaga. Sellega murtakse Päs § 121 sätestatud üldpõhimõte, mille kohaselt ei tohi pärandi vastuvõtmine olla seotud tingimusega. Oluline on, et pärija langetaks otsuse pärandi vastuvõtmise kohta inventuuriga või ilma hiljemalt pärandi vastuvõtmisel, sest hiljem ta oma otsust enam muuta ei saa.¹³⁶ Viimane tuleneb Päs §-st 135, mille kohaselt võib pärandi inventuuri nõuda pärandit vastu võttes. Seaduse kohaselt korraldab pärandi inventuuri läbiviimist notar, kuid millises vormis tuleb inventuurinõue esitada, seadus ega PäsNotTK ei täpsusta. Sellest võib järeldada, et käesoleval ajal on pärandit inventuuriga võimalik vastu võtta üksnes koos pärandi vastuvõtmise avalduse esitamisega ning praktikas sisaldubki inventuurinõue notari poolt tõestatavas pärandi vastuvõtmise avalduses. Seega saab kehtiva seaduse järgi inventuuri nõuda pärandi vastuvõtmiseks määratud lühendatud tähtaja jooksul või kui seda pole määratud, siis kümne aasta jooksul pärandi avanemisest. Samas ei ole pärandi vastuvõtmine Eestis võimalik sugugi mitte ainult notarile avalduse esitamisega, pigem võetakse enamik pärandeid vastu tegudega või vaikimisi. Kui aga pärand on tegelikult juba vastu võetud, ei saa Päs § 135 kohaselt hiljem enam inventuuri nõuda. Seega jääbki kehtiva seaduse alusel mulje, et inventuuri saab nõuda üksnes pärandvara vastuvõtmise kohta avalduse esitav pärija. Ülalnimetatud probleem on lahendatud uues pärimisseaduses. Sarnaselt teiste ülalkirjeldatud pärandi vastuvõtusüsteemi kasutavate õiguskordadega on seal antud võimalus inventuuri nõuda kas koos pärandi vastuvõtmise avaldusega või ka kolme kuu jooksul pärast seda, kui pärija sai teada või pidanuks teada saama asjaoludest, millest võib järeldada, et pärandvarast ei piisa pärandaja võlausaldajate nõuete rahuldamiseks (uus Päs § 137 lg 2). Arvestades uue pärimisseadusega kaasnevat üleminekut vastuvõtusüsteemilt loobumissüsteemile, jääb siiski selgusetuks säte inventuuri nõudmisest koos pärandi vastuvõtmise avaldusega (uus Päs § 137 lg 1). Kuna uue Päs eelnõu varasema teksti kohaselt tuli ka pärandi vastuvõtmiseks notarile avaldus esitada, on siin ilmselt tegemist varasemast tekstist jäänud puudusega¹³⁷. Seetõttu tuleks sõnad „või pärandi vastuvõtmise avaldusega” uue Päs § 137 lõikest 1 välja jätta.

---

¹³⁶ Mahhov (viide 18), lk 289.

¹³⁷ Liin (viide 33), lk 193.

2.2. Pärandi vastuvõtmine tegudega

Saksamaal toimub pärimine ilma pärijapoolse aktiivse tegevuseta. BGB § 1922 lg 1 kohaselt läheb pärand pärandaja surma korral tervikuna pärijale üle. Tegelikult ei olegi pärandit vastu võtta vaja, sest omandamine toimub *eo ipso*. Pärijal on õigus pärandist loobuda ning seega omandamine tagasiulatuvalt välistada. Vastuvõtmisega kaotab pärija õiguse pärandist loobuda ja muutub lõplikuks pärijaks.¹³⁸ Iseenesliku omandamisviisi praktiline eesmärk on säilitada katkematud omandisuhted. See on nii pärandaja võlausaldajate huvides kui ka lõpliku pärija huvides. Kuni loobumistähtaja möödumiseni on pärija omandiõigus pärandvarale hõljuv. See olukord lõpeb pärandi vastuvõtmisega ehk loobumisõiguse kasutamata jätmisega. Pärandi vastuvõtmine on seega nagu omandamise kinnitamine ja loobumisõigusest loobumine.¹³⁹

Saksamaal eelneb kaudne tahteavaldus või kinnitus pärandi vastuvõtmise kohta (*pro herede gestio*) enamasti selgeltväljendatud tahteavaldusele. Eelkõige teenib sellise käitumise pärandi vastuvõtmiseks pidamine pärimisjärgluse selguse eesmärki olles seega otseselt pärandaja võlausaldajate huvides. Määrav on pärija objektiivselt ühetähenduslik käitumine. Mitte iga pärandvarasse puutuva tehingu või toimingu tegemine ei ole vaadeldav pärandi vastuvõtmisena (BGB § 1959). Näiteks ei pruugi pärandi üksikute esemete ja pärandatud asjade müük, samuti mitmed pärandvara eest hoolitsemiseks kasutusele võetud abinõud (avaldus testamenditäitja kutsumiseks, pärandi valitsemiseks või testamendi avalikustamiseks, pankrotiavaldus pärandvara suhtes, isegi ettevõtte või äri edasijuhtimine) veel osutada pärandi vastuvõtmisele. Seevastu näiteks pärandvara kui terviku müük, pärandi jagamise nõue, kaalukate muudatuste tegemine ettevõttes või äris, avaldus pärandi endale saamiseks või paranduse tegemiseks kinnistusraamatusse enda sissekandmiseks omanikuna, pärandiesemete piiramatu käsutamine või pärandihagi esitamine on vastuvõtutoimingud. Üksikjuhtudel võib piiritlemine olla raske.¹⁴⁰

---

¹³⁸ Brox, Hans. Pärimisõigus. 19., ümbertöötatud trükk. Juura, Tallinn 2003, lk 158.

¹³⁹ Lange ja Kuchinke (viide 76), lk 122-123.

¹⁴⁰ Brox (viide 140), lk 159.

Pärandi vastuvõtuavaldusele seadus Saksamaal kindlat vormi ega adressaati ei määra. Vastavalt pärimisjärgluse selguse eesmärgile on selline vastuvõtuavaldus siduv ainult siis, kui see on tehtud pärimismenetluses osalejale (huvitatud isikule) – näiteks pärandaja võlausaldajatele, kaaspärijale või testamenditäitjale.¹⁴¹ Kohtulik vaheleastumine pärimisse toimub vaid siis, kui pärijat pole teada (sel juhul rakendab kohus hoiumeetmeid) või kui pärija soovib piirata oma vastutust pärandaja võlgade eest nõudes üleskutse tegemist võlausaldajatele, pärandvara valitsemist või inventuuri. Erinevalt Rooma ja Austria õigusest on inventuur Saksamaal vaid pärija vastutuse piiramise eeldus, tegelik vastutuse piiramine toimub alles sellele järgneva kohtuliku pärandvara eraldamisega.¹⁴²

Üldjuhul kehtib pärandi vastuvõtuna Saksamaal lihtsalt loobumistähtaja (üldjuhul kuus kuud pärimisõigusest teadasaamisest) möödalaskmine. Seega on seadusandja andnud loobumissüsteemis sellisele tegevusetusele ehk vaikimisele tahteavalduse tähenduse. Kui aga pärijal tegelikult siiski puudus tahe pärandi vastuvõtmiseks, võib ta selle kohtus vaidlustada. Vastuvõtmise olulisem õigusjärelm on loobumisõiguse kaotus. Esialgne pärija muutub lõplikuks ja tema vara sulab pärandvaraga ühte. Pärandi vastuvõtmise järel võib pärija jätkata pärandaja surmaga katkenud õigusvaidlusi ning teha avalduse pärandaja võlausaldajatele endast teadaandmiseks.¹⁴³

Šveitsi õiguse järgi (ZGB § 571) loetakse pärandi vastuvõtmiseks samuti loobumistähtaja möödalaskmine. Kui aga pärima õigustatud isik teeb juba enne seda tegusid, millest võib järeldada tema tahet pärand vastu võtta (*pro herede gestio*), siis tuleb ta lugeda pärandi vastuvõtnuks ja seega kaotab ta ka õiguse pärandist loobumiseks.¹⁴⁴ Seega on ka Šveitsi õiguses mitte üksnes tegevusetusel (loobumistähtaja möödalaskmine), vaid ka tegevusega väljendatud kaudsel tahteavaldusel pärandi omandamise seisukohalt õiguslik tähendus.

---

¹⁴¹ Ebenroth (viide 30), lk 267.

¹⁴² Kropiunig (viide 102), lk 33.

¹⁴³ Ebenroth (viide 30), lk 237-238.

¹⁴⁴ Ferid jt (viide 15), Schweiz, lk 115.

Austrias omandab pärija pärandvara kohtuliku kinnitamisega. Reeglina jääb pärand hoiule eeldatava pärija kätte, vajaduse korral nimetab kohus pärandile hooldaja ja rakendab muid hoiumeetmeid. Igal juhul on lamav pärand alati vähemalt vormiliselt kohtu järelevalve all ja omavoliliselt ei tohi mitte keegi, ka mitte kõige lähemad pärijad seda enda valdusesse võtta. Seega on pärandvara omandamine tegudega Austria pärimisõiguse järgi põhimõtteliselt välistatud.¹⁴⁵

Pärimismenetluse eesmärk on kohtulik pärija kinnitamine. Praktilistel põhjustel seda järgnevatel juhtudel siiski ei tehta:

- 1) Pärandi pankrot. Kui pärand on võlgadega üle koormatud ja pärija ei soovi ilma inventuurita pärandit vastu võtta, toimub pärimismenetluse asemel pankrotimenetlus.
- 2) Kui pärand on võlgadega üle koormatud ja pärija ei soovi ilma inventuurita pärandit vastu võtta, kuid vara vähesuse tõttu ei ole võimalik pankrotimenetlust läbi viia, võib kohus otsustada vara AußStrG §§ 154-155 alusel võlausaldajatele loovutada (varem nimetati ka *iure-crediti Einantwortung*). Pärandvara jagatakse võlausaldajate vahel sarnaselt pankrotimenetlusega nõuete rahuldamise järjekorras. Kohus peab kõigile võlausaldajatele sellest teatama üksnes juhul, kui vara väärtus ületab 4 000 eurot; kui vara väärtus on vähemalt 20 000 eurot, tuleb kokku kutsuda võlausaldajate koosolek.
- 3) Kui pärandvara väärtus on alla 4 000 euro ja pärandi hulka ei kuulu kinnisasju, võib kohus menetluse ära jätta varatuse tõttu; asjaosalise nõudmisel kohus annab volituse vara ülevõtmiseks ja õiguste teostamiseks (AußStrG §§ 153).¹⁴⁶

Pärimismenetlust ei toimu ligi 70 % surmajuhtumite puhul. Kõigist pärimisasjadest rõhuva enamuse moodustavad kolmandas punktis toodud juhud.¹⁴⁷

Itaalia pärimisõigus põhineb vastuvõtusüsteemil, kuid ka siin on CC art 476 alusel võimalik pärandvara vaikimisi vastuvõtmine, kui pärima õigustatud isik valdab pärandvara ja näitab oma tegevusega üles tahet pärandi vastuvõtmiseks või pärija seisundi omandamiseks. Vaikimisi vastuvõtmisel on seega eelduseks subjektiivne

¹⁴⁵ Ferid jt (viide 15), Österreich, lk 91-92.

¹⁴⁶ Sonnleitner (viide 102), lk 121-124.

¹⁴⁷ Ferid jt (viide 15), Österreich, lk 105.

vastuvõtutahe ja sellele vastav objektiivne tegevus. Täpsemad tõlgendamisreeglid vastuvõtutahte tuvastamiseks annavad CC artiklid 477 ja 478, mille kohaselt tähendavad pärandi vastuvõtmist pärandvara hulka kuuluvate esemete kinkimine või müümine või pärandi hulka kuuluvatest õigustest tasu eest kolmanda isiku kasuks loobumine või teise pärima õigustatud isiku kasuks loobumine. Pärandvara vastuvõtmist selliste tegevuste puhul eeldatakse põhimõttel *contra factum protestatio non valet* ehk – pärimisele kutsutul ei ole niisugusel juhul võimalik viidata oma vastuvõtutahte puudumisele ning kohaldamisele ei kuulu art 460 sätted.¹⁴⁸

Pärandvara vastuvõtmist näitavad teod peavad olema tehtud vastuvõtmiseks seadusega ettenähtud või kohtu poolt määratud tähtaja jooksul. CC art 480 järgi aegub pärandvara vastuvõtuõigus kümne aasta jooksul pärandi avanemisest, tingimusega pärija nimetamisel selle tingimuse saabumisest. Selle tähtaja puhul on tegemist aegumistähtajaga (*termine di prescrizione*), mitte välistamistähtajaga (*termine di decadenza*). Siin kuuluvad kohaldamisele ka CC art 2935 jj sätted, mille järgi algab tähtaeg ajast, millest arvates on võimalik õigust maksuma panna. CC art 481 alusel võib iga asjasthuvitatud isik nõuda pärandi vastuvõtmiseks ka lühendatud tähtaja määramist, mille möödumisel kaotab pärima õigustatud isik, kes ei ole pärandvara vastuvõtmiseks tahet avaldanud, õiguse pärandit vastu võtta.¹⁴⁹

Sarnaselt Itaalia õigusele on kaudse tahteavaldusega pärandvara vastuvõtmine üksikasjalikumalt reguleeritud ka näiteks 1. märtsil 2002.a. jõustunud Vene Föderatsiooni tsiviilkoodeksis, mille § 1153 lg 2 järgi loetakse pärandvara vastuvõetuks, kui pärima õigustatud isik on teinud vastuvõtmiseks ettenähtud tähtaja jooksul (kuue kuu jooksul arvates pärandaja surmast) järgmiseid tegusid:

- hakkas pärandvara valdama ja käsutama;
- võttis tarvitusele abinõud pärandvara hoidmiseks ja kaitsmiseks kolmandate isikute eest;
- kandis oma arvel pärandiga seotud kulusid;

---

¹⁴⁸ Ferid jt (viide 15), Italia, lk 74.

¹⁴⁹ Ferid jt (viide 15), Italia, lk 72-73.

- maksis oma arvel pärandaja võlgu või võttis vastu sooritusi pärandaja võlausaldajalt.¹⁵⁰

Läti pärimisõiguse järgi on võimalik pärandvara vastuvõtmiseks tahet avaldada sõnaselgelt või sellise tegevuse kaudu, mida vastavalt asjaoludele üksnes nii võib mõista, et vastav isik ennast vaatleb kui pärijat (CL art 691). CL art 692 täpsustab, et pärandi vastuvõtmise üle ei saa ainult selle põhjal otsustada, et pärima õigustatud isik tunnustab pärandaja viimset tahet ja võtab ette sellise tegevuse, mis on seotud pärandaja matustega või mille eesmärk on pärandi hoidmine, säilitamine või üleskirjutamine. Samuti ei saa pärandi vastuvõtmise üle üksnes seeläbi otsustada, et pärand jääb pärandi avanemise ajal pärandajaga koos ühises majapidamises elanud pärimisele kutsutud isiku valdusse. Kui aga pärandit valdav pärima õigustatud isik ei avalda seaduses või üleskutsemenetluses määratud tähtaja jooksul selgesõnaliselt oma tahet pärandi vastuvõtmise või sellest loobumise kohta, siis eeldatakse, et ta on pärandi vastu võtnud (CL art 694). Seega on pärandit tegelikult valdaval pärijal, vaatamata tähtaja möödalaskmisele, võimalik hiljem tõendada ka vastupidist, s.t seda, et ta ei ole pärandit vastu võtnud. Tähtaja pärandi vastuvõtmiseks võib määrata pärandaja ise oma viimse tahte avalduses. Muudel juhtudel on selleks üks aasta arvates pärandi avanemisest või kohtu poolt määratud lühendatud tähtaeg (CL art 693).¹⁵¹

BES tahteavalduse vormi pärandi vastuvõtuks ette ei kirjutatud, seda võis teha kirjalikult, suuliselt, vaikimisi või vastavate tegudega.¹⁵² Viimaseid tuletati faktidest, mida ei saanud tõlgendada teisiti kui nõusolekut ja tahet pärijaks olla.¹⁵³ TsSE § 787 sätestas: “Tahet pärandit vastu võtta võib avaldada kas sõnaselgelt kirjas või sõnas, või kaudselt niisuguste tegudega, mida teisiti seletada ei saa, kui et tegutseja on pärandi vastu võtnud.” Sellisteks tegudeks loeti eelkõige pärandvara tegelikule valdamisele asumist.

Tsiviilkoodeksi § 551 lg 2 kohaselt loeti pärand vastuvõetuks, kui pärija asus faktiliselt pärandvara valitsema või valdama. Pärija võib pärandvara valdama ja valitsema asuda ka

---

¹⁵⁰ Jakovlev, V. N. Drevnerimskoje i sovremennoe rossiiskoje nasledstvennoje pravo. Retseptsiya prava. Moskva-Voronež 2005.

¹⁵¹ Ferid jt (viide 15), Lettland, lk 50.

¹⁵² Ilus (viide 27), lk 101.

¹⁵³ Melesk (viide 112), lk 135.

esindajate kaudu, näiteks volikirja andmisega teisele pärijale või muule isikule. Pärandvara valitsemise all, millel on vastuvõtu tähendus, tuleb mõista kõiki pärija või tema poolt volitatud isiku toiminguid, mis on teostatud selliselt, nagu seda oleks teinud omanik ise, silmas pidades vara korrashoidu ja normaalset pidamist (näiteks elamu üürile andmist, maksude tasumist, vajaliku remondi tegemist). Valdamine tähendab faktilise võimu teostamist asja üle – pärandvara äraviimist oma korterisse, pärandaja elamusse elama asumist jms. Pärandi vastuvõtmiseks ei loeta selliseid pärija tegusid, mille eesmärgiks on ainult pärandvara alalhoidmine ja ei väljenda pärija otsust pärandi vastuvõtmiseks, näiteks pärandvara alalhoidmise kohustuse endale võtmine, pärandaja matmiseks vahendite väljaandmine jne.¹⁵⁴ Näiteks leidis kohus, et poja poolt pärast ema surma pärandvaraks olnud elamus ruumide kasutamist tuleb vaadelda kui pärandvara kasutama ja valdama asumist TsK § 551 lg 2 mõttes, seega võttis poeg ema pärandi vastu.¹⁵⁵ Samuti loeti kohtuotsuses pärandvara faktilisele valdamisele ja kasutamisele asumisega pärandvara vastuvõtnuks kasuvanemat, kes jäi pärast adopteeritud lapse surma tema majja elama.¹⁵⁶

Pärandi vastuvõtmiseks näeb PäS ette kaks võimalust: pärandvara või selle osa tegelikule valdamisele, kasutamisele ja käsutamisele asumine ning pärandi vastuvõtmise avalduse esitamine. Tavalisem vastuvõtuviis on esimene. Pärandvara tegelikult valdama, kasutama või käsutama asunud pärija, kes ei esita avaldust pärandi vastuvõtmise kohta, loetakse pärandi vastuvõtnuks (PäS § 117 lg 3). Siin näitab isik oma tegudega selget otsust pärima asuda. Seejuures võib pärimisõigus jääda küll ametlikult vormistamata, enamasti ei ole see aga ka vajalik – näiteks kui perekonnaliikmetest pärijad elavad edasi pärandaja korteris ja jätkavad tema majapidamisesemete kasutamist. Teatud juhtudel võib küll olla vajalik pärimisõiguse vormistamine, eeskätt registrisse kantavate esemete ja kinnisasjade puhul, kui pärijad soovivad nendega mingeid tehinguid teha. Selleks tuleb esitada avaldus pärimisõiguse tunnistuse saamiseks, kuna aga pärand on juba enne vastu võetud, ei ole pärimisõiguse vormistamine enam tähtaegadega seotud. Pärandi tegelikku vastuvõtmist

---

¹⁵⁴ Ananjeva, J., Kask, P., Laasik, E. Eesti NSV tsiviilkoodeks. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Eesti Raamat, 1969, lk 584.

¹⁵⁵ Tartu Ringkonnakohtu 13.10.1997.a. tsiviilkolleegiumi otsus nr II-2-211/97

¹⁵⁶ Tartu Ringkonnakohtu 13.04.1998.a. tsiviilkolleegiumi otsus nr II-2-69/98.

näitab näiteks see, kui pärija on asunud tasuma pärandaja poolt maksmata jäänud kommunaalmakse, võtab oma kätte, müüb või kingib pärandajast järele jäänud esemeid jne. Pärija loetakse kogu pärandi vastuvõtnuks, kui ta asub valdama mingitki osa pärandvarast. Kui pärija viib näiteks pärandaja korterist kaasa lauahõbeda, siis on ta kohustatud enda kanda võtma ka pärandaja maksmata võlad.¹⁵⁷

Võimalust pärandi tegudega vastuvõtmiseks on käsitletud ka Riigikohus nii kehtiva pärimisseaduse kui ka Nõukogude ajal Eestis kehtinud pärimisõiguse kohta. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 08.12.2003.a. otsuses (Igor Kossolapovi hagi Irina Jaretsi ja Pavel Jaretsi vastu pärijaks tunnistamiseks ja pärandvara jagamiseks) on kinnitatud, et pärandvara osa suurus, mida pärija valdama asus, ei ole oluline. Pärandaja pojale oli pärast isa surma üle antud mõned isale kuulunud väheväärtuslikud esemed. Poeg ei esitanud notarile avaldust pärandi vastuvõtmiseks, kuid taotles hiljem enda pärimisõiguse tunnistamist ka isa muule varale, sh korterile. Teised pärijad leidsid, et mõnede asjade üleandmine kolmanda isiku kaudu pojale ei tähenda pärandi valdama asumist ega vastuvõtmist. Riigikohus andis siiski õiguse hagejale viidates ka Päs § 121 lõikele 2, mille kohaselt, kui pärija on pärandi vastuvõtmiseks asunud valdama, kasutama või käsutama kas või osa pärandvarast, loetakse, et ta on kogu pärandi vastu võtnud. Riigikohus leidis, et Päs § 117 lg 3 eesmärk on anda võimalus pärida pärandvara või selle osa valdamisele, kasutamisele või käsutamisele asumisega nii pärandajaga koos elanud pärijatele kui ka nendele pärijatele, kes pärandi avanemise hetkel pärandajaga koos ei elanud ega esitanud pärandi vastuvõtmiseks kirjalikku avaldust. Seega võib pärija võtta pärandi vastu ka siis kui asub pärandvara või selle osa valdama näiteks sel viisil, et pärandajaga koos elanud pärija annab talle üle pärandisse kuuluva vara, kuid tema tahe peab pärandvara osa just pärijana vallata olema väljendatud Päs §-s 118 sätestatud tähtaja jooksul. Kuna hageja oli isa vara pärida soovinud ning teinud kostjale pärandi vastuvõtmiseks ettenähtud tähtaja jooksul erinevaid ettepanekuid pärandvara jagamise osas, oli õige ringkonnakohtu järeldus, et hageja on kostjaga suheldes käitunud pärijana. See ei ole oluline, kellele pärija pärandi vastuvõtmise tahet väljendab.¹⁵⁸

---

¹⁵⁷ Silvet ja Mahhov (viide 7), lk 58.

¹⁵⁸ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus nr 3-2-1-141-03.

Riigikohtu 21.02.2003.a. tsiviilkolleegiumi otsuses (Ernst Callase hagi Eesti Vabariigi ja notar M. Kiiveri vastu seadusjärgse pärimisõiguse tunnistuse kehtetuks tunnistamiseks ja tühise tehingu järgi saadu tagastamiseks) käsitleti olukorda, kus pärand avanes 1960.a. Rootsi Kuningriigis ning pärija hakkas seal asuvat pärandvara valdama. Kohus leidis, et sellega läks pärijale üle ka Eestis asuv pärandvara hulka kuuluv ehitise osa ning selle omanik on pärija vaatamata sellele, et ta ei olenud pärandi vastuvõtmiseks avaldust esitanud ning pärimisõiguse tunnistus oli teiste pärijate puudumisel välja antud riigile. Riigikohus rõhutas, et ükski seadus ei kohusta pärijat pärandi vastuvõtmiseks notarile avaldust esitama ega pärimisõigust ametlikult vormistama. Pärimistunnistus on üksnes tõend isiku pärimisõiguse ja selle ulatuse kohta. Pärimistunnistus ei lõpeta ega tekita omandiõigust, vaid sellega tõendatakse õigust, mis pärijal juba olemas on.¹⁵⁹ Sedasama märkis Riigikohus ka 08.02.2006.a. tsiviilkolleegiumi otsuses (A.M hagi I.K, R.M ja T.M vastu pärandvara jagamiseks ning I.K, R.M ja T.M vastuhagi A.M vastu kaasomandi kasutamise korra kindlaksmääramiseks) maa tagastamise nõudeõigusele ebaõigesti välja antud pärimisõiguse tunnistuse kohta, mis oli aluseks maa tagastamisel kaasomandiosade suuruste määramisel: pärimisõiguse tunnistus tõendab üksnes pärimisõigust ning sellega luuakse avalikult usaldatava dokumendi näol eeldus pärimisõiguse (ja seeläbi ka pärijate omandiõiguse) olemasolu kohta, mis on kohtus siiski ümberlükatav, kui see ei vasta tegelikkusele. Seega ei mõjuta pärimistunnistuse olemasolu või puudumine iseenesest pärimisõigust ega selle ulatust. Kui kohus tuvastab pärimisõiguse olemasolu teistsuguses ulatuses, kui see on väljendatud pärimistunnistuses, asendab kohtuotsus pärimistunnistust.¹⁶⁰

Uue pärimisseaduse järgi loetakse pärija pärandi vastuvõtnuks, kui ta seaduses sätestatud tähtaja (kolm kuud pärimisõigusest teadasaamise ajast) jooksul pärandist ei loobu (uus Päs § 118 lg 1). Seega on seadusandja otsustanud uue pärimisseadusega minna vastuvõtusüsteemilt üle loobumissüsteemile ning sarnaselt Saksa ja Šveitsi õigusele saab ka Eestis pärandi vastuvõtmise üle otsustada eelkõige seeläbi, kas pärima õigustatud isik

---

¹⁵⁹ Riigikohtu 21.02.2003.a. tsiviilkolleegiumi otsus 3-2-1-12-03.

¹⁶⁰ Riigikohtu 08.02.2006.a. tsiviilkolleegiumi otsus 3-2-1-121-05.

kasutab loobumisõigust või laseb selleks ettenähtud tähtaja mööda ilma loobumisavaldust tegemata – viimasel juhul tuleb ta lugeda pärandi vastuvõtnuks. Seega tundub, et uue pärimisseaduse kehtivuse ajal langeb küsimus pärandi võimalikust tegudega vastuvõtmisest üldjuhul ära ja pärijate ringi väljaselgitamiseks ei ole enam vaja uurida pärandi vastuvõtmist tõendavaid fakte (eelkõige nende pärima õigustatud isikute, kes pärimismenetluses notari poole pöördunud ei ole, elukohta pärandi avanemise ajal, võimalikku tegevust pärandvara suhtes jms), mida asjaosalise endaga vestlemata on enamasti äärmiselt keeruline ja sageli lausa võimatu kindlaks teha. Sellest küljest muudab loobumissüsteem pärimisasjade lahendamise kindlasti lihtsamaks ja õigemaks. Tulenevalt pärandi tegudega vastuvõtmise võimalusest ei saa Eestis praegu kehtivas vastuvõtusüsteemis pärimisasja lahendav notar, pärimisavalduse esitanud pärijad ega ka muud huvitatud isikud pärijate ringi ja pärandiosade suuruses üsna sageli kindlad olla ka pärast vastuvõtmistähtaja möödumist: kui leidub pärima õigustatud isikuid, kes on vastuvõtuavalduse esitamise tähtajast küll teada saanud, kuid notarile avaldust esitanud ega mingil muul viisil oma tahet selgelt väljendanud ei ole, jääb ikkagi võimalus, et mõni nendest on mingi pärandvarasse kuuluva eseme enda valdusesse võtnud ja saab end seeläbi pärandi vastuvõtnud pärijaks lugeda. Loobumissüsteemis jääb selline ebakindel olukord ja ka selle pinnalt seni tekkida võinud vaidlused juba süsteemi olemuse tõttu ära. Ometi ei saa käesoleva töö autori arvates ka uue pärimisseaduse kehtivuse ajal pärima õigustatud isiku tegevusest pärandvara suhtes siiski päris mööda vaadata. Probleem võib tekkida juhul, kui pärandavara tegelikult valdav ja kasutav pärija on oma tegevusega juba näidanud üles soovi pärijaks jääda, hiljem soovib aga pärandist loobuda. Sarnaselt kehtiva pärimisseadusega ei anna ka uus pärimisseadus vastust küsimustele, missugust tegevust tuleb pidada pärandi vastuvõtmise sooviks ning kas või millistel tingimustel selline pärija pärandist siiski veel loobuda võib. Ilmselt jäävad need küsimused kohtupraktika sisustada, pärandi vastuvõtmise ja loobumise pöördumatuse seisukohast (uus Päs § 116) tuleks allakirjutanu arvates siiski lisada uude pärimisseadusesse sätte selle kohta, et pärima õigustatud isik, kes on oma tegevusega selgelt näidanud üles soovi pärand vastu võtta, ei saa sellest enam loobuda ka juhul, kui loobumistähtaeg ei ole veel möödunud. Sellise sätte olemasolu lisaks pärimissuhetele õiguskindlust ja annaks

huvitatud isikutele võimaluse eeldada, et pärandvara suhtes tegeliku omanikuna käituv pärima õigustatud isik jääb pärijaks ka pärast loobumistähtaaja möödumist.

2.3. Pärandi vastuvõtmise tähtaeg

Eelpooltoodud käsitlusest nähtub, et kuigi loobumis- ja vastuvõtusüsteemid on erinevad, on pärandi vastuvõtmise osas nende vahel väga palju sarnast. Mõlemas süsteemis on pärandi vastuvõtmine võimalik pärijapoolsete praktiliste tegude kaudu. Seepärast on pärijale jäetud võimalus teatud ajavahemiku jooksul ka pärandist loobuda. Vahe on vaid selles, et Eestis ja enamikes teistes vastuvõtusüsteemi maades peab pärija pärandvara omandamiseks vähemalt mingit osagi sellest tegelikult valdama ja kasutama hakkama, loobumissüsteemi kasutatavas maades ei ole selleks aga mitte mingi tegevus vajalik. Sisuliselt toimub ka Austrias enamike pärandite omandamine lihtsalt nende faktilise valduse pärijatele üleminekuga, pärandi tegelikuks üleandmiseks on aga siiski vaja kohtu poolt pärijatele antud volitusi. Seega kaitseb loobumissüsteem võrreldes vastuvõtusüsteemiga eeskätt neid pärima õigustatud isikuid, kelle faktilises valduses pärandvara ei ole.¹⁶¹ Kõiki pärima õigustatud isikuid automaatselt pärijate ringi arvates luuakse paraku üksnes illusioon tegelike pärijate ringi kiirest selgumisest, sest nii loobumis- kui ka vastuvõtusüsteemis on olulised mitte üksnes pärandi avanemine, vaid ka sellest ja pärija õiguste teostamiseks määratud tähtaegadest teadasaamise aeg. Loobumissüsteemi pooldava argumendina esitavad uue pärimisseaduse autorid lisaks eemalviibivate pärijate õiguste kaitsmisele ka pärijate ringi kiiremat selgumist.¹⁶² Seejuures jäetakse aga tähelepanuta, et ka loobumisõigust saab teostada teatud aja jooksul mitte pärandi avanemisest, vaid loobumisõigusest teadasaamisest, millest tulenevalt võib paljude pärijate loobumisõiguse teostamine ja sellega seoses pärijate ringi tegelik selgumine väga pikaks ajaks edasi lükkuda.¹⁶³

---

¹⁶¹ Selle kohta vt näiteks Ammas, Anneli. Uus pärandiseadus kaitseb kaugel elavat sugulast. – Eesti Päevaleht, 19.10.2005.

¹⁶² Pärimisseaduse eelnõu seletuskiri; Riigikogu õiguskomisjoni 13.12.2005 protokoll.

¹⁶³ Riigikogu õiguskomisjoni 13.12.2005 protokoll.

Erinevalt teiste ülalkirjeldatud maade seadustest ei anna Päs juhiks, kui notar pärandi vastuvõtmiseks lühendatud tähtaega ei määra, mingit muud vastuvõtuks ettenähtud ajaperioodi peale üldise keelu pärandi vastuvõtmiseks või sellest loobumiseks, kui pärandi avanemisest on möödunud kümme aastat. BES-i sätted olid siin selles mõttes sarnased, et kui pärandvara tegelikult valdav pärija kohtu poolt määratud tähtaja jooksul vastuvõtutahet ei avaldanud, loeti ta pärandi vastuvõtnuks. Kui aga kohus pärandi avanemise kohta kuulutust ei teinud ja vastuvõtmiseks tähtaega ei määranud, muutus pärandit valdav pärija BES-i järgi lõplikuks pärijaks ühe aasta ja ühe päeva pärast alates pärandi avanemisest. Üldiseks aegumistähtajaks pärandi vastuvõtmisel oli samuti kümme aastat. TsSE esialgse variandi kohaselt pidi selline pärija pärandi omandamiseks olema pärandvara vallanud vähemalt ühe aasta.¹⁶⁴ BES-is seda nõuet ei olnud ja see jäeti välja ka TsSE-st. ENSV tsiviilkoodeks määras pärandi vastuvõtmiseks kuuekuulise tähtaja. Pärandvara valdama asunud pärija loeti selle omanikuks kuue möödumisel pärandi avanemisest, omandamisele anti aga tagasiulatav jõud. Päs-is selline piirang puudub ja tähtaja pikkus sõltub üksnes pärimisasja menetlejast. BES-i kehtivusajal võisid pärandi vastuvõtuks tähtaja määramist nõuda kõik huvitatud isikud – pärijad, legataarid või võlausaldajad.¹⁶⁵ Tulenevalt Päs § 118 lõikest 1 on see nii ka praegu, seega on põhimõtteliselt igal huvitatud isikul õigus pärija väljaselgitamiseks taotleda notarilt pärandi vastuvõtmiseks või sellest loobumiseks lühendatud tähtaja määramist. Seda on tõdenud ka uue pärimisseaduse eelnõu autorid, ometi peetakse kehtivas pärimisseaduses sätestatud tähtaja määramise võimalust eelnõu seletuskirjas kehtiva vastuvõtusüsteemi puuduseks, kuna seetõttu võib pärijate ringi selgumine kuni kümme aastat aega võtta.¹⁶⁶

Võrreldes TsK-s kindlaksmääratud kuuekuulise tähtajaga on Päs-iga kehtestatud tähtaja reguleerimise võimalus kahtlemata positiivne.¹⁶⁷ Samas on asutud ka seisukohale, et Päs §-s 118 sisalduv kümneaastane tähtaeg on pärandi vastuvõtmiseks liiga pikk. Oma olemuselt vastab see (nagu Itaalia ja Läti õiguseski) hagi aegumise tähtajale ja peaks olema ka sellena käsitletav. Pärimisseaduse vastuvõtmise ajal kehtinud tsiviilseadustiku

---

¹⁶⁴ Grünthal (viide 98), lk 214.

¹⁶⁵ Grünthal (viide 98), lk 214.

¹⁶⁶ Pärimisseaduse eelnõu seletuskiri.

¹⁶⁷ Silvet ja Mahhov (viide 7), lk 60.

üldosa seaduse järgi oli üldine hagi aegumise tähtaeg samuti kümme aastat, kehtiva seaduse järgi on see pärimisasjades aga kolmkümmend aastat (TsÜS § 155 lg 1), mistõttu vajab vastuvõtutähtaeg seaduses täpsemat fikseerimist. Kehtiva Päs § 140 järgi saab pahatahtlikelt pärijatelt ka pärast kümne aasta möödumist pärandvara ja selle arvel saadu välja nõuda, millest tulenevalt ei omanda üle kümne aasta hilinenu küll enam pärija seisundit, kuid pärandvara ja selle arvel saadu saab ta ikkagi ilma aegumiseta välja nõuda. Kehtiva seaduse vastuvõtutähtaja ebamäärasus ei tulene vastuvõtusüsteemi olemusest, vaid seaduse kehvast kvaliteedist, mille parandamiseks ei ole ainus võimalus üleminek loobumissüsteemile. U. Liin on avaldanud arvamust, et Eesti ajaloolisi traditsioone ja õigusteadvust arvestades võiks ajavahemik pärandi vastuvõtmiseks vastuvõtusüsteemis olla kuue kuu ja ühe aasta vahel. Notaritele peaks jääma ka võimalus seaduses sätestatud tähtaega lühendada. Tähtaja kulgemine peab algama pärimisele kutsumisest ja selle alusest teadasaamise ajast.¹⁶⁸

Käesoleva töö autor nõustub ülaltoodud seisukohtadega selles osas, et seadusega kehtestatud vastuvõtutähtaja olemasolu ei ole loobumissüsteemile üleminekuks piisav argument, sest analoogne tähtaeg pärandist loobumiseks peab olema ju ka loobumissüsteemis (uue Päs § 119 järgi on see kolm kuud, kusjuures tähtaeg algab hetkest, kui pärija saab teada või peab teada saama pärandaja surmast ja oma pärimisõigusest). Põhimõtteliselt oleks võinud nõustuda ka kehtivasse pärimisseadusesse lühema pärandi vastuvõtu tähtaja sisseviimisega, mis sarnaselt TsSE-ga võiks olla üks aasta ajast, mil pärija pärandi avanemisest teada sai. Üheaastane ajavahemik on piisavalt pikk aeg vastava otsustuse tegemiseks, pealegi jääks ju ka õigus nõuda lühema tähtaja määramist. Mõnes mõttes võib see aidata kaasa pärijate ringi kiiremale selgumisele, sest see vähendaks vajadust pöörduda tähtaja lühendamiseks notari poole. Samas ei leia allakirjutanu, et seadusega lühema tähtaja määramine oleks olnud ilmtingimata vajalik. Käesoleva töö autori pärimisasjade lahendamise praktikast ei ole selgunud, et kümne aasta pikkune vastuvõtutähtaeg asjaosalistele probleeme valmistaks, selle kohta pole leidnud väiteid ka kirjandusest ega kohtupraktikast. Imselt leiavad asjad tegeliku lahenduse siiski läbi hoiumeetmete ja pärandit vastu võtta soovivate pärijate tegevuse.

---

¹⁶⁸ Liin (viide 25), lk 54-55.

Arvestades pärimisõiguse stabiilset iseloomu võib tähtaja lühendamine pärast kümne aasta pikkust seaduse kehtimist kaasa tuua pigem rohkem probleeme. Praktikud märgivad õigesti, et väga paljude inimeste teadvuses eksisteerib endiselt tsiviilkoodeksis kehtinud kuue kuu pikkune vastuvõtutähtaeg.¹⁶⁹ Päs jõustumisega ei tekkinud suuremaid probleeme ilmselt seetõttu, et sellega tähtaega oluliselt pikendati, hoopis vastupidine efekt võib aga tekkida tähtaja lühendamisel, kuna nüüdseks on väga paljude inimeste õigusteadvusesse kinnistunud teadmine kümne aasta pikkusest vastuvõtutähtajast. Selles osas ei ole vaja praktikas näiteid kaugelt otsida, piisab kui meenutada osaliselt siiani kestvat segadust seoses õigusvastaselt võõrandatud maa tagastamise nõudeõiguse pärimise tähtaja lühendamisega.¹⁷⁰ Juhul, kui jääks kehtima senine vastuvõtusüsteem, oleks käesoleva töö autor sellest tulenevalt pidanud mõistlikumaks jätta pärimisseaduses sätestatud vastuvõtutähtaeg kehtima.

Uue pärimisseaduse vastuvõtmisega on seadusandja kehtestanud loobumissüsteemi, mistõttu langeb ära ka küsimus pärandi vastuvõtmise tähtajast ja selle võimaliku muutmise vajalikkusest. Kui kehtiv pärimisseadus sätestab sarnase tähtaja nii pärandi vastuvõtmiseks kui ka pärandist loobumiseks (neile pärima õigustatud isikutele, kes on asunud pärandvara valdama ja kasutama), siis loobumissüsteemil põhinev uus pärimisseadus annab tähtaja üksnes pärandist loobumiseks, mis kehtib kõigile pärima õigustatud isikutele sõltumata sellest, kas nad pärandvara valdavad või mitte. Uue Päs § 119 lg 1 sisalduv kolmekuuline tähtaeg on palju lühem kui senine üldine kümneaastane tähtaeg ja ühe kuu võrra pikem kui kehtiva seaduse järgi notari poolt määratav kõige lühem tähtaeg. Arvestades seda, et meie pärimisasjade lahendamise praktikas ei ole pärandvara valdama asunud pärijate pärandist loobumine seni erilisi probleeme tekitanud (vähemalt ei ole seda praktikas ette tulnud allakirjutanul ning ka käesoleva töö koostamisel ei õnnestunud selliseid olukordi kajastavaid allikaid leida), on raske hinnata, kas loobumiseks ettenähtud kolmekuuline tähtaeg on piisav või mitte. Ilmselt annab sellele vastuse uue pärimisseaduse rakendamisel tekkiv õiguspraktika, pigem võib probleeme tekitada meie rahva õigusteadvusele uudne loobumissüsteem üldiselt, sest

---

¹⁶⁹ Riigikogu õiguskomisjoni 13.12.2005 protokoll.

¹⁷⁰ Selle kohta vt näiteks: Linnus, Triinu. Kuidas leida õigustatud subjekte ja pärijaid. Maaleht 22.06.2004.

pärima õigustatud isikud ei pruugi loobumisavalduse esitamise vajalikkusest arugi saada – hoolimata sellest, et kehtiva pärimisseaduse kohaselt võib pärandavar valdava, kasutava ja käsutava pärija, kes tähtaja ilma loobumisavaldust esitamata mööda laseb, ka praegu pärandi vastuvõtnuks lugeda, eksisteerib käesoleva töö autori arvates inimeste seas pigem teadmine, et pärandi vastuvõtmine seisneb siiski üksnes aktiivses tegevuses, milleks on notarile avalduse esitamine või suurema väärtusega pärandiesemete käsutamine. Arvestades, et viimase all mõistetakse tavaliselt mingit registrisse kantud vara või kontodel olevaid rahasummasid ja väärtpabereid, mille käsutamine on ilma pärimismenetlust tegemata takistatud, taandubki arusaam pärandi vastuvõtmisest sageli notarile avalduse esitamisele.

Loobumissüsteemi pooldajad on toonud ühe uuele süsteemile ülemineku põhjendusena välja selle, et meil senikehtivas vastuvõtusüsteemis on pärima õigustatud isikutel aega kümme aastat otsustada, kas võtta pärandvara vastu või mitte, millest tulenevalt võtab väga palju aega pärijate ringi selgumine ja ohtu satuvad nii pärandvara säilimine kui ka kolmandate isikute (näiteks võlausaldajate huvid).¹⁷¹ Käesoleva töö koostaja ei saa sellise seisukohaga nõustuda, sest pärandi vastuvõtmiseks või loobumiseks lühendatud tähtaja määramise nõudmist muude huvitatud isikute poolt ei välista ka kehtiv pärimisseadus. Probleemi lahendamiseks ei oleks olnud vaja üle minna loobumissüsteemile, vaid muuta üksnes kehtiva seaduse rakendamise praktikat, mille kohaselt on pärandi vastuvõtmiseks lühendatud tähtaja määramist peaaegu eranditult taotlenud pärima õigustatud isikud; muud huvitatud isikud seevastu ootavad pärimisjärgluse selgumist ilmselt teadmata, et põhimõtteliselt on ka neil õigus lühendatud tähtaja määramist taotleda. Muidugi oleks võinud pärimisseadust ka täiendada sättega selle kohta et pärandi vastuvõtmiseks võivad lühendatud tähtaja määramist taotleda mitte üksnes pärima õigustatud, vaid ka kõik muud huvitatud isikud. Siit nähtub veelkord, et tegelikult ei ole vajalik kardinaalselt muuta kehtivat pärimissüsteemi ega kehtiva seaduse põhimõtteid. Riigikogu põhiseaduskomisjoni esimees Väino Linde on avaldanud arvamust uue perekonnaseaduse eelnõu kohta, et „abikaasade ühisvara sätete muutmine varalahususe põhimõtteks on eelkõige poliitiline otsustus, mitte juriidiline lahendus. Seaduse edaspidine rakendamine

---

¹⁷¹ Volens, Urmas. Pärimisest aastal 2008, hüüumärkideta – Postimees 14.01.2008.

sellest suurt ei võida, küll on aga juba praegu parasjagu segadust külvatud.”¹⁷² Kuigi ülaltsiteeritud arvamusavaldus on antud perekonnaseaduse eelnõu kohta, sobib see käesoleva töö autori arvates pärimissüsteemi ja -tähtaegade muutmise osas samavõrd ka uue pärimisseaduse kohta. Samalaadseid arvamusi avaldati ka pärimisseaduse eelnõu menetlemise käigus.¹⁷³

---

¹⁷² Linde, Väino. Armastuse või segaduse eelnõu? – Postimees, 24.09.2007.

¹⁷³ Riigikogu 11.01.2006 istungi stenogramm Pärimisseaduse eelnõu (761 SE) esimene lugemine; Riigikogu 12.09.2007 istungi stenogramm. Pärimisseaduse eelnõu (56 SE) esimene lugemine.

3. Pärandist loobumine ja pärandi „vaikimisi” omandamine

3.1. Loobumine ja selle tagajärjed

Roomas ei saanud perekonnapea võimu alla kuulunud pärijad vanima *ius civile* järgi pärandist loobuda, neid nimetati paratamatuteks pärijateks (*sui et necessarij heredes*).¹⁷⁴ Nüüdisaegsetes õigussüsteemides on pärimine siiski üldjuhul vabatahtlik, sellepärast võib pärija pärandi vastu võtta või sellest loobuda. Vältimaks vara peremeheetuks jäämist ei ole ainult riik seadusjärgse pärijana õigustatud pärandist loobuma, kui muid pärijaid ei ole või kui nad kõik on loobunud. Kui riigile on pärandvara jäetud aga testamendiga, võib ta loobuda testamendijärgsest pärimisest ja selle asemel pärida seaduse järgi. See on oluline selles mõttes, et riik ei vastuta pärandaja võlgade eest rohkem kui pärandvara maksumuse ulatuses. Sarnaselt on see reguleeritud nii loobumis- kui ka vastuvõtusüsteemis.¹⁷⁵

Pärandi vastuvõtmata jätmine on vastuvõtusüsteemis pärandi vastuvõtmise kõrval teine subjektiivse pärimisõiguse teostamise viis. Selle all mõeldakse olukorda, kus pärija seadusega ettenähtud vormis ja tähtaja jooksul ei avalda oma tahet, millest oleks järeldunud soov pärandvara vastuvõtmiseks. Pärandi vastuvõtmata jätnud või pärandist loobunud pärija suhtes saabub alati üks ja seesama tagajärg – pärimisõigussuhte lõppemine tema õigustatud subjektide ringist väljalangemise tõttu ilma pärandaja õigusjärglaseks muutumiseta.¹⁷⁶

Loobumissüsteemiga riikides seostab seadus pärima õigustatud isiku tegevusetuse ehk vaikimise reeglina pärandi vastuvõtutahtega. Saksamaal reguleerib seda BGB § 1943, mille kohaselt ei saa pärast loobumiseks ettenähtud tähtaja möödalaskmist pärandist enam loobuda ning pärand loetakse vastuvõetuks. Analoogne regulatsioon on ka Šveitsi

---

¹⁷⁴ Ilus ja Kask (viide 26), lk 192.

¹⁷⁵ Hetmeier (viide 34), lk 50.

¹⁷⁶ Laasik (viide 50), lk 468.

seaduses: loobumistähtaja möödalaskmine loetakse pärandi tingimusteta vastuvõtmiseks (ZGB § 571 lg 1).

Vastavalt Saksa pärimissüsteemi olemusele on pärandi mittevastuvõtmine seal mõeldav vaid loobumisenä. BGB § 1942 lg 1 järgi võib iga pärija pärast pärandi avanemist sellest loobuda. See võimaldab pärijatel kaitsta end soovimatu, ebaselge või võlgadega ülekoormatud pärandi eest. Loobumisõigus kuulub pärijale sõltumata tema pärimisele kutsumise alusest ning seda ei saa välistada ka pärandaja viimse tahte avaldusega. Loobumisõigus on seega esialgse pärija seisukohalt tähtajaline ja pärija seisundiga lahutamatu seotud pädevus loobuda oma õiguslikust seisundist. See on loobutav, aga mitte üleantav ja seda ei saa kellelegi teisele oma nimel teostamiseks üle anda.¹⁷⁷ Pärandi vastuvõtmine ja loobumine on pärimisregulatsiooni põhialused. Sellepärast on need kui tahteavaldused tagasivõetamatud, neid ei saa hiljem ära muuta. BGB järgi saa loobuda tingimusega, et pärand läheks üle kindlale kolmandale isikule. Loobuda ei saa ka enne pärandi avanemist, samuti ei saa siis veel pärandit vastu võtta. Sellistel avaldustel ei ole õiguslikku jõudu.¹⁷⁸

Šveitsis on pärandist loobumise tähtaja pikkuseks seadusega määratud kolm kuud arvates pärandi avanemisest teadasaamise ajast, viimse tahte avalduse alusel nimetatud pärijatele ei alga see siiski mitte enne kui neile on pärimisasja lahendava asutuse poolt pärijaks määramisest ametlikult teatatud (ZGB art 567). Pärandi inventuuri määramise korral algab loobumistähtaeg inventuuri määramisest teatamise ajast (ZGB art 568). Kui pärima kutsutud isik sureb ja pole jõudnud veel loobumise üle otsustada, algab loobumise tähtaeg tema pärijate jaoks tema surmast teadasaamise ajast (ZGB art 569 lg 2). Pärandist loobumise korral läheb loobumise õigus üle loobuja pärijatele, kelle jaoks algab tähtaeg loobumisest teadasaamise ajast (ZGB art 569 lg 3). Kui aga pärija soovib loobuda järgneva pärija kasuks (pärija võib nõuda, et enne pärandi likvideerimist küsitakse järgnevalt pärijalt, kas see soovib pärandit vastu võtta), peab see oma vastuvõtusoovi ühe kuu jooksul talle sellest ametlikult teatamisest sõnaselgelt avaldama, vastasel juhul

---

¹⁷⁷ Lange ja Kuchinke (viide 76), lk 122-123.

¹⁷⁸ Lange ja Kuchinke (viide 76), lk 118-119.

loetakse ta loobunuks. Selles osas kehtib Šveitsi õiguses erandina pärandi vastuvõtusüsteem. Kui kõik seadusjärgsed pärijad üksteise järel loobuvad, läheb pärandvara ZGB art 573 alusel likvideerimiseks konkursiametile, s.t riigile.¹⁷⁹

Kuna Itaalia õiguse kohaselt on võimalik pärandvara omandada üksnes vastuvõtmisega, ei tähenda pärandist loobumine CC järgi mitte pärandvara äraandmist (loovutamist), vaid pärandi vastuvõtmise õigusest loobumist. Loobumine ei ole sama, mis pärandi vastuvõtmise õiguse kaotus – viimane on lõplik, loobumine aga CC art 525 eelduste olemasolul tühistatav. Nimelt sätestab CC art 525, et seni kuni loobuja õigus vastuvõtmiseks ei ole aegunud, võib ta hiljem siiski veel vastu võtta, kui pärandit ei ole vahepeal teiste pärimisele kutsutute poolt omandatud, kahjustama seejuures kolmandate isikute õigusi pärandi esemetele. Loobumine on ühepoolne vorminõudega seotud tahteavaldus, mis tuleb CC art 519 järgi esitada notarile või kohtule ning ei tohi olla seotud tähtaja ega tingimusega. Nagu pärandi vastuvõtminegi, ulatub ka loobumine CC art 521 järgi tagasi pärandi avanemise ajani, seega vaadeldakse loobujat kui algusest peale mitte pärimisele kutsutut. Kui kõrvalseisja võib ta siiski nõuda endale singulaarseid pärimisõiguslikke käsutusi nagu kinked ja annakud. Ei ole võimalik seaduse või testamendi alusel pärimisest loobuda ja vastu võtta sundosa. Loobumise korral astuvad seadusjärgsel pärimisel loobuja asemele: esindusõiguse alusel pärimisele kutsutud, loobujaga kokkukäivad kaaspärijad; see kes oleks pärinud, kui loobujat poleks olemas olnud. Testamendijärgsel pärimisel pärivad loobuja asemel asepärijad (*sostituti*), kui need on määratud; pärimisõiguse järgi järgmises järjekorras tulevad; juurdekasuõiguse järgi pärijad; seadusjärgse pärijad. Tasu eest loobumist või kellegi konkreetse soodustatud isiku kasuks loobumist loetakse Itaalia õiguses aga hoopis pärandi vastuvõtmiseks.¹⁸⁰

Pärandist loobumise toimet reguleerib Läti õiguses CL art 689. Selle kohaselt ei ole mitte keegi kohustatud pärandit vastu võtma, vaid igalüks võib selle omal äranägemisel vastu võtta või sellest loobuda. Üksnes lepingujärgne pärija ei saa pärandi vastuvõtmisest loobuda, välja arvatud juhul kui ta on juba eelnevalt pärimislepingus selle võimaluse

---

¹⁷⁹ Ferid jt (viide 15), Schweiz, lk 115-116; Tuor (viide 78), lk 516-517.

¹⁸⁰ Ferid jt (viide 15), Italia, lk 78.

endale jätanud. Kui pärima õigustatud isik ei avalda oma soovi pärandvara vastuvõtmiseks, sellisel juhul ta CL art 688 mõtte järgi pärandvara ei omanda ega vastutata pärandaja võlgade eest. Pärija, kelle otseses valduses pärandvara ei ole, ei pea loobumist seega avaldama, vaid seda saab järeldada tegevusetusest – loobuda saab nii selgelt väljendatud tahteavalduse kui ka vaikimise läbi (CL art 776). Pärandist loobumine on seotud samad tähtaegadega, mis on määratud pärandi vastuvõtmisekski, s.t kas pärandaja poolt määratud tähtaeg, kohtu poolt määratud lühendatud tähtaeg (vähemalt kolm kuud üleskutse tegemisest) või üks aasta arvates pärandi avanemisest või sellest teadsaamisest (CL art 693). Selguse saamiseks võivad üleskutsemenetluse läbiviimist nõuda ka pärandaja võlausaldajad ja annakusaajad. Kui pärima õigustatud isik sellisel juhul kohtu poolt määratud tähtaja jooksul pärandist ei loobu, loetakse ta CL art 697 järgi pärandi vastuvõtnuks. Kui tahteavalduse esitamist nõuavad aga need, kellele langeb õigus pärida esimesena kutsutud pärija loobumise korral (näiteks asepärija või järelpärija) ja viimane kohtu poolt määratud tähtaja jooksul oma tahet ei avalda, eeldatakse et ta on pärandist loobunud (CL art 698). Pärandist loobunu asemele astuvad seaduse alusel lähemad kutsutud pärijad (CL art 782). Kui aga keegi mitmest kaaspärijast ei saa või ei soovi mingil põhjusel pärida, läheb tema vabaksjäänud pärandiosa juurdekasvuõiguse alusel üle teistele kaaspärijatele. Juurdekasvuõigust ei kasutata, kui väljalangenud pärijal on asepärija või kui ta alles pärast pärimisele kutsumist sureb ja tema õigus läheb üle tema pärijale (CL art 830).¹⁸¹

Saksamaal tuleb loobumisavaldus teha pärimiskohtule. See peab olema koostatud pärimiskohtus või siis ametlikult tõestatud.¹⁸² Teovõimetu pärija eest peab avalduse tegema seaduslik esindaja, sh eestkostja, ta võib seda teha ka piiratud teovõimega isiku asemel. Enamasti on pärandid positiivse suurusega, võlgadega ülekoormatuse puhul võib lõplik pärija seadust täpselt järgides enam-vähem puhtalt välja tulla. Seepärast ei ole eestkostekohtu nõusolek nõutav pärandi vastuvõtmise puhul. Loobumine ei ole seevastu mitte ainult õiguslikult, vaid enamasti ka majanduslikult kahjulik, seepärast vajab iga seaduslik esindaja, nii vanem kui ka eestkostja, pärandist loobumisel eestkostekohtu

---

¹⁸¹ Ferid jt (viide 15), Lettland, lk 50-51.

¹⁸² Ebenroth (viide 30), lk 232.

nõusolekut. Vaid ühel juhul ei ole selline nõusolek nõutav: kui üks vanematest oli kutsutud pärijaks ja kui laps saab pärijaks tema loobumise tõttu, ei ole ka lapse eest loobumiseks vaja eestkostekohtu nõusolekut. BGB lähtub siin sellest, et niisugusel juhul ei saa pärand lapsele nagunii mingit kasu tuua.¹⁸³ Eesti perekonnaseadus (PkS)¹⁸⁴ sellist mõõndust ei tee. PkS § 99 lg 1 p 6 kohaselt ei või eestkostja eestkostetasutuse eelneva nõusolekuta loobuda eestkostetava nimel pärandi vastuvõtmisest. See säte kehtib ka vanemate ja laste suhtes (PkS § 99 lg 3). Austrias tohivad eestkostjad eestkostetava nimel pärandist loobuda vaid kohtu nõusolekul.¹⁸⁵

Austria pärimisõiguses nimetatakse kohtule tehtud pärandist loobumise avaldust ka negatiivseks pärimisavalduseks. See on pärimismenetluse toiming. Loobuda saab ainult pärast pärandi avanemist ja kuni pärija kohtuliku kinnitamiseni (pärast seda saab loobuda vaid nõudest pärandvara valdaja vastu). Asepärija ja seadusjärgne pärija saavad loobuda ka enne testamendijärgset pärijat. Pärand loetakse loobujale mitte ülelāinuks ja seega õigus pärida läheb pärast pärandaja surma kohe järgmisena pärima õigustatud isikule, s.h ka järelpärijale. Pärast pärija kinnitamist ei saa pärandi omandanud pärija enam loobuda, kuid loobuda saab veel see õigustatud isik, kes pärimismenetluses ei osalenudki – näiteks kui vastav testament leiti hoopis hiljem.¹⁸⁶

Austrias on loobumine üldjuhul siduv ka loobuja alanejatele, kui nad pole asepärijad. Võimalik on siiski loobuda ka ainult enda nimel, see tuleb aga loobumisavalduses selgelt ära märkida.¹⁸⁷ Eestis seevastu loobub pärija pärandvarast vaid enda nimel ja tema õigus läheb Päs § 123 lg 1 alusel üle isikule, kes oleks pärinud siis, kui loobunu oleks surnud enne pärandi avanemist.¹⁸⁸

Ka Eestis ei saa pärija määrata, kelle kasuks ta konkreetselt loobub, sest selle paneb paika pärimisjärjekord. Kui loobuja on seda siiski märkinud, tuleb kogu loobumine kui

---

¹⁸³ Lange ja Kuchinke (viide 76), lk 119-120.

¹⁸⁴ Perekonnaseadus. Vastu võetud 12.10.1994. RT I 1994, 75, 1326; RT I 2006, 14, 111.

¹⁸⁵ Ferid jt (viide 15), Österreich, lk 94.

¹⁸⁶ Ehrenzweig (viide 48), lk 49.

¹⁸⁷ Ehrenzweig (viide 48), lk 49.

¹⁸⁸ Mahhov (viide 18), lk 290.

tingimuslik lugeda kehtetuks ja pärimisele õigustatud isikul on võimalik uuesti otsustada, kas ta tõesti loobub või mitte. Kui aga loobuja viitab küll loobumisele kellegi kasuks, kuid tollele oleks õigus loobuja asemele astuda niikuinii, ei ole tegemist tingimusega, vaid pigem tekkiva olukorra kirjeldamisega ning loobumine peaks jääma jõusse.¹⁸⁹ Selline kord on erinev TsK §-s 555 sätestatud, mis võimaldas pärandist loobuda ühe või mitme isiku kasuks seadus- või testamendijärgsete pärijate hulgast või ka riigi või mõne organisatsiooni, s.t juriidilise isiku kasuks.¹⁹⁰ Esmapilgul võib see tunduda piirav, tegelikult aga välistab võimaluse varjata tehingut, mida sihitud loobumine tavaliselt tegelikult olekski.¹⁹¹

Nõukogude pärimisõiguses võis pärija poolt pärandi mittevastuvõtmine seisneda tegevusetuses, kus pärija ei avalda pärandi vastuvõtmiseks ettenähtud tähtaja jooksul üles oma tahet pärandvara omandamiseks. See on passiivne pärandist loobumine ehk pärandi mittevastuvõtmine kitsamas tähenduses. Arusaamatuste ja ebaselguste ärahoidmiseks teiste pärijatega ja pärandaja võlausaldajatega võis pärija ametlikult avaldada, et ta ei soovi pärandit vastu võtta.¹⁹² Teiselt poolt võis pärandi mittevastuvõtmine seisneda ka aktiivses tegevuses, mida nimetatakse pärandist loobumiseks. Pärandist loobumine oli samuti ühepoolne tahteavaldus, millega avaldatakse otseselt pärandist ilmajäämise soovi. Selleks on pärijal või tema esindajal vaja seaduses ettenähtud tähtaja jooksul (kuus kuud pärandi avanemisest) esitada notarile avaldus.¹⁹³

Kui pärandit saab Eestis vastu võtta nii praktilise tegutsemise kui ka avalduse esitamisega, siis pärandist loobuda võib ainult notariaalselt tõestatud avalduse esitamisega. Pärimiseks õigustatud isikul on lubatud pärandist loobuda, milleks tuleb analoogselt pärandi vastuvõtmisega esitada avaldus pärandi avanemise koha notarile.¹⁹⁴ Sarnaselt teiste käesolevas töös käsitletud õiguskordadega on ka pärimisseaduse järgi pärandist loobumise korral pärima õigustatud see isik, kes oleks pärinud siis, kui

---

¹⁸⁹ Silvet ja Mahhov (viide 7), lk 66.

¹⁹⁰ Laasik (viide 50), lk 466.

¹⁹¹ Mahhov (viide 18), lk 290.

¹⁹² Plutus (viide 90), lk 62.

¹⁹³ Ananjeva jt (viide 154), lk 586.

¹⁹⁴ Silvet ja Mahhov (viide 7), lk 67.

pärändist loobunu oleks surnud enne pärandi avanemist (PäS § 123 lg 1). Küllap sellepärast ongi pärändist loobumise avalduse esitamist nimetatud „pärimisõiguslikuks enesetapuks”.¹⁹⁵ Pärändist loobumise avalduse esitamise tähtjad ja tingimused PäS järgi on samasugused nagu pärandi vastuvõtmise korralgi. Ka loobuda võib pärandi avanemisest kümne aasta või notari poolt määratud lühendatud tähtaja jooksul ning kehtestatud tähtaega saab pikendada.¹⁹⁶

Uue pärimisseaduse järgi toimub pärändist loobumine sarnaselt kehtivale korrale. Loobumiseks tuleb esitada notarile seaduses sätestatud tähtaja jooksul (kolm kuud arvates hetkest, kui pärija saab teada või peab teada saama pärandaja surmast ja oma pärimisõigusest) avaldus, mille notar tõestab (uus PäS § 118 lg 4). Avalduse loobumiseks võib tõestada iga notar, kes edastab selle pärimismenetlust läbiviivale notarile (uus PäS § 165 lg 5). Ka uue pärimisseaduse kohaselt peab notari ametitoimingute tegemise korra pärimisasjade lahendamiseks kehtestama justiitsminister (uus PäS § 165 lg 6). Jääb vaid loota, et selles reguleeritakse pärimismenetlust senise korraga võrreldes põhjalikumalt ning pärimisasjade lahendamisel ei peaks sarnaselt käesolevale ajale enam lähtuma paljuski üksnes rakenduspraktikast.

Saksamaal on pärändist loobumise õigus üldjuhul piiratud kuue nädalaga, erandjuhtudel aga kuue kuuga, kusjuures tähtaeg algab pärimise õigustatud isiku jaoks pärandi avanemisest ja pärimise alusest teadasaamise ajast. Kuna loobumistähtaja algus sõltub pärija teadmisest pärandi avanemise ja pärimisele kutsumise aluse kohta, ei saa pärandaja võlausaldaja enamasti teada, millal pärija on selle tähtaja mööda lasknud ja seega lõplikult pärijaks saanud. Loobumistähtaeg ei alga enne pärandi avanemist ja enne pärija sündi. Pärija peab teadma, et pärandaja on surnud ja et tema on saanud pärijaks ja ka seda, millisel alusel ta on pärimisele kutsutud. Pärija teadmine pärandaja surmast tavaliselt probleeme ei tekita, raskem on kindlaks teha tema teadmist pärimise alusest. Võrreldes võlausaldajatega annab seadus siin eelise pärija huvidele.¹⁹⁷ Viimse tahte kohasel pärimisel ei hakka loobumistähtaeg jooksma mingil juhul enne korralduste

---

¹⁹⁵ Liin (viide 33), lk 194.

¹⁹⁶ Silvet ja Mahhov (viide 7), lk 67.

¹⁹⁷ Lange ja Kuchinke (viide 76), lk 115.

avalikustamist; otsustav on pärija teadmine testamendi avalikustamisest. Kuuenädalaline tähtaeg peab pärijale andma võimaluse saada infot pärandvara koosseisu kohta ning jõuda otsusele pärandi vastuvõtmise või loobumise osas. Seadus pikendab loobumistähtaega vaid kahel erandjuhul. BGB § 1944 lg 3 kehtestab kuuekuulise tähtaja, kui pärandaja ainus viimane elukoht oli välismaal või kui pärija viibis loobumistähtaja kulgemise algul välismaal.¹⁹⁸ BGB § 1952 lg 2 pikendab loobumistähtaja transmissiooni korral. Kui pärija ei jõudnud enne oma surma pärandit vastu võtta või kui loobumistähtaeg polnud veel möödunud, võivad tema pärijad esimesest pärandist loobuda sama tähtaja jooksul, mis neil on teisest pärandist loobumiseks. Seega on loobumisõigus pärandatav. Sellega tagatakse uuele pärijale täielik järelemõtlemisaeg, sest esimene pärand on teise koostisosa ja sellest loobumise küsimus määrab sageli ka teise vastuvõtmise või loobumise.¹⁹⁹

Hoolimata selgelt kehtestatud loobumise tähtajast võib lõpliku pärija selgumine Saksamaal ometi pikaks ajaks edasi lükkuda. Lisaks seaduses ettenähtud loobumistähtaja möödalaskestamise vaidlustamise võimalusele võivad seda eelkõige põhjustada pärijate järjestikused loobumised, sest iga loobumise järel läheb pärand lähemale õigustatud pärijale ja iga uue loobumisega järjest kaugemale sugulasele. Et igal loobumisel on seaduse järgi pärimisjärgluse astumisele tagasiulatuv mõju, muutub pärandaja võlausaldajate kaitse iga uue loobumisega halvemaks, sest lõpliku pärija selgumine lükkub üha edasi. Võlausaldajate huvi nõuab ikkagi pärimisjärgluse täielikku selgust, sest ainult pärija vastutab pärandaja võlgade eest. Annaku või sundosa või pärandaja korraldusega antud soodustuse omandamine seda huvi ei riiva, seepärast ei vaja nende omandamine niivõrd kiiret selgust.²⁰⁰

Tundub, et pärijate huve silmas pidades pole seadusandja Saksamaal kuigivõrd pööranud tähelepanu võlausaldajatele, kes peavad sellistel juhtudel väga pikka aega lõpliku pärija selgumist ning veelgi kauem oma nõuete rahuldamist ootama. Loobumissüsteemi puhul võib lõpliku pärija selgumine võtta seega väga palju aega. See kahjustab oluliselt võlausaldajate huve, kuna teineteisele järgnevatel perioodilistel loobumiste kestel pole neil

---

¹⁹⁸ Bielefeld (viide 16), lk 233.

¹⁹⁹ Ebenroth (viide 30), lk 232.

²⁰⁰ Lange ja Kuchinke (viide 76), lk 111-112.

kellegi vastu oma nõudeid esitada, eriti veel siis, kui pärijad loobumisega ei kiirusta. Nii võivad pärandaja võlausaldajad üksnes sellise pärimisregulatsiooni tõttu kanda olulisi kahjusid, hoolimata sellest, et tegelikkuses on materiaalsed vahendid nende nõuete rahuldamiseks olemas. Pärandi iseeneslik omandamine võib küll pealtnäha tunduda lihtsam kui selle vastuvõtmine pärimisavalduse alusel, kuid ometi jääb mulje, et sellises süsteemis ei pruugigi alati tekkida selget ülevaadet konkreetsete asjade, õiguste ja kohustuste omanikest. Ka see on käesoleva töö autori arvates ka üks põhjused, miks vastuvõtusüsteem on lihtsam ja otstarbekam kui loobumissüsteem.

3.2. Loobumise mõju pärija võlausaldajatele

Praktikas loobutakse enamasti võlgadega ülekoormatud päranditest. Mõnikord soovitakse loobumisega vabaneda pärandiasjade korraldamise või pärandvara likvideerimise vaevast. Igal juhul on loobumine pärija vaba otsustuse küsimus. Kui pärija ise on võlgadega üle koormatud, ei ole ta kohustatud pärandit vastu võtma. Sest seni kuni pärandist veel loobuda saab, ei vastuta pärija sellega tema enda võlausaldajate ees. Saksa pankrotiseaduse järgi on pärandi vastuvõtmine või sellest loobumine pankrotivõlgniku ja mitte pankrotihalduri asi, ükskõik kas pärand läks pankrotivõlgnikule enne või pärast pankrotimenetluse algust.²⁰¹ Pärija seisund põhineb suurel arvul põlvnemis- ja abielualastel seostel; pärandi vastuvõtmise ja loobumise puhul ei ole sugugi määravad ainult majanduslikud põhjused. Seepärast jätab BGB otsustamisõiguse ainult pärima kutsututele. Välistatud on loobumise vaidlustamine pärija võlausaldajate poolt, nii saab võlgnik pärandist loobumisega jätta pärandvara perekonnale ja tema võlausaldajatele ei jää väljavaateid selle arvelt oma nõudeid rahuldada.²⁰²

Läti tsiviilseadustiku art 775 järgi on igapähele, kes võib oma vara vabalt käsutada, õigus ka pärandist loobuda, vaatamata sellele, kas ta on pärima kutsutud seaduse või testamendi

---

²⁰¹ Ebenroth (viide 30), lk 230-231.

²⁰² Lange ja Kuchinke (viide 76), lk 118-119.

alusel. Siit võib järeldada, et loobuja võlausaldajad ei saa pärandist loobumist keelata ega taotleda loobunud pärandvara arvel oma nõuete rahuldamist.

BES § 2776 järgi võis igäüks, kes võib oma vara üle vabalt korraldusi teha, pärandist loobuda. Seaduses ei olnud normi, mis oleks piiranud võlgnikust pärija õigust loobuda. Võlausaldajate õigust loobumist vaidlustada võis tuletada tsiviilprotsessiseadusest (§ 1899), kuid ilma materiaalõiguse normita on selle teostamine praktikas väga raske. Sellepärast peeti oluliseks, et vastav norm seadusesse sisse viidaks (TsSE 1936.a. redaktsioonis oli see olemas – § 754 andis õiguse pärandist loobumist kuue kuu jooksul vaidlustada).²⁰³

Pärimisseaduse järgi piiratakse võlgniku õigust pärandist loobuda. Nimelt võib võlausaldaja Päs § 125 alusel nõuda, et pärandist loobunu need võlad, mida ei saa loobunu varast tasuda, tasutakse temal õiguse järgi saada olevast pärandiosast. Võlgade rahuldamisest järele jäänud pärandiosa läheb üle pärijatele, kes pärivad pärandi loobunu asemel.²⁰⁴ Siiski ei tulene nimetatud sättest seda, kas see õigus on võlausaldajatel ka juhul, kui pärija ei loobu pärandvarast, kuid ei võta seda ka vastu. Kuna õiguslikud tagajärjed on nende käitumisviiside puhul erinevad, Päs § 125 räägib aga sõnaselgelt üksnes loobumisest, tuleb asuda pigem seisukohale, et pärandi mittevastuvõtmisel ei ole potentsiaalse pärija võlausaldajatel ka võimalust pärandvara arvel oma nõudeid rahuldada. Nimetatud küsimus langeb ära uue pärimisseaduse jõustumisega, sest loobumissüsteemis ei saa enam eristada pärandist loobumist ja pärandi mittevastuvõtmist. Sarnaselt kehtiva seadusega reguleerib võlausaldaja õigusi pärandist loobumise korral uue Päs § 126, mis vastab oma sisult Päs §-le 125. Pärima õigustatud isiku pankroti korral on võlausaldajate õigused siiski tagatud mõlemal juhul ka praegu, sest vastavalt pankrotiseaduse²⁰⁵ § 120 otsustab pankrotis võlgniku nimel pärandi või annaku vastuvõtmise või sellest loobumise haldur. Sama kehtib, kui võlgnik saab pärandi või

---

²⁰³ Pärkma, Harri. Üks vajalikke kitsendusi pärandist loobumise õiguse juurde. Üliõpilasleht 1938, nr 1, lk 27-29.

²⁰⁴ Mahhov (viide 18), lk 290-291.

²⁰⁵ Pankrotiseadus. Vastu võetud 22.01.2003. RT I 2003, 17, 95; 2007, 67, 413.

annaku enne pankroti väljakuulutamist, kuid ei ole pankroti väljakuulutamise ajaks pärandit või annakut vastu võtnud ega sellest loobunud.

Austrias võivad pärija võlausaldajad nõuda enne kohtuotsuse tegemist pärandvarasse kuuluvate kinnis- ja vallasasjade ning pärimisõiguse käsutamise keelamist. Kui pärima õigustatud isik aga kohtule pärimisavaldust ei esita, pole tema võlausaldajatel mingeid võimalusi pärandvara arvel oma nõuete rahuldamiseks.²⁰⁶

Siit järeldub, et Eestis on pärija võlausaldajate huvid loobumise korral tunduvalt paremini kaitstud kui Austrias ja Saksamaal. Kui Eesti pärimisseadus annab võlausaldajatele õiguse nõuda võlgade tasumist ka loobunud pärandiosa arvel, siis Saksamaal ja Austrias neil sellist võimalust ei ole ja pärija võib (vähemalt seadusjärgse pärimise korral) rahumeeli oma perekonna kaudu pärandiga saadavaid hüvesid nautida ning võlad maksmata jätta.

TsSE kohaselt said võlausaldajad, kelle nõuded polnud tagatud, pärandist loobumist vaidlustada kuue kuu jooksul. Nende nõude rahuldamisel kuulus pärand vastuvõtmisele pärandi eraldamise kohta käivate eeskirjade järgi. Päs-is sellist tähtaega ei ole. Siit võib järeldada, et seda võib teha üldise aegumistähtaja jooksul. Nii võib tekkida olukord, kus nõue esitatakse alles siis, kui pärand on juba ammu teisele pärijale läinud. Kuna see seab ohtu pärandi omandanud pärija huvid ja üldise õiguskindluse, võiks praegugi sellise nõude esitamise tähtaeg olla lühem (TsSE-d eeskujuks võttes näiteks kuus kuud alates pärima õigustatud isiku loobumisest).

3.3. Pärandi omandamine „vaikimisi” *versus* mittevastuvõtmine

BES-i kehtivuse ajal (BES §§ 2630 ja 2631) loeti need pärimisele kutsutud, kelle tegelikus valduses pärandvara seisab ja kes ühe aasta ja ühe päeva möödudes ajast, mil pärandi avanemine neile teatavaks sai, päranduse vastuvõtmise või tagasilükkamise üle

---

²⁰⁶ Ferid jt (viide 15), Österreich, lk 115.

ühtegi avaldust ei anna, pärandi vastuvõtnuks. Kui aga pärimisele kutsutu valduses sama aja jooksul pärandvara ei olnud ja ta ei avaldanud ka soovi pärandit saada, siis loeti ta pärandist loobunuks.²⁰⁷ BES-i järgi võis pärima õigustatud isik loobuda enda mitteülesandmisega.²⁰⁸ Kui pärandi avamisest oli kohtu poolt kuulutatud ja taotlust ei esitatud etteantud tähtjaks, siis kaotas pärija õiguse pärandile. Kui kuulutamist ei tehtud, siis aegus taotlus vastu võtta aasta ja ühe päeva jooksul (BES art 3059 ja 3060). Nõudmiste üldine aegumistähtaeg oli kümme aastat pärandi avanemisest (BES art 3620).²⁰⁹

BES-iga sarnane regulatsioon oli ka TsSE-s, mille järgi loeti pärimisele kutsutud isik, kes tegelikult pärandvara valdas ja seaduses ettenähtud tähtaja (TsSE § 789) jooksul pärandi vastuvõtmiseks avaldust ei teinud, pärandi vastuvõtnuks (TsSE § 790 lg 1). Siit jäeldub, et vaatamata pärandi vastuvõtusüsteemile kehtis ülalkirjeldatud sätete järgi pärandvara tegelikult valdavate pärijate suhtes hoopis Saksa ja Šveitsi õigusele sarnane loobumissüsteem – loobumistähtaja möödalaskmine loeti pärandi vastuvõtuks. Erinevalt BES-ist ja TsSE-st ei tehtud tsiviilkoodeksis vahet nn kohalviibivate ja eemalviibivate pärijate vahel.²¹⁰ Pärandist loobumisel ja pärandi mittevastuvõtmisel olid TsK järgi samad tagajärjed ja pärandvara läks mõlemal juhul juurdekasvuõiguse alusel kaaspärijatele (TsK § 555 lg 3 ja § 556).

Kui pärandit ei ole vastu võetud ega sellest loobutud, rakendatakse kehtiva õiguse kohaselt üldjuhul juurdekasvuõigust (PäS § 127), seega on õiguslikud tagajärjed pärandist loobumisel ja pärandi mittevastuvõtmisel erinevad. Sellega seoses on ka kehtivat pärimisseadust võimalik tõlgendada mitmeti. PäS § 117 lg 2 järgi võib pärija, kes pärandvara valdab, kasutab või käsutab, pärandist loobuda, esitades pärandist loobumise avalduse vastavalt notari poolt määratud lühendatud tähtaja jooksul või kümne aasta jooksul pärandi avanemisest. Kui pärija ei ole esitanud avaldust pärandist loobumise kohta, kuid on asunud ülalnimetatud tähtajal pärandvara või selle osa valdama, kasutama

---

²⁰⁷ Mõned märkused pärijate kinnitamise asjus. Õigus 1923, nr 6, lk 148.

²⁰⁸ Leesment (viide 28), lk 189.

²⁰⁹ Leesment (viide 28), lk 195.

²¹⁰ Liin (viide 33), lk 201.

või käsutama, loetakse ta pärandi vastu võtnuks (PäS § 117 lg 3). Viimatinimetatud sätetest võibki välja lugeda, et ka pärimisseaduse järgi kehtib nn kohalviibivate pärijate jaoks loobumissüsteem ning selliste pärijate tegevusetusele (pärandist loobumise avalduse esitamata jätmise) on seadusandja omistanud pärandi vastuvõtmise tahteavalduse tähenduse.

Praktikas muudab olukorra mõnevõrra keerulisemaks PäS § 117 lg 4, mille kohaselt kui pärima õigustatud isik ei ole PäS §-s 118 sätestatud tähtajal pärandvara valdama, kasutama või käsutama asunud ega pärandi vastuvõtmise või pärandist loobumise avaldust esitanud, on ta õiguse pärandile kaotanud ning tema pärandiosa jagatakse pärandi vastu võtnud pärijate vahel juurdekasvuõiguse alusel. Selle normi kitsa tõlgendamise korral võib jääda mulje, et kui notarile ei ole avaldust esitatud, võib ka nn kohalviibiva pärija lugeda mittevastuvõtnuks, milliseid juhtumeid on ka praktikas ette tulnud. See on aga vastuolus nii pärimisseaduse mõttega kui ka Põhiseadusega, mille kohaselt on pärimisõigus tagatud (PS § 32 lg 4).²¹¹

Tuleb tunnistada, et Eesti praktikas on pärandvara tegudega vastuvõtmise tuvastamine tõepoolest üsnagi komplitseeritud, kuna pärimisasja lahendaval notaril puudub selle kohta, kas keegi võimalikest pärijatest on pärandvara valdama, kasutama või käsutama asunud, enamasti igasugune muu informatsioon peale selle, mida notarile avalduse esitanud pärija avaldab. Puuduvad ka normid ja tõlgendamisreeglid, milliseid asjaolusid või millist käitumist tuleb pärandvara valdamiseks pidada ning siin lähtuvad notariid tavaõigusest ja väljakujunenud praktikast. Lisaks pärandvara tegudega vastuvõtmise tuvastamisele on käesoleva töö autori arvates lõplikult lahendamata küsimus ka pärandvara “vaikimisi” vastuvõtmise võimalikkusest Eesti kehtivas pärimisõiguses ehk teisti öeldes sellest, kas ja kuivõrd siiski kehtib pärimisseaduse järgi nn kohalviibiva pärija jaoks loobumissüsteem.

Lähtudes pärimisõiguses kehtivast absoluutsuse põhimõttest saab pärandavara valdamise, kasutamise või käsutamisega pärandvara vastu võtta iga pärima õigustatud isik, kelle

---

²¹¹ Liin (viide 33), lk 200.

tegelikus valduses on ükskõik milline pärandajale kuulunud ese, sõltumata selle olemusest või väärtusest. Seda on rõhutatud ka kohtupraktikas.²¹² Riigikohtu 01.12.2005.a. tsiviilkolleegiumi otsuses (Olga Kombe, Merje Kombe ja Aira Kalmre hagi Silvi Rosenbergi ja Mati Rosenbergi vastu pärimisõiguse tunnistuse ja vara üleandmise akti tühisuse tunnustamiseks, kinkelepingu osalise tühisuse tunnustamiseks ja elamu 1/6 mõttelisele osale omandiõiguse tunnustamiseks) rõhutati veelkord, et oluline ei ole see, kui suurt osa pärandist valdama asuti, vaid pärand loetakse vastuvõetuks, kui pärija on asunud valitsema või valdama mõnd pärandvarasse kuulunud asja (kehalist eset). Lisaks on vaja tuvastada, et pärijal on olemas ka tahe pärandvara vastu võtta. Kui kohus eelnevad asjaolud tuvastab, saab ta pärija lugeda kogu pärandvara, sh ka pärandvara hulka kuuluva nõudeõiguse (mida selle mittemateriaalse olemuse tõttu otseselt valdama suda ei saa) vastuvõtnuks.²¹³

Pärandi tegudega vastuvõtmiseks on aga lisaks vara valdamisele (objektiivne külg) oluline ka pärima õigustatud isiku tegelik tahe pärijaks saada (subjektiivne külg). Olenevalt asjaoludest võib praktikas selles osas olla raske tuvastada objektiivset külge, kuid veel keerulisem ilmselt subjektiivset külge, s.t pärandvara valdava isiku tegelikku tahet pärandit vastu võtta. Tegelikus elus jääb lähedase inimese surma korral ilmselt enamikel juhtudel mingi osa pärandvarast iga seadusjärgse pärija valdusesse (näiteks jääb iga lapse ja abikaasa kätte vähemalt mõni mälestusese), mis aga ei tähenda veel seda, et nad kõik peaksid soovima pärandvara vastu võtta. Kui asuda seisukohale, et loobumistähtaja möödalaskmise korral võib neid kõiki automaatselt lugeda pärijateks, ei vasta see väga paljudel juhtudel asjaosaliste tegelikule tahtele. Enamikel juhtudel pärimisasja menetleja (notar) ega võimalikud võlausaldajad lihtsalt ei tea, et mingi vara on nende pärima õigustatud isikute valduses, kes pärimisasja lahendamisel mingit avaldust ei esita. Avalduse esitanud pärijad enamasti seda ei avalda, sest ei pea väheväärtusliku vara valdamist pärandi vastuvõtmiseks, või sageli ei pruugi sellest

---

²¹² Vt näiteks Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 08.12.2003.a. otsus 3-2-1-141-03; Riigikohtu 01.12.2005.a. tsiviilkolleegiumi otsus 3-2-1-130-05; Tartu Maakohtu otsus 22.05.2007 2-07-9784/7; Harju Maakohtu otsus 17.05.2007 2-07-10758/3; Tartu Maakohtu otsus 31.07.2006 2-05-1764/21.

²¹³ Riigikohtu 01.12.2005.a. tsiviilkolleegiumi otsus 3-2-1-130-05.

teadagi. Kui puuduvad andmed vara tegeliku valdamise kohta, loetakse pärijaks üksnes avalduse esitanud isikud.

Kuna notar on kohustatud kõigile pärima õigustatud isikutele tähtaja määramisest teatama, on kõigil põhimõtteliselt võimalik esitada notarile avaldus pärandi vastuvõtmiseks või vähemalt informatsiooniks selle kohta, et pärand on tegudega vastu võetud. Viimast ei saa muidugi teha kohustuslikuks, kuid kuna vastuvõtusüsteemi mõtte kohaselt eeldab oma õiguste teostamine ja kaitsmine pärijalt vähemalt mingitki aktiivsust, ei saa seda pidada ka üleliia koormavaks. Vara tegelik valdamine on muidugi tõendamise küsimus, mis võib olla küll keeruline, kuid enamasti siiski võimalik.

Seevastu on pärandi vastuvõtmise soovi, eriti aga soovi pärandit mitte vastu võtta, tuvastada veelgi raskem. Ilmselt sellepärast ongi vastuvõtusüsteemi loogikast lähtudes Eesti õiguspraktika läinud seda teed, et Päs §-i 117 tõlgendatakse selliselt, et loobumistähtaja möödalasknud pärija loetakse pärandvara vastuvõtnuks üksnes juhul, kui ta ka tegelikult pärida soovib.²¹⁴ Vastasel juhul ei oleks nn kohalviibivad pärijad täielikult kaitstud soovimatute pärandite eest, sest Eesti inimeste üldises õigusteadvuses on vaevalt levinud arvamus, et iga pärandieseme valdamine automaatselt pärandi vastuvõttu tähendaks ja pärandist loobumise soovi korral igal juhul ka vastav avaldus esitada tuleks. Kohtud on asunud seisukohale, et pärandi vastuvõtmiseks ei piisa üksnes faktist, et pärandisse kuuluvad esemed on pärija otseses valduses, vaid lisaks sellele on vaja ka pärija tahet pärandvara vastuvõtmiseks.²¹⁵

Kõrvutades Päs § 117 sisu asjaõigusseaduse (AÕS)²¹⁶ §-ga 38 (valdus läheb üle pärijale), võiks koguni kõigi pärimisjuhtude puhul, kui loobumisavaldust ei esitata, eeldada pärandi vastuvõtmist. Selline tõlgendus oleks ilmselt siiski vastuolus Eestis kehtiva vastuvõtusüsteemiga, mis eeldab pärandi vastuvõtmiseks selgelt väljendatud või tegudega tahteavalduse esitamist. Probleem tuleneb sellest, et AÕS § 38 toimib küll

---

²¹⁴ Liin (viide 33), lk 201.

²¹⁵ Riigikohtu tsiviilkollegiumi 08.12.2003.a. otsus 3-2-1-141-03; Riigikohtu 01.12.2005.a. tsiviilkollegiumi otsus 3-2-1-130-05; Riigikohtu 24.04.2006.a. tsiviilkollegiumi otsus 3-2-1-39-06; Tartu Maakohtu otsus 31.07.2006 2-05-1764/21.

²¹⁶ Asjaõigusseadus. Vastu võetud 09.06.1993. RT I 1993, 39, 590; 1999, 44, 509; 2007, 24, 128.

loobumissüsteemis, kuid vastuvõtusüsteemis ei saa selle järgi tekkivat automaatset pärimisvaldust lugeda piisavaks, et lugeda valdus tekkinuks ja pärand vastuvõetuks Päs § 117 lg 3 tähenduses. Valdust tuleb selleks ikka tegelikult teostada, mis võib seineda ka valduse kaitses.²¹⁷ Alles siis, kui pärija asub teostama pärandvara üle tegelikku võimu, saab ja tuleb temale kuuluva valduse õiguslik iseloom lähtuvalt pärija isikust ja valduse üldisi reegleid arvestades kindlaks määrata, seega ei oma AÕS § 38 pärast pärija poolt pärandvara suhtes valduse tegelikku teostamist enam mingit tähendust. Seoses pärandi omandamisega on pärijavalduse instituudi olemasolu seisukohalt oluline see, et pärija saaks pärandaja õigusjärglaseks vahetult pärandi avanemise momendist.²¹⁸

Pärandi tegudega vastuvõtmise võimaluse tõttu tuleb Eestis kehtiva õiguse põhjal pärimisjärgluse tuvastamisel niisiis alati arvestada sellega, et kohalviibivad pärijad võivad olla pärandi vastu võtnud ning kui loobumiseks antud tähtaja lõppemise korral ei ole loobumisavaldust esitatud, võib eeldada, et nad on pärandi vastu võtnud. Samas saavad käesoleva töö autori arvates loobumistähtaja möödalasknud kohalviibivad pärijad siiski ka hiljem tõendada, et nad ei ole pärandit vastu võtnud, välja arvatud muidugi juhul, kui nende tegelikust käitumisest saab selgelt välja lugeda vastupidist. Selline võimalus tuleneb näiteks ka Läti tsiviilseadustikust (CL art 694) ja allakirjutanu arvates võiks selliselt tõlgendada ka pärimisseadust. Seega ei peaks iga pärandvara valdav pärija pärast loobumistähtaja möödalaskmist hakkama taotlema tähtaja ennistamist. Milline objektiivne käitumine igal üksikjuhul pärandi vastuvõtmist näitab, jääb ilmselt kohtupraktika sisustada. Asjatute kohtuspeöördumiste vältimiseks tuleb aga ka siinkohal rõhutada notaritele täpsemate menetlusnormide kehtestamise vajalikkust, mis võimaldaks notaritel pärimisasjade lahendamisel pärandi tegelikku vastuvõtmist või mittevastuvõtmist õiguskindlamalt tuvastada. Probleemi olemasolu praktikas näitab seegi, et sageli on vastuvõtmise tähtaja möödalasknud pärijad, kes on tegelikult pärandvara valdama asunud, sunnitud piisavate tõendite puudumise tõttu pöörduma kohtusse

---

²¹⁷ Pärna (viide 123), lk 52-53.

²¹⁸ Liin, Urve. Pärijavaldus: kas vastuvõtusüsteemi sobimatu instituit? – Juridica, nr 10, 2006, lk 719.

vastuvõtmise fakti tuvastamiseks, ilma et ükski puudutatud isik sellele tegelikult vastu vaidleks.²¹⁹

Nagu juba eespoolgi mainitud, on erinevate õiguslike tagajärgede tõttu pärimisel osalevate isikute jaoks enamasti küllaltki oluline, kas pärandist loobuda või pärandit mitte vastu võtta. Sageli soovivad näiteks pärandajaga koos elanud abikaasa ja lapsed, et pärand jääks ainult ühele neist. Kuna kõik nad tegelikult valdavad pärandvara, siis Päs § 117 sisu kohalviibija pärija seisukohast loobumissüsteemina tõlgendades on pärida mittesoovijatel ainus võimalus esitada avaldus pärandist loobumiseks, mis ei pruugi aga sugugi kaasa tuua soovitud tagajärgi (juurdekasvuõigust sellele, kes soovib pärandit vastu võtta). Kuna eeldatakse kõigi kohalviibijate poolt pärandvara vastuvõtmist, ei lahenda olukorda ka notari poolt pärida mittesoovijatele tähtajast teatamine, sest tähtaja möödumise korral ei saa olla kindel, et endast mitteteatanud pärijad pärida ei soovi (pärandvara on ju nende faktilises valduses). Kuigi sellise avalduse nõuet seadus ette ei näe, lahendab praktikas olukorra see, kui kohalviibivad pärijad notarile avaldavad, et kuigi nad elasid pärandajaga koos, ei ole nad tema pärandit vastu võtnud ei soovi seda ka edaspidi teha. Kuna viimane avaldus ei võta õigust pärandit siiski veel vastu võtta, on õige pärimisjärgluse tuvastamiseks kõige kindlam võimalus see, kui vastav avaldus esitatakse notarile pärast lühendatud tähtaja lõppemist. Päs § 117 sisu kohalviibija pärija seisukohast loobumissüsteemina tõlgendades ülalkirjeldatud olukorda ei lahendaks.

Uue pärimisseaduse jõustumisega hakkab Eestis kehtima loobumissüsteem, mille kohaselt loetakse pärija juhul, kui ta seaduses ettenähtud tähtaja jooksul pärandist ei loobu, pärandi vastu võtnuks (uus Päs § 118 lg 1). Seega langeb uue pärimisseaduse alusel pärimisasjade lahendamisel ära küsimus pärandi tegudega vastuvõtmisest või „vaikimisi” omandamisest ning mittevastuvõtmisest, sest pärand, millest ei loobuta, loetakse pärijale üleläinuks sõltumata sellest, kas pärija ka tegelikult pärandit valdab või mitte. Sõltuvalt sellest, kas pärima õigustatud isikul on võimalus pärandavara valdama

---

²¹⁹ Vt näiteks: Tartu Maakohtu otsus 14.09.2006 2-06-12237/9; Tartu Maakohtu otsus 11.12.2006 2-06-26752/6; Tartu Maakohtu otsus 28.12.2006 2-06-24499/4; Tartu Maakohtu otsus 29.12.2006 2-06-21616/3; Harju Maakohtu otsus 17.05.2007 2-07-10758/3; Tartu Maakohtu otsus 28.05.2007 2-06-38685/7; Viru Maakohtu otsus 01.06.2007 2-07-14634/2.

asuda või mitte, võib pärida mittesoovival isikul olla kehtiva pärimisseaduse kohaselt kaks (sageli erinevate tagajärgedega) võimalust pärandit mitte omandada – kas pärandist loobuda või pärandit mitte vastu võtta. Kooskõlas uue pärimisseadusega ei ole pärandi mittevastuvõtmine oma senises tähenduses ehk pärijate ringist nn passiivne kõrvalejäämine enam võimalik ja sellega kaovad ära ka pärandist loobumise ja pärandi mittevastuvõtmise võimalikud erinevad tagajärjed. Sellest aspektist vaadatuna teenib loobumissüsteemile üleminek kindlasti õigusselguse ja õiguskorra harmoniseerumise huve (muuhulgas langeb ära ka vastuolu pärimisõiguse ja AÕS § 38 vahel). Kuigi kehtiva pärimisseaduse mõtte kohaselt ei peaks ühel pärijal ka praegu olema võimalik pärimisest erinevatel viisidel kõrvale jääda (pärandit tegelikult valdav pärija peaks saama üksnes pärandist loobuda, pärandit mittevaldav pärija võib seevastu mitte esitada avaldust pärandi vastuvõtmiseks), on neid olukordi praktikas sageli väga keeruline eristada, mis muudab omakorda keeruliseks ka pärimisasjade lahendamise. Uus pärimisseadus muudab sellised olukorrad algusest peale selgemaks ja pärimisasjade lahendamise lihtsamaks, sest pärida mittesoovivatel isikutel pole enam võimalik valida kahe erineva „loobumisvõimaluse” vahel. Seega tundub, et ülaltoodud küsimuste lahendamise aspektist on loobumissüsteemile üleminek põhjendatud, sest see võimaldab võrreldes praegu kehtiva süsteemiga saavutada pärimisjärgluse selgitamisel suuremat õiguskindlust ja kokkuvõttes kaitsta paremini nii pärijate kui ka kolmandate isikute (sh võlausaldajate) huve.

Kokkuvõte

Käesolevas magistritöös on käsitletud pärandvara pärijale üleminekut ehk pärandi omandamist kahes erinevas pärimissüsteemis – vastuvõtusüsteemis ja loobumissüsteemis. Magistritöö koostamisel võttis autor eesmärgiks uurida põhjuseid, mis on tinginud otsuse minna uue pärimisseaduse jõustumisega Eestis pärandi vastuvõtusüsteemilt üle loobumissüsteemile ning pärimissüsteemide vahetamise ja uue pärimisseaduse vastuvõtmise põhjendatust. Arvestades asjaolu, et Eestis ajalooliselt väga pikka aega kehtinud pärandi vastuvõtusüsteemi muutmine on meie tsiviilõiguses üsnagi kardinaalne ja põhimõtteline muudatus, mis võib praktikas tuua endaga kaasa palju probleeme, on autor lähtunud eeldusest, et kehtivas pärimisõiguses leiduvate puuduste kõrvaldamiseks ja pärimisõiguse paremaks harmoneerimiseks teiste tsiviilõiguse harudega ei ole loobumissüsteemile üleminek tegelikult vajalik. Seega kujunes töö eesmärgiks ka näidata, et uue pärimisseaduse vastuvõtmisega taotletud eesmärke oleks põhimõtteliselt võimalik saavutada ka praegu kehtiva pärimissüsteemi parandamise ja täiustamisega. Töös püstitatud eesmärkide saavutamiseks käsitles autor Eestis kehtivat pärandi omandamise süsteemi ja sellesse kavandatud muudatusi, võrreldes neid varasemate Eestis kehtinud regulatsioonidega ning mõnede teiste vastuvõtusüsteemi ja loobumissüsteemi kasutatavate maade pärimiskorraldustega. Töö koostamiseks kasutati nii Eesti kui ka välismaa kirjandusallikaid ja Eesti kohtupraktikat.

Loobumissüsteemi ja vastuvõtusüsteemi kõrvutamisel jõudis autor järeldusele, et loobumissüsteemi kasutuselevõtmine ei muuda Eestis pärimismenetlust kiiremaks ega õiguskindlamaks. Euroopas kasutatakse edukalt mõlemaid süsteeme. Praegu Eestis kehtivas pärimissüsteemis esinevad puudused ei ole tingitud vastuvõtusüsteemist, vaid pigem pärimisasjade lahendamiseks vajalike üksikasjalikumate menetlusnormide puudumisest. Eelkõige on seaduse tasemel täpsemalt reguleerimata pärimismenetluse alustamine, kõigi pärimisõigustatud isikute väljaselgitamine, neid pärandi vastuvõtmiseks määratud tähtjast teavitamise kohustus ja selle tähtja möödumisega seotud pärandi vastuvõtmise õiguse lõppemine. Selliste pärimisasjade lahendamiseks vajalike toimingute konkreetne reguleerimine seaduse tasemel tagab ka vastuvõtusüsteemis pärimisõigustatud isikute õigeaegse teavitamise pärandi avanemisest. Kuigi vastuvõtusüsteemis ei saa kunagi välistada võimalust, et mõni pärimisõigustatud

õigustatud isikutest pärandi vastuvõtmiseks määratud tähtajast teada ei saa ja ta seeläbi pärandist ilma jääb, eksisteerib samasugune võimalus ka loobumissüsteemis, sest ei ole olemas ja ilmselt on ka praktikas võimatu luua kõiki isikuid, nende sugulussuhteid ja testamente hõlmavat andmebaasi. Teiste pärijate poolt teadlikult mahavaikitud pärijatel on ka vastuvõtusüsteemis õigus oma pärandiosa alati välja nõuda, seega ei ole nad seaduse poolt vähem kaitstud kui loobumissüsteemis. Samas tuleb arvestada, et pärijate väljaselgitamine ja pärimisasjade lahendamine võib loobumissüsteemis võtta palju rohkem aega, kuna igas vähegi keerukamas pärimisasjas on enamasti pärijaid, kes ei pruugi olla pärandvarast huvitatud, kuid saavad automaatselt pärijateks. Selline pärandvara killustumine takistab pärandvara jagamist ja sellega ka normaalset tsiviilkäivet. Veelgi keerulisemaks muudab loobumissüsteemis olukorra see, kui ei ole teada, kellele pärandist loobumise korral loobumisõigus üle läheb või millal asjaomane isik oma loobumisõigusest teada saab. Nii võivad pärimisasjad jääda loobumissüsteemis väga pikaks ajaks venima, mis aga ei ole ilmselt kooskõlas ei pärijate ega ka kolmandate isikute huvidega. Vastuvõtusüsteemis jäävad pärimisest mittehuvitatud isikud seevastu automaatselt pärijate hulgast välja, mis tagab kokkuvõttes ka palju kiirema ja efektiivsema pärimisasjade lahendamise. Seega ei muuda loobumissüsteemiga kaasnev automaatne pärandi omandamine pärimisasjade lahendamist praktikas lihtsamaks, vaid hoopis keerulisemaks.

Süsteemi muutmine ei kaota vastuvõtusüsteemile etteheidetud formaalsust, kuna ka loobumissüsteemis jääb pärandi avanemise ja pärijate väljaselgitamise vahele mingi ajavahemik, mil pärandvara tegelikud omanikud ei ole teada ning pärandvara on nõ peremehele. Seega on uue süsteemi pooldajate väide pärijate ringi kiirest selgumisest loobumissüsteemis tegelikult illusioon, mis tugineb osaliselt ka kehtiva pärimisseaduse puudulikule sõnastusele. Kehtivas pärimisseaduses ei ole täpselt reguleeritud pärandaja õiguste ja kohustuste pärijale ülemineku aega. Viimane tuleneb küll pärimisseaduse mõttest olles tuletatav seaduse põhiprintsiipidest ja muudest sätetest, kuid jätab sellele vaatamata pärimisõigussuhtesse teatud ebakindluse. Reguleerimata on ka pärandvara faktiliselt valdavate pärima õigustatud isikute, kes tegelikult pärida ei soovi ja hiljem pärandist loobuvad, õiguslik seisund, nende õigused ja kohustused. Selline olukord on ebakindel ja võib osutada kahjulikuks nii nende endi kui ka tegelikeks pärijateks jäävate isikute huvidele, samuti võib see kahjustada pärandaja võlausaldajate seisundit ega taga piisavalt nende õiguste kaitset. Need puudused ei tohiks siiski olla pärimissüsteemi

muutmise põhjuseks, vaid piisaks ka sellest, kui kehtivasse pärimisseadusesse oleks viidud sisse vastav regulatsioon, näiteks sarnaselt võlaõigusseaduse käsundita asjaajaja seisundit reguleerivatele sätetele.

Pärimisasja lahendamiseks vajalike menetlusnormide puudumise tõttu on meil õigusaktides täpsemalt sätestamata kriteeriumid, mille alusel võib pärandit valdavat isikut lugeda pärandvara vastuvõtnuks, seega on küsimus pärandi vastuvõtmisest pärandvara valdama, kasutama ja käsutama asumisega käesoleva töö autori arvates meil kehtivas pärimissüsteemis siiani lõplikult lahendamata. Eelkõige vajaks täpsemat reguleerimist küsimus, kas pärandi vastuvõtmiseks piisab üksnes pärandvara tegelikust valdamisest, s.t vastuvõtmist tuleb alati eeldada üksnes objektiivsete andmete järgi, või tuleb tegeliku vastuvõtmise fakti tuvastamiseks arvestada ka subjektiivset kriteeriumit ehk pärima õigustatud isiku tahet pärandi vastuvõtmiseks. Käesoleva töö autor pooldab viimast seisukohta ning samasugustele järeldustele on jõudnud ka kohtud, kuid kehtivast seadusest võib välja lugeda pigem vastupidist. Nende ja muudegi pärimismenetlust puudutavate küsimuste lahendamisel lähtuvad Eestis pärimisasju lahendavad notarid pikemat aega pigem tavaõigusest, mitte seadusega etteantud regulatsioonist. Hoolimata sellest toimub pärimismenetlus meil üsnagi efektiivselt ja suuremate probleemideta, suhteliselt vähe on ka otseselt pärimismenetlusest tulenevaid vaidlusi. Kõik see näitab vastuvõtusüsteemi head toimimist praktikas. Loobumissüsteemile üleminekul langevad küsimused pärandi tegudega vastuvõtmisest ning selle objektiivsest ja subjektiivsest küljest muidugi ära. Viimatinimetatud probleemid ei põhjenda käesoleva töö autori arvates siiski pärimissüsteemide muutmist, vaid nende lahendamiseks piisanuks ka kehtiva seaduse ja pärimismenetluse läbiviimiseks vajalike rakendusaktide täiustamisest.

Käsitledes pärimisseadusega reguleeritud pärandi vastuvõtmise tähtajaga seotud küsimusi jõudis käesoleva töö koostaja järeldusele, et kuigi esmapilgul tundub kehtivas seaduses määratud kümneaastane tähtaeg pärijate väljaselgitamiseks liiga pikk, tuleb selline tsiviilõigusele omase dispositiivse iseloomuga regulatsioon pärimisasjade lahendamisel pigem kasuks, sest see annab laialdased võimalused asja lahendamiseks vajaliku tähtaja määramiseks vastavalt igale konkreetsele juhtumile. Probleem seisneb jällegi pigem selles, et puuduliku regulatsiooni tõttu ei ole võimalik ning ei osata seadusandja poolt ilmselt tegelikult ettenähtud võimalusi praktikas

rakendada. Igal huvitatud isikul peaks olema põhimõtteliselt õigus nõuda pärimisasja lahendamiseks vajaliku tähtaja määramist, praegu aga puuduvad meil ka selle kohta selged normid, mis takistavad sellise praktika elluviimist ja muudavad pärimismenetluse seetõttu asjatult aeglaseks ja keeruliseks. Nimetatud puuduse pinnalt on tuletatud järjekordne eksiarvamus vastuvõtusüsteemi puudustest, nagu satuks vastuvõtusüsteemis seadusega üheselt reguleerimata tähtaja ja sellest tuleneva pärijate väga pikaajalise selgumise tõttu ohtu pärandvara säilimine ning jääksid kaitseta võlausaldajate ja muude kolmandate isikute huvid. Selliste väidetele ei saa nõustuda, sest esiteks ei ole pärandvara säilimine praktikas ka praegu oluline probleem (hoiumeetmete rakendamine on samamoodi võimalik nii vastuvõtusüsteemis kui ka loobumissüsteemis) ning teiseks (nagu ka juba ülalpool viidatud) ei pruugi pärijate selgumine loobumissüsteemis võtta sugugi vähem aega kui vastuvõtusüsteemis. Võlausaldajate kaitse seisukohalt räägib vastuvõtusüsteemi kasuks ka see, et ilmselt on võlausaldajatel lihtsam oma nõudeid esitada vastuvõtusüsteemis pärandvara suhtes oma õigusi ja kohustusi aktiivselt teostavate pärijate vastu kui passiivsete pärijate vastu loobumissüsteemis.

Kokkuvõttes tuleb asuda seisukohale, et hoolimata erinevustest on pärimisõigus tagatud nii loobumis- kui ka vastuvõtusüsteemis. Kummagi süsteemi tugevaid külgi õigesti kasutades on pärimismenetluse õige ja efektiivne läbiviimine võimalik mõlemas süsteemis. Loobumissüsteem kaitseb rohkem eemalviibivate ja vastuvõtusüsteem kohalviibivate pärijate huve. Eestile on ajalooliselt olnud omasem vastuvõtusüsteem ning sellel ei ole üksnes ajalooline väärtus, vaid segaduste vältimiseks väga oluline tähendus ka õigusliku järjepidevuse ja õigusselguse seisukohast. Loobumissüsteemile üleminekul tuleb paraku arvestada ka sellega, et see ei kaota pikaks ajaks käibelt ka vana süsteemi, mis tähendab praktikas mitme süsteemi rakendamist ja pigem suurendab pärimisasjade keerukust ja nende lahendamiseks vajaminevaid ressursse. Tundub, et loobumissüsteemile üleminek ei olegi üksnes juriidiliselt põhjendatav, vaid eelkõige on tegemist seadusandja poolt vastuvõetud poliitilise otsusega. Käesoleva töö autori arvates tuleks selliste seadusemuudatuste vastuvõtmisel siiski rohkem kaaluda, kas poliitiliste huvide realiseerimiseks on kõige õigem viis teha juriidiliselt kaheldavaid muudatusi niivõrd olulistest kogu ühiskonnaelu hõlmavates õigusvaldkondades või juhinduda pigem tõeterast: „Rahvas ei austa seadusi, mida nende eluajal muudetakse.”

Erbschaftserwerb

Zusammenfassung

Mit dem Tod eines Menschen erlöschen viele seiner Rechtsbeziehungen, aber nicht die Eigentumsbeziehungen und mehrere andere Rechte und Pflichten. Für die Gesellschaft ist von Bedeutung, dass der Tod eines Menschen möglichst wenig die sich schon herausgebildete Lage ändern würde. Die Stabilität der Rechtsbeziehungen wird durch das Erben erreicht, durch welches die Rechte und Pflichten des gestorbenen Menschen auf eine andere Person übergehen. Diesen Übergang von Rechten und Pflichten regelt das Erbrecht. Weil in den letzten Jahrzehnten in der estnischen Gesellschaft sehr große Änderungen stattgefunden haben, sind auch Erbsachen dadurch komplizierter geworden. Auch der estnische Gesetzgeber hat zur letzten Zeit der Weiterentwicklung des Erbrechts große Aufmerksamkeit gewidmet. Nach jahrelangen Besprechungen hat *Riigikogu* (die Staatsversammlung) ein neues Erbgesetz verabschiedet, wodurch das lange Zeit in Estland gegoltene Erbsystem geändert wurde. Nach dem neuen Erbgesetz wird in Estland ab 1. Januar 2009 statt des Annahmesystems ein Ausschlagungssystem in Kraft treten, das die bisherige Praxis bei der Lösung von Erbsachen beträchtlich ändern wird. Daher sind die mit Erbrecht und besonders mit Erbsystemen und Erbschaftserwerb verbundenen Fragen jetzt in Estland ohne Zweifel aktuell. Daraus ergibt sich auch die Wahl des Themas der vorliegenden Magisterarbeit, in der der Erwerb der Erbschaft oder der Übergang des Nachlasses auf den Erben behandelt wird. Das Ziel der Magisterarbeit ist die Begründetheit des Übergangs vom Annahmesystem zum Ausschlagungssystem zu behandeln und im Zusammenhang damit den Übergang der Erbschaft auf den Erben in beiden Systemen zu untersuchen und starke und schwache Seiten sowohl des Annahmesystems als auch des Ausschlagungssystems zu analysieren. Für den Verfasser der vorliegenden Arbeit und auch für viele andere estnische Juristen steht die Begründetheit der Änderung des Erbsystems nach wie vor unter Zweifel und viele damit verbundene Aspekte sind tatsächlich noch unklar. In dieser Magisterarbeit wird von der Hypothese ausgegangen, dass ungeachtet dessen, dass das bisher gegoltene estnische Annahmesystem mehrere Mängel aufweist, der Übergang zu einem Ausschlagungssystem nicht die einzige und zweckmäßigste Lösung für die Beseitigung dieser Mängel ist. Im Zusammenhang damit gilt die Hauptaufmerksamkeit in der Arbeit den

Sachverhalten, bei denen es erscheint, dass sie im Ausschlagungssystem besser gelöst sind und daher hauptsächliche Begründungen der Befürworter der Änderung des Systems für den Übergang zum Ausschlagungssystem darstellen. Der Verfasser der Arbeit hat sich das Ziel gesetzt zu zeigen, dass es möglich ist, derartige Probleme auch im Rahmen eines Annahmesystems erfolgreich zu lösen und durch die Vervollkommnung des Annahmesystems sie zu gleichen oder zu noch besseren Lösungen zu gelangen, zusammenfassend könnte man auf diese Weise die durch den Wechsel der Erbsysteme verursachten Verwirrungen und Mängel des Ausschlagungssystems vermeiden.

Zur Erzielung der Zwecke der Arbeit wurden eine historische, formallogische, systematische und vergleichende Methode verwendet: es werden die Entstehung der Erbsysteme und deren Gründe sowie der Aufbau der heute bestehenden Systeme, ihre Ziele und ihr Funktionieren am Beispiel der Rechtsordnung Estlands und einiger anderer Länder behandelt. Den Zielen und Methoden der Arbeit entsprechend sind auch die für das Verfassen der Arbeit erforderlichen Quellen ausgewählt – außer den in Estland erschienen und das estnische Erbrecht betreffenden Quellen sind auch Materialien über das Erbrecht Deutschlands, der Schweiz, Österreichs, Italiens und Lettlands benutzt worden. Von den Ländern des Ausschlagungssystems dienen als Vergleichsgrundlage Deutschland und die Schweiz als geographisch und kulturell Estland am meisten nahestehenden Staaten, wo sich ein auf dem klassischen Ausschlagungssystem beruhende Erbrecht, das auch bei der Ausarbeitung unseres neuen Gesetzes zum Vorbild genommen worden ist, entwickelt hat. Von den Ländern des Annahmesystems sind das Erbrecht Österreichs als ein Beispiel des klassischen Annahmesystems, Italiens, wo sich ebenso ein erfolgreich funktionierendes Annahmesystem entwickelt hat, und Lettlands als uns am nächsten liegenden Staates, in dem das Annahmesystem verwendet wird, ausgewählt worden. Von den Quellen des estnischen Erbrechts sind die früher in Estland geltenden Gesetze (Baltisches Privatrecht, Zivilkodex) und mehrere auf derer Grundlage verfasste Schreiben, das geltende Erbrecht und darüber veröffentlichte Materialien sowie mit der Ausarbeitung des neuen Erbgesetzes verbundene Materialien (Entwurf des neuen Erbgesetzes und Motive zum Entwurf, Protokolle des Rechtsausschusses von *Riigikogu* u.a.m.) benutzt worden. Beim Vergleich des Erbrechts verschiedener Länder ist eine der wichtigsten Quellen die von M. Fried, K. Firsching u.a. zusammengestellte Sammlung „Internationales Erbrecht“, bei Behandlung des estnischen

Erbrechts ist auch die Rechtsprechung, darunter die Entscheidungen des Estnischen Staatsgerichts gebraucht worden.

Das erste Kapitel der Arbeit „Grundlagen des Erbschaftserwerbs“ wird in drei Unterkapitel eingeteilt: 1.1. Begriff des Erbschaftserwerbs; 1.2. Erbsysteme bei Erbschaftserwerb; 1.3. Erbfall und Zeitpunkt des Erbschaftserwerbs. In diesem Kapitel werden die Begriffe des Erbschaftserwerbs und der Erbsysteme behandelt, dies ist für die Aufschließung des Hauptthemas der Arbeit und dessen besseres Verständnis notwendig. Die Beerbung ist beim Tod einer Person der Übergang ihres Vermögens auf eine andere Person. Das Erben unterscheidet sich von anderen Arten des Übergangs des Vermögens vor allem dadurch, dass der Übergang des Eigentums beim Erben nur im Zusammenhang mit dem Tod des Erblassers stattfindet. Dies macht das Erben als Grundlage des Eigentumsübergangs spezifisch – beim Erben kann nur der Eigentümer des Vermögens einer natürlichen Person wechseln und der Eigentümerwechsel findet ohne Rechtsgeschäft statt. Beim Erben gehen nicht nur einzelne Gegenstände und Pflichten, sondern alle Rechte und Pflichten des Erblassers als Ganzes oder in Bruchteilen auf den Erben über. Die Wichtigkeit der Vollerbfolge oder des Grundsatzes der Absolutität des Erbschaftsübergangs besteht eben im unmittelbaren Übergang des Nachlasses als Ganzes auf den Erben. Diesem Zweck dient der Erbschaftserwerb oder der Übergang der Rechte und Pflichten des Verstorbenen auf den Erben im Wege des Erbens.

Die heute geltenden Erbsysteme – das Ausschlagungssystem und das Annahmesystem – sind aus dem Römischen Recht abgeleitet. Das Ausschlagungssystem gilt in Deutschland, Frankreich, Holland, in der Schweiz und in anderen Ländern. In diesem System fällt der Erbfall mit der Annahme der Erbschaft zusammen, d. h. die Erbschaft gehört schon vom Zeitpunkt des Erbfalls an den Erben, ungeachtet der Abgabe der Willenserklärungen. Das Annahmesystem hat im späteren Römischen Recht gegolten, heute beruhen darauf das Erbrecht Österreichs, Italiens, aber auch Lettlands und Estlands. Das Annahmesystem gibt dem Erben nur die Möglichkeit, die Erbschaft durch die Annahme zu erwerben, dies bedeutet die Abgabe einer rückwirkenden Willenserklärung zur Annahme der Erbschaft. Der wesentliche Unterschied zwischen dem Annahme- und Ausschlagungssystem besteht darin, auf Grund welcher Willenserklärung der Erbberechtigte die Erbschaft erwerben oder ausschlagen kann. Für Estland ist das

Annahmesystem historisch eigen gewesen: das hat in den Jahren 1865-1940 zur Zeit des Baltischen Privatrechts und in der Sowjetzeit gegolten und gilt nach dem Erbgesetz auch ab 1997. Nach dem neuen Erbgesetz, das am 17. Januar 2008 verabschiedet wurde, wird in Estland ab dem 1. Januar 2009 das Ausschlagungssystem in Kraft treten. Nach der Auffassung der Befürworter des Ausschlagungssystems ist das jetzt in Estland geltende Annahmesystem äußerst formalisiert und lässt die Erben, die des Todes des Erblassers oder des Erfordernisses der Annahme der Erbschaft nicht bewusst sind, oft ohne Schutz. Dadurch wird die Aufbewahrung des Nachlasses in Gefahr gebracht und Dritten ist nicht bekannt, wer der Eigentümer des vom Verstorbenen hinterbliebenen Vermögens ist.

Der Zeitpunkt des Erbfalls fällt in beiden Systemen mit dem Tod des Erblassers zusammen. Im Ausschlagungssystem gilt, dass die Erbschaft gleich ab Tod des Erblassers auf den Erben übergegangen ist, daher erscheint auf den ersten Blick, dass die Erben gleich bekannt sind. Weil der Erbe aber in einer bestimmten Frist zur Ausschlagung der Erbschaft berechtigt ist, stellt es sich aber erst später heraus, wer der endgültige Erbe ist. In dem in Österreich geltenden klassischen Annahmesystem wird der Nachlass nach dem Tod des Erblassers sg. ruhender Nachlass, den der Erbe erst nach der Annahme erwirbt. In einem moderneren Annahmesystem erwirbt der Erbe den Nachlass ebenso durch Annahme, aber er gilt rückwirkend als Eigentümer ab Tod des Erblassers. In beiden Systemen folgt dem Tod des Erblassers bis zur Ermittlung des Erben ein Schwebezustand. Das heutige Annahme- und Ausschlagungssystem sind ziemlich ähnlich – in beiden Systemen erwirbt der Erbe die zum Nachlass gehörenden Rechte und Pflichten unmittelbar ab Eintritt des Erbfalls. Zugleich wird in beiden Systemen meistens nicht gleich klar, wer der tatsächliche Erbe ist, weil beim Ausschlagungssystem der Ausschlagung der Erbschaft und beim Annahmesystem der Annahme der Erbschaft eine rückwirkende Kraft zukommt. Zweck der beiden Systeme ist die Sicherung einer richtigen und möglichst schnellen Lösung der Erbsachen und der Schutz aller mit diesen verbundenen Personen. Nach der Meinung des Verfassers dieser Arbeit ist das Errichten der genannten Ziele in beiden Systemen möglich und man kann nicht mit den Behauptungen der Befürworter des Ausschlagungssystems einverstanden sein, als ob das Ausschlagungssystem die Lösung von Erbsachen beschleunigen und den Schutz der Interessen der Erben besser sichern würde als das Annahmesystem. Der Mangel des in Estland geltenden Erbgesetzes besteht darin, dass der Zeitpunkt des

Erbschaftserwerbs und die Rechte und Pflichten des den Nachlass besitzenden Erben, der in Wirklichkeit nicht erben will, durch Gesetz nicht genauer geregelt sind. Diese Mängel können durch Ergänzung des Gesetzes, aber nicht durch Änderung des Erbsystems beseitigt werden.

Das zweite Kapitel der Arbeit „Erbschaftserwerb durch Mitwirkung des Erben“ wird folgend eingeteilt: 2.1. Annahme der Erbschaft durch Erbantrag; 2.2. Annahme der Erbschaft durch Handlungen“; 2.3 Frist der Annahme der Erbschaft. Im Annahmesystem entsteht beim Erbfall für potentielle Erben nur die Möglichkeit Erbe zu werden. Um Erbe zu werden, hat der Berechtigte in bestimmter Frist ab Eintritt des Erbfalls die Erbschaft anzunehmen. Nach dem in Estland geltenden Erbgesetz muss dazu dem Notar ein notariell beurkundeter Antrag vorgelegt werden und das Erbverfahren wird von ihm durchgeführt, auch zur Sowjetzeit ist das grundsätzlich so gewesen. Während der Geltung des Baltischen Privatrechts hatte man den Antrag auf die Annahme der Erbschaft beim Gericht zu stellen und das Erbverfahren wurde vom Gericht durchgeführt. In Deutschland, Österreich und Lettland sind für die Lösung von Erbsachen auch heute die Gerichte zuständig, in Italien muss der Antrag auf Annahme der Erbschaft an den Notar gestellt werden. Wegen der Besonderheit des österreichischen Erbsystems erfolgt das Erben dort in einem speziellen Abhandlungs- oder Verlassenschaftsverfahren und der Erbe wird aufgrund einer gerichtlichen Einantwortung Nachlassigentümer. In anderen Ländern des Annahmesystems genügt für den Erwerb der Erbschaft die Stellung eines Antrags innerhalb der gesetzlichen oder einer von dem das Erbverfahren durchführenden Organ festgesetzten verkürzten Frist ab Antragstellung an den Notar oder das Gericht. Die Erbschaft gilt auch in dem Fall als angenommen, wenn der Berechtigte innerhalb derselben Frist den Nachlass in Besitz nimmt und zu gebrauchen beginnt, indem er durch seine Handlungen seinen Wunsch zur Annahme der Erbschaft äußert. In den Ländern des Ausschlagungssystems muss man dagegen für die Annahme der Erbschaft nichts tun, sondern die Erbschaft gilt als angenommen, wenn die Erbschaft vom Erbberechtigten innerhalb der Frist nicht ausgeschlagen wird. In Estland war bis 1997 für die Annahme der Erbschaft eine sechsmonatige Frist vorgesehen, nach dem geltenden Erbgesetz beträgt diese Frist zehn 10 Jahre ab Eintritt des Erbfalls, aber der Notar kann eine verkürzte Frist bestimmen, die nicht kürzer als zwei Monate sein darf. Nimmt der Erbe die Erbschaft innerhalb der Frist nicht an, dann gilt, dass er die Erbschaft ausgeschlagen hat, und er verliert sein Erbrecht. Dies und die

durch das Gesetz gegebene sehr lange allgemeine Annahmefrist werden als hauptsächliche Mängel des Annahmesystems und der Grund zum Übergang zum Ausschlagungssystem angesehen. Nach der Auffassung des Autors der vorliegenden Arbeit ist für die Beseitigung dieser Mängel der Übergang zum Ausschlagungssystem dennoch nicht notwendig, eher muss man die Anwendungspraxis unseres Annahmesystems ändern und für die Durchführung des Erbverfahrens konkretere Verfahrensvorschriften bestimmen. Ähnlich zu anderen Ländern, in denen das Annahmesystem verwendet wird, beginnt auch in Estland die Annahmefrist nach dem Sinn des Erbgesetzes ab dem Zeitpunkt, in dem der Erbberechtigte von dem Erbfall und der Fristsetzung tatsächlich Kenntnis erlangt und die Setzung einer kürzeren Frist können nicht nur Erben, sondern auch andere Personen, die an einer schnellen Lösung der Erbsache interessiert sind, verlangen. Entsprechende Vorschriften sollten auch klar in unser Erbgesetz eingeführt werden. Das Annahmesystem funktioniert in Estland in der Praxis erfolgreich und es gibt wenig Gerichtssachen, die sich aus den Mängeln dieses Systems ergeben. Weil das Annahmesystem im Laufe einer langen historischen Entwicklung entstanden ist und das Volk sich daran gewöhnt hat, ist die Änderung des Systems wegen einiger Mängel nicht richtig. Beim Ausschlagungssystem muss der Erbberechtigte, der nicht erben will, innerhalb der Frist einen Antrag auf die Ausschlagung der Erbschaft stellen. Daher gilt der Nachlass auch in dem Fall als angenommen, wenn man in Wirklichkeit nicht erben wollte, aber innerhalb der Frist auch kein Ausschlagungsantrag gestellt wurde. In unserem Land hat sich das Volk nicht an die Regelung gewöhnt, bei der der Nachlass (darunter auch die Verbindlichkeiten) von selbst auf den Erben übergeht und der Übergang zum Ausschlagungssystem kann daher große Verwirrungen und Streitigkeiten herbeiführen.

Das dritte Kapitel der Arbeit „Ausschlagung der Erbschaft und „schweigender“ Erbschaftserwerb“ wird ebenso in drei Unterkapitel eingeteilt: 3.1. Ausschlagung und ihre Folgen; 3.2. Wirkung der Ausschlagung auf die Gläubiger des Erben; 3.3. „Schweigender“ Erbschaftserwerb *versus* Nichtannahme. Die Ausschlagung der Erbschaft ist im Gegenteil zur Annahme der Erbschaft eine andere subjektive Weise der Ausübung des Erbrechts. In den Ländern des Ausschlagungssystems muss für die Ausschlagung der Erbschaft innerhalb der gesetzlichen Frist an das Organ, von dem das Erbverfahren durchgeführt wird, ein Antrag gestellt werden. So ist das auch in dem neuen estnischen Erbgesetz geregelt worden, nach dem

für die Ausschlagung der Erbschaft binnen drei Monate ab dem Zeitpunkt, in dem der Erbe vom Tod des Erblassers und seinem Erbrecht Kenntnis erlangt oder erlangen muss, ein Antrag an den Notar gestellt werden muss. Im Fall der Ausschlagung gilt die Erbschaft als von Anfang an nicht angenommen und die Erbschaft geht auf die Erben der nächsten Ordnung über, für die eine neue Ausschlagungsfrist zu laufen beginnt. Im Zusammenhang damit kann die Ermittlung des tatsächlichen Erben beim Ausschlagungssystem sehr lange dauern, weil die Erben der nächsten Ordnung ihrerseits die Erbschaft ausschlagen können. Das ist nachteilig für Gläubiger, die lange auf die Ermittlung des tatsächlichen Erben warten müssen. Im allgemeinen können alle Erben die Erbschaft ausschlagen, es sei denn im Falle eines Konkurses. Das in Estland geltende Erbgesetz beschränkt auch das Recht der Schuldner auf Ausschlagung der Erbschaft, indem es die Befriedigung der Forderungen der Gläubiger des Erben auf Rechnung des Erbanteils des Schuldners ermöglicht. Nach dem in Estland jetzt geltenden Erbgesetz gilt, dass der Erbberechtigte seine Rechte auf die Erbschaft verloren hat, wenn er innerhalb der Annahmefrist den Nachlass weder nicht in Besitz genommen oder an den Notar einen Antrag in bezug auf das Erben gestellt hat. Der Erbe, in dessen Besitz der Nachlass ist, hat dagegen für die Ausschlagung einen Antrag an den Notar zu stellen, im entgegengesetzten Fall gilt die Erbschaft als von ihm angenommen. Die Nichtannahme und die Ausschlagung der Erbschaft haben nach dem geltenden Erbgesetz verschiedene Rechtsfolgen. Daraus wird ersichtlich, dass jetzt in Estland für die Erben, die die Erbschaft nicht besitzen, das Annahmesystem, aber für die besitzenden Erben das Ausschlagungssystem gilt. In der Praxis werden die Erben, in deren Besitz der Nachlass ist, nur in dem Fall als Erben behandelt, die die Erbschaft angenommen haben, wenn sie durch ihre Handlungen den Wunsch zur Annahme der Erbschaft geäußert haben. Im entgegengesetzten Fall wären die besitzenden Erben vor ungewünschten Erbschaften nicht geschützt, weil im Rechtsbewusstsein der Leute in Estland der Besitz eines jeglichen Nachlassgegenstands nicht eine automatische Annahme der Erbschaft bedeutet. Die Gerichte haben sich auf den Standpunkt gestellt, dass für die Annahme der Erbschaft nicht nur die Tatsache genügt, dass die zur Erbschaft gehörenden Gegenstände sich im unmittelbaren Besitz des Erben befinden, sondern dass zusätzlich dazu auch der Wille des Erben zur Annahme des Nachlasses erforderlich ist. Leider ist das durch das geltende Gesetz nicht geregelt worden und für die Durchführung des Erbverfahrens fehlen konkrete Vorschriften darüber, welche Handlung als Wunsch zur Annahme der Erbschaft angesehen werden kann. Nach dem neuen Erbgesetz gilt die Erbschaft als vom

Erben angenommen, wenn dieser innerhalb der durch das Gesetz vorgesehenen Frist die Erbschaft nicht ausschlägt, und die Annahme der Erbschaft in ihrer bisherigen Bedeutung ist nicht mehr möglich. In dieser Bedeutung ermöglicht das Ausschlagungssystem im Vergleich zu dem jetzt geltenden System eine größere Rechtssicherheit bei Ermittlung der Erbfolge zu erreichen und im allgemeinen sowohl die Interessen der Erben als auch Dritter besser zu schützen.

Der Autor ist zur Schlussfolgerung gekommen, dass die Mängel, die in dem in Estland geltenden Erbsystem auftreten, nicht durch das Wesen des Ausschlagungssystems, sondern durch das Fehlen der für die Lösung von Erbsachen erforderlichen detaillierten Verfahrensvorschriften bedingt sind. Auf der Ebene eines Gesetzes sind Einleitung des Erbverfahrens, Ermittlung aller Erbberechtigter, die Pflicht, sie von der für die Annahme der Erbschaft festgesetzten Frist in Kenntnis zu setzen und das Erlöschen des mit Ablauf der Frist verbundenen Rechts auf Erbschaftsannahme nicht genauer geregelt worden. Eine genauere Regelung solcher Handlungen sichert auch beim Annahmesystem eine rechtzeitige In-Kennntnis-Setzung aller Erben von dem Erbfall. Die für die Lösung von Erbsachen durch das Gesetz vorgesehene Zeit ist nicht zu lang, weil jede daran interessierte Person die Verkürzung der Frist verlangen kann. Für eine richtige Lösung von Erbsachen im Annahmesystem müssen auch die Rechte und Pflichten der die Erbschaft besitzenden Erben sowie die Maßstäbe, welche die Annahme der Erbschaft durch Handlungen zeigen, durch das Gesetz geregelt sein. Der Übergang zum Ausschlagungssystem wird die Lösung von Erbsachen nicht beschleunigen, denn auch beim Ausschlagungssystem bleibt zwischen dem Erbfall und der Ermittlung der Erben eine Zeitspanne und die Ermittlung der Erben kann beim Ausschlagungssystem viel mehr Zeit in Anspruch nehmen. Obwohl das Ausschlagungssystem mehr die Interessen der abwesenden Erben und das Annahmesystem mehr die Interessen der anwesenden Erben schützt, ist die Erbberechtigung im Fall der richtigen Anwendung der Systeme sowohl beim Ausschlagungs- als auch Annahmesystem gesichert. Weil das Annahmesystem sich in Estland historisch entwickelt hat, kann der Übergang zum Ausschlagungssystem große Verwirrungen und Probleme herbeiführen, das Erbverfahren wird dadurch aber nicht beschleunigt oder die Rechtssicherheit erhöht werden. Daher ist der Übergang zum Ausschlagungssystem in Wirklichkeit nicht notwendig und es handelt sich eher um eine politische Entscheidung, welche die gewünschten Folgen nicht zu bewirken braucht.

Kasutatud allikad

Kirjandus

1. Ammas, Anneli. Uus pärandiseadus kaitseb kaugel elavat sugulast. Eesti Päevaleht Online 19.10.2005. Kättesaadav: <http://www.epl.ee/?artikkel=303271>
2. Ananjeva, J., Kask, P., Laasik, E. Eesti NSV tsiviilkoodeks. Kommenteeritud väljaanne. Eesti Raamat, Tallinn 1969, 608 lk.
3. Bielefeld, Christian. Die Entwicklung des Erbschaftserwerbs nach österreichischem Recht seit Inkrafttreten des ABGB im Jahre 1812. Münster 1997, 220 S.
4. Bonefeld, Michael; Kroiß, Ludwig; Tanck, Manuel. Erbprozess mit Erbscheinsverfahren und Teilungsversteigerung. 2. Auflage. Nomos Zerbverlag, Baden Baden 2005, 996 S.
5. Brehm, Wolfgang. Freiwillige Gerichtsbarkeit. 3. neubearbeitete Auflage. Richard Moorberg Verlag 2002, 375 S.
6. Brox, Hans. Pärimisõigus. 19., ümbertöötatud trükk. Juura, Tallinn 2003, 428 S.
7. Drucy, Jean. Grundriss des Erbrechts. Stämpfli Verlag AG, Bern 1997, 276 S.
8. Ebenroth, Carsten Thomas. Erbrecht. Verlag C. H. Beck, München 1992, 1118 S.
9. Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Juura, Tallinn 2002, 760 lk.
10. Ehrenzweig Adolf, Ehrenzweig, Armin. System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. 3., vollkommen neubearbeitete und erweiterte Auflage. 4. Buch. Das Erbrecht. Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien 1983, 399 S.
11. Ferid, M., Firsching, K., Lichtenberger, P., Dörner, H., Hausmann, R. Internationales Erbrecht. Quellensammlung mit systematischen Darstellungen des

- materiellen Erbrechts sowie des Kollisionsrechts der wichtigsten Staaten. C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München 2000.
12. Friedrich, Walther J. Testament und Erbrecht. 16., neuberarbeitete Auflage. Verlag C. H. Beck, München 1991, 424 S.
  13. Gassmann, Ber, Silvet, Erki. Mida peab teadma pärimisõigusest. Eesti Raamat, Tallinn 1977, 56 lk.
  14. Grünberg, Edgar. Pärandi vastuvõtmine ja selle vormistamine. Juridica 2001, nr 10, lk 701-706.
  15. Grünthal, T. Tsiviil- ja kaubandusprotsessi autoriseeritud konspekt. Riigikohtunik T. Grünthali loengute järgi koostanud Edgar Talvik. Akadeemilise Kooperatiivi kirjastus, Tartu 1939, 248 lk.
  16. Hetmeier, Heinz. Grundlagen der Privaterbfolge in der Bundesrepublik Deutschland und in der DDR. Duncker & Humboldt, Berlin 1990, 184 S.
  17. Ilus, Elmar, Kask, Peeter. Rooma tsiviilõiguse alused. TRÜ tsiviilõiguse ja -protsessi kateeder, Tartu 1987, 216 lk.
  18. Ilus, Elmar. Tsiviilõiguse eriosa. Autoriseeritud konspekt. Mag. iur. E. Ilusa loengute järgi koostanud A. Rammul ja E. Talvik. Akadeemilise Kooperatiivi kirjastus, Tartu 1938, 272 lk.
  19. International Succession. Edited by Louis Grab und Union Internationale du Notariat Latin. Kluwer Law International. Hague London New York 2002. Italy (F. Cardillo), Switzerland (R. Loretan).
  20. Jaakson, Jüri. Pärandusõiguse eelnõu arvustused. Õigus 1926, nr 7, lk 183-189.
  21. Jakovlev, V. N. Drevnerimskoje i sovremennoe rossiiskoje nasledstvennoje pravo. Retseptsija prava. Moskva-Voronež 2005.
  22. Koziol, Helmut, Welsev, Rudolf. Grundriß des bürgerlichen Rechts. Bd. 2. Sachenrecht, Familienrecht, Erbrecht. 10., neubearbeitete Auflage. Manz, Wien 1996.
  23. Krejci, Heinz. Privatrecht. 2. Auflage. Manz, Wien 1995, 250 S.
  24. Kropiunig, Sigrid. Ausgewählte Fragen der Nachlass-Separation. Verlag der Österreichischen Staatsdruckerei, Wien 1993, 281 S.

25. Krauze, Rolands, Gencs, Zigmants. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības (382.-840.p.). Mans Ipašums, Rīga 1997, 392 lpp.
26. Krauze, Rolands. Mantojuma tiesības. 2. papildinātais izdevums. KIF „Biznesa komplekss“, Rīga 1997, 176 lpp.
27. Kropiunig, Sigrid. Ausgewählte Fragen der Nachlass-Separation. Verlag der Österreichischen Staatsdruckerei, Wien 1993, 281 S.
28. Laasik, Endel. Loenguid Nõukogude tsiviilõigusest II. TRÜ tsiviilõiguse ja -protsessi kateeder, Tartu 1971, 168 lk.
29. Laasik, Endel. Nõukogude tsiviilõigus. Eriosa. Valgus, Tallinn 1975, 484 lk.
30. Lange, Heinrich, Kuchinke, Kurt. Lehrbuch des Erbrechts. Zweite, neubearbeitete Auflage. München 1978, 989 S.
31. Leesment, Leo. Pärandi avamise kuulutamine. Õigus 1936, nr 4, lk 189-196.
32. Leipold, Dieter. Grundzüge des Erbrechts. 5. Auflage. J.C.B. Mohr, Tübingen 1984, 278 S.
33. Liin, Urve. Pärandi üleminek pärijale: vastuvõtusüsteem versus loobumissüsteem. Juridica 2003, nr 1, lk 45-56.
34. Liin, Urve. Pärijavaldus: kas vastuvõtusüsteemi sobimatu instituut? Juridica 2006, nr 10, lk 711-719.
35. Liin, Urve. Pärimisõigus. Ilo, Tallinn 2005, 248 lk.
36. Liin, Urve. Pärimisõiguse põhimõtetest. Juridica 1999, nr 3, lk 141-147.
37. Linde, Väino. Armastuse või segaduse eelnõu? Postimees 24.09.2007.
38. Linde, Väino. Uue pärimisseaduse müüdid. Postimees 10.12.2007.
39. Linnus, Triinu. Kuidas leida õigustatud subjekte ja pärijaid. Maaleht 22.06.2004.
40. Mahhov, Ivo. Muistne maarahva õigus. Kultuur ja Elu 2007, nr 3, lk 68-71.
41. Mahhov, Ivo. Pärimise käik uues pärimisseaduse eelnõus. Juridica 1995, nr 7, lk 288-292.
42. Mahhov, Ivo. Veel uue pärimisseaduse müütidest. Postimees 20.12.2007.
43. Melesk, H. Kas on tarvilik pärijate kohtulik pärimisõigustesse kinnitamine hoolekande lõpetamiseks. Maaomavalitsus 1934, nr 9, lk 134-135.
44. Mikk, Harri. Tsiviilõiguse reformist Eestis võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse eelnõude valguses.

- Kinnistusraamatu- ja notaripäevad. Ettekanded. Eesti Vabariigi Justiitsministeerium 1999, lk 111-139.
45. Mõned märkused pärijate kinnitamise asjus. Õigus 1923, nr 6, lk 148-151.
  46. Olscher, Werner. Erbrecht für jedermann. Andreas Verlag, Salzburg 1993, 120 S.
  47. Plutus, K. Nõukogude pärimisõigus. Eesti Raamat, Tallinn 1965, 92 lk.
  48. Pung, Mihkel. Pärimisõigus tsiviilseadustiku eelkava järele. Õigus 1926, nr 4, lk 93-107.
  49. Pärkma, Harri. Üks vajalikke kitsendusi pärandist loobumise õiguse juurde. Üliõpilasleht 1938, nr 1, lk 27-29.
  50. Pärna, Priidu. Asjaõigusseadus. Kommenteeritud väljaanne. Õigusteabe AS Juura, Tallinn 2004, 672 lk.
  51. Rask, Märt. Tsiviilõiguse päev – mis asi see veel on? Postimees 25.10.2006.
  52. Seppik, Malle. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Teadmata kadunuks ja surnuks tunnistamine. Juridica 1994, nr 8, lk 185-186.
  53. Silvet, Erki, Mahhov, Ivo. Kuidas pärida ja pärandada. Juura, Õigusteabe AS, Tallinn 1997, 160 lk.
  54. Silvet, Erki. Pärimisseaduse eelnõu põhijoontest. Juridica 1995, nr 7, lk 282-288.
  55. Sonnleitner, Walter. Erben und erben lassen. Redline Wirtschaft, Redline GmbH, Heidelberg 2006, 344 S.
  56. Schlüter, Wilfried. Erbrecht. Beck, München 2000, 520 S.
  57. Tjutjumirov, I. Märkmeid Tsiviilseadustiku eelnõu pärimisõiguse üldeeskirjade kohta. Õigus 1936, nr 8, lk 384-395.
  58. Tuor, Peter; Schnyder, Bernhard; Schmid, Jörg. Das Schweizerisches Zivilgesetzbuch. Schulthess Polygraphischer Verlag, Zürich 1995, 1006 S.
  59. Uluots, Jüri. Tsiviilõigus. Üldosa konspekt prof dr Jüri Uluotsa loengute järgi. Tartu 1936, 112 lk.
  60. Uluots, Jüri. Tsiviilseadustiku eelkava alusmõtteist. Seaduse sünd. Eesti õiguse lugu. Koostanud H. Runnel. Ilmamaa, Tartu 2004.
  61. Varul, Paul. Eesti õigussüsteemi taastamine. Juridica 1999, nr 1, lk 2-4.
  62. Volens, Urmas. Pärimisest aastal 2008, hüüumärkideta. Postimees 14.01.2008.

Normatiivmaterjalid:

63. Eesti Vabariigi Põhiseadus. Vastu võetud 28.06.1992. [RT 1992, 26, 349](#); RT I [2007, 33, 210](#).
64. Asjaõigusseadus. Vastu võetud 09.06.1993. RT I 1993, 39, 590; [1999, 44, 509](#); [2007, 24, 128](#).
65. Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen (Außerstreitgesetz – AußStrG). Jõustunud 01.01.2005. Kättesaadav: <http://www.kartellrecht.at/BGBl%20I%20Nr%20111%202003.pdf#search=%22Au%C3%9Ferstreitgesetz%22>
66. Eesti NSV tsiviilkoodeks. Ametlik tekst muudatuste ja täiendustega seisuga 1. jaanuar 1988. a. Eesti Raamat, Tallinn 1988, 248 lk.
67. Liv-, Est- und Curländisches Privatrecht. Zusammengestellt auf Befehl des Herrn und Kaisers Alexander II. St. Peterburg. In der Buchdruckerei der Zweiten Abtheilung Seiner Kaiserlichen Majestät Eigener Kanzlei.1864.
68. Maareformi seadus. Vastu võetud 17.10.1991. [RT 1991, 34, 426](#); RT I 1995, 10, 113; 1996, 41, 796; [2000, 70, 441](#); [2001, 52, 304](#); [2006, 30, 232](#).
69. Notariaadiseadus. Vastu võetud 6.12.2000. [RT I 2000, 104, 684](#); [RT I 2008, 3, 21](#).
70. Notariaadimäärustik. Vastu võetud 25.01.2002. [RTL 2002, 19, 245](#); [RTL 2007, 45, 764](#).
71. Pankrotiseadus. Vastu võetud 22.01.2003. RT I 2003, 17, 95; RT I 2007, 67, 413.
72. Perekonnaseadus. Vastu võetud 12.10.1994. RT I 1994, 75, 1326; [RT I 2006, 14, 111](#).
73. Pärimisseadus. Vastu võetud 15.05.1996. RT I 1996, 38, 752; [RT I 2007, 67, 413](#).
74. Pärimisseadus. Vastu võetud 17.01.2008. [RT I 2008, 7, 52](#).
75. Pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise kord ja pärimisregistri kannete vorm. Vastu võetud 25.01.2002. [RTL 2002, 19, 244](#); [RTL 2007, 10, 163](#).

76. Saksa Tsiviilseadustik BGB. Tallinn: Juura, Õigusteabe AS, 2001, 384 lk.
77. Tsiviilkohtupidamise-seadus (kodifitseeritud väljaanne). Korraldanud Aleksander Buldas. Narva: 1934, 486 lk.
78. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. Vastu võetud 20.04.2005. [RT I 2005, 26, 197](#); [RT I 2007, 16, 77](#).
79. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Vastu võetud 27.03.2002. [RT I 2002, 35, 216](#); [RT I 2007, 24, 128](#).
80. Vene Föderatsiooni Tsiviilkoodeks. 3. osa. Vastu võetud 01.11.2001. Jõustus 01.03.2002.
81. Võlaõigusseadus. Vastu võetud 26. 09. 2001. [RT I 2001, 81, 487](#); [RT I 2002, 60, 374](#); [RT I 2007, 56, 375](#).

Muud materjalid:

82. Pärimisseaduse muutmise seadus. Eelnõu 1073 SE I koos seletuskirjaga. Esitanud Vabariigi Valitsus 23.05.2002 nr 1-6/50. Kättesaadav: <http://web.riigikogu.ee/ems/saros-bin/mgetdoc?login=proov&password=&op=ems&system=ems&server=ragnel1&itemid=021430016>
83. Pärimisseadus. Eelnõu 761 SE I koos seletuskirjaga. Algatanud Vabariigi Valitsus „26. “ oktoobril 2005. Esituskiri nr:1-6/103. Kättesaadav: <http://web.riigikogu.ee/ems/saros-bin/mgetdoc?login=proov&password=&op=ems&system=ems&server=ragnel1&itemid=053000009>
84. Pärimisseaduse § 118 täiendamise seadus. Eelnõu 735 SE I koos seletuskirjaga. Algatab Kadi Pärnits 21.09.2005. Kättesaadav: <http://web.riigikogu.ee/ems/saros-bin/mgetdoc?login=proov&password=&op=ems&system=ems&server=ragnel1&itemid=052650018>
85. Pärimisseadus. Eelnõu 56 SE II. Algatanud Vabariigi Valitsus 28. mail 2007 nr: 1-6/27. Kättesaadav:

- http://www.riigikogu.ee/?page=pub_ooc_file&op=emsplain&content_type=text/html&file_id=95820
86. Pärimisseaduse eelnõu seletuskiri. Kättesaadav:
http://www.riigikogu.ee/?page=pub_ooc_file&op=emsplain&content_type=text/html&file_id=95821
87. Riigikogu õiguskomisjoni 13.12.2005 protokoll eelnõu 761 SE I arutelu kohta.
Kättesaadav: <http://web.riigikogu.ee/ems/saros-bin/mgetdoc?itemid=053470015&login=proof&password=&system=ems&server=ragne11>
88. Riigikogu 11.01.2006 istungi stenogramm Pärimisseaduse eelnõu (761 SE) esimene lugemine. Kättesaadav:
http://web.riigikogu.ee/ems/stenograms/2006/01/t06011101-05.html#P305_74036
89. Riigikogu 12.09.2007 istungi stenogramm. Pärimisseaduse eelnõu (56 SE) esimene lugemine. Kättesaadav:
<http://www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=stenogramm&date=1189604846.024&toimetatud=0&toimetamata=1&paevakord=586#pk586>
90. Roheline Raamat. Pärimisõigus ja testamendid. Euroopa Ühenduste Komisjon. Brüssel 01.03.2005. Kättesaadav:
http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/civil/doc/com_2005_065_et.pdf
91. Tsiviilseadustik [Eesti Vabariigi Tsiviilseadustik (eelnõu EV Riigivolikogu erikomisjoni 12. III 1940. a. redaktsioon)]. Faksiimileväljaanne. Tartu 1992, 276 lk.

Kohtulahendid:

92. Riigikohtu 21.02.2003.a. tsiviilkolleegiumi otsus 3-2-1-12-03. Ernst Callase hagi Eesti Vabariigi ja notar M. Kiiveri vastu seadusjärgse pärimisõiguse tunnistuse kehtetuks tunnistamiseks ja tühise tehingu järgi saadu tagastamiseks. Kättesaadav:
<http://www.nc.ee/?id=11&tekst=222465342>

93. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 08.12.2003.a. otsus [3-2-1-141-03](#). Igor Kossolapovi hagi Irina Jaretsi ja Pavel Jaretsi vastu pärijaks tunnistamiseks ja pärandvara jagamiseks. Kättesaadav: <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-141-03>
94. Riigikohtu 01.12.2005.a. tsiviilkolleegiumi otsus 3-2-1-130-05. Olga Kombe, Merje Kombe ja Aira Kalmre hagi Silvi Rosenbergi ja Mati Rosenbergi vastu pärimisõiguse tunnistuse ja vara üleandmise akti tühisuse tunnustamiseks, kinkelepingu osalise tühisuse tunnustamiseks ja elamu 1/6 mõttelisele osale omandiõiguse tunnistamiseks. Kättesaadav: <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-130-05>
95. Riigikohtu 08.02.2006.a. tsiviilkolleegiumi otsus 3-2-1-121-05. A.M hagi I.K, R.M ja T.M vastu pärandvara jagamiseks ning I.K, R.M ja T.M vastuhagi A.M vastu kaasomandi kasutamise korra kindlaksmääramiseks. Kättesaadav: <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=222485113>
96. Riigikohtu 24.04.2006.a. tsiviilkolleegiumi otsus 3-2-1-39-06. J. M hagi J. M vastu omandiõiguse tunnistamiseks. Kättesaadav: <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-39-06>
97. Tartu Ringkonnakohtu 13.10.1997.a. tsiviilkolleegiumi otsus nr II-2-211/97. Algo Jäägeri hagi Arvo Jäägeri ja Erki Jäägeri vastu pärandvara nõudes.
98. Tartu Ringkonnakohtu 13.04.1998.a. tsiviilkolleegiumi otsus nr II-2-69/98. Sirje Soone hagi Tartu Linnavalitsuse vastu pärandi vastuvõtmise fakti tuvastamiseks.
99. Harju Maakohtu 18.09.2006 otsus 2-04-726/1. Kättesaadav: <http://www.kohus.ee/kohtulahendid/temp/2-04-726.pdf.pdf>
100. Harju Maakohtu 13.02.2007 otsus 2-06-15206/3. Kättesaadav: <http://www.kohus.ee/kohtulahendid/temp/2-06-15206.pdf.pdf>
101. Harju Maakohtu otsus 17.05.2007 2-07-10758/3. Kättesaadav: <http://www.kohus.ee/kohtulahendid/temp/2-07-10758.pdf.pdf>
102. Tartu Maakohtu otsus 14.09.2006 2-06-12237/9. Kättesaadav: <http://www.kohus.ee/kohtulahendid/temp/avalik.pdf>
103. Tartu Maakohtu otsus 11.12.2006 2-06-26752/6. Kättesaadav: <http://www.kohus.ee/kohtulahendid/temp/avalik.pdf>

104. Tartu Maakohtu otsus 28.12.2006 2-06-24499/4. Kättesaadav:
<http://www.kohus.ee/kohtulahendid/temp/avalik.pdf>
105. Tartu Maakohtu otsus 29.12.2006 2-06-21616/3. Kättesaadav:
<http://www.kohus.ee/kohtulahendid/temp/avalik.pdf>
106. Tartu Maakohtu otsus 22.05.2007 2-07-9784/7. Kättesaadav:
<http://www.kohus.ee/kohtulahendid/temp/avalik.pdf>
107. Tartu Maakohtu otsus 31.07.2006 2-05-1764/21. Kättesaadav:
<http://www.kohus.ee/kohtulahendid/temp/avalik.pdf>
108. Tartu Maakohtu otsus 28.05.2007 2-06-38685/7. Kättesaadav:
<http://www.kohus.ee/kohtulahendid/temp/avalik.pdf>
109. Viru Maakohtu otsus 01.06.2007 2-07-14634/2. Kättesaadav:
<http://www.kohus.ee/kohtulahendid/temp/2-07-14634.pdf>